

11/10/15

Capital and Labour

Labour and Capital

Labour and Capital

Labour and Capital

Latres latini

Bernardg Claraevall.

Sec. XII. flor. 1115.

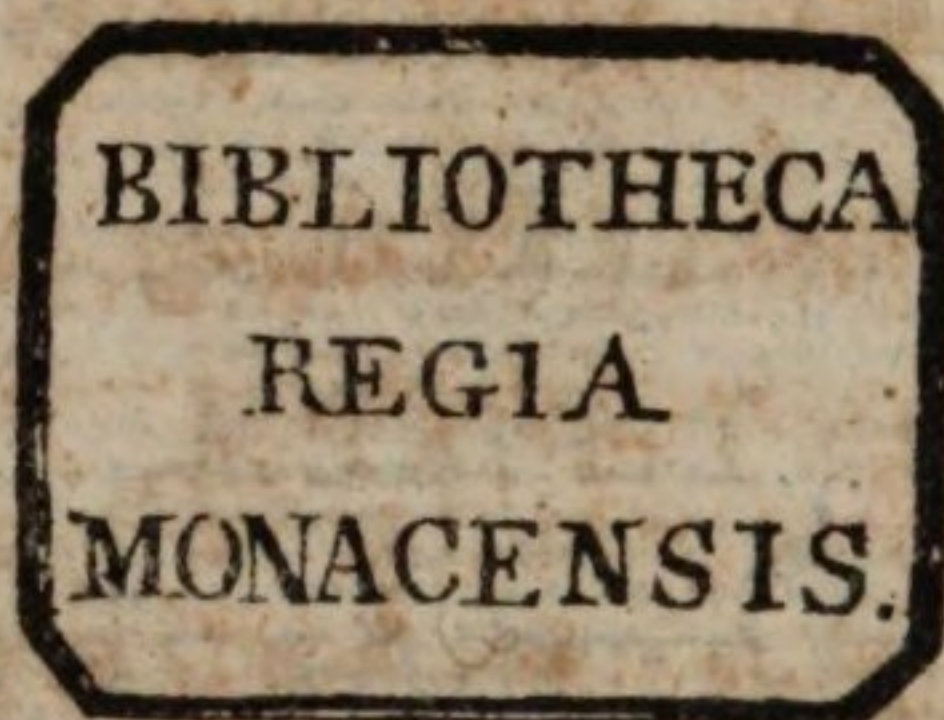
pag. 2072.

DIVI BERNARDE
CLARAVALLENSIS ABBATIS PRIMI
DE
CONSIDERATIONE
LIBRI QUINQUE
AD EUGENIUM TERTIUM, SUMMUM
PONTIFICEM,
UNA CUM EJUSDEM DEVOTISSIMIS
MEDITATIONIBUS.

ALMAE CONGREGATIONI ELECTORALI
ACADEMICAЕ

B. MARIAE V.
AB ANGELO SALUTATAE
IN STRENAM OBLATI
HEIDELBERGAЕ,
ANNO MDCCLXXXVIII.

Typis JOANNIS WIESEN, Univerf. Typogr.

BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS.

JOANNIS MABILLONII.

Presbyteri & Monachi Benedictini e Congregatione
S. Mauri Judicium in Libros quinque de Considera-
tione ex Præfatione ejusdem ad tomum secun-
dum operum S. Bernardi exceptum.

In his omnibus (opusculis, quæ Tomo secundo continentur) nullum Bernardo dignius videtur, quam Libri quinque de Consideratione ad Eugenium Papam. Si enim argumenti & personæ dignitatem spectes, nihil generosius: si modum tractandi, nihil sublimius: si stili majestatem & sententiarum gravitatem, nihil eloquentius, ac fortius: si denique dictorum puritatem & inherentem sacris Canonibus disciplinam, nihil catholico Doctori & sanctissimo Patri convenientius. Quid vero magis arduum erat homini in solitudine educato, a mundi rebus & negotiis alieno, quam vivendi leges summo Pontifici, nedum toti Ecclesiæ tradere & quasi præscribere? Quid homini privato difficilius, quam de totius Ecclesiæ statu, de moribus sacrorum ministrorum, de omnium officiis, virtutibus, ac vitiis apte & accurate breviterque disserere, imo & justam ferre sententiam? Quid sapientius, quam ita sublimium quorumcunque hominum vitia, errata, abusus, notare, persequi, castigare: ut non modo invidiam & criminandi suspensionem evites, sed etiam amorem reportes & admirationem? Et hæc sane fuit Bernardi seu dexteritas, seu felicitas, seu divinitus concessa auctoritas, ut quam primum ejus libri de Consideratione in publicum prodire, eos certatim exquisierint, lectitarint,

ama

amaverint universi, etiam summi, quos maxime tangebant, Pontifices.

Merito itaque Ernaldus Bonæ-vallis Abbas in Libri II de Bernardi vita Capite 8vo hoc opus vocat librum multæ utilitatis: in quo vir sanctus acutissima indagine, tam ea quæ circa Pontificem, quam quæ infra sunt prosequens, etiam ad ea, quæ supra ipsum sunt ascendens, tanta de natura divina differuit, ut videatur in tertium cœlum assumptus, audisse quædam verba, quæ non licet homini loqui, & Regem in decore suo vidisse. In his quæ infra, & quæ circa ipsum sunt, morum societas, naturæ æqualitas, officiorum distantia, consideratio meritorum, dijudicatio provectuum subtilissime distinguitur, & singulis in suo genere sui cognitio intimatur. In his quæ supra hominem sunt, speculatur cœlestia, non eo modo quo Angeli, qui semper adhærent Deo, considerant, sed eo modo quo potest homo puri animi & mentis sinceræ divina contingere, &c. Et hæc est divisio quinque librorum de Consideratione: quorum in primo demonstratur considerationis necessitas & utilitas: in secundo considerantur, quæ in Pontifice, id est, Pontifex ipse quis, qualisve sit: in tertio, quæ sub ipso, id est, orbis universus: in quarto, quæ circa ipsum, Domestici, Cardinales, Episcopi: in quinto, quæ supra ipsum, Deus & Angeli. In his quam liber in voce, quam disertus, & in rerum superiorum inferiorumque scientia locuples, diligens considerator agnoscet, inquit Gaufridus in Libro III de ejus vita Capite 8vo.

D. BERNARDI ABBATIS

DE CONSIDERATIONE

Libri quinque ad Eugenium tertium
Summum Pontificem.

PROLOGUS.

Subit animum dictare aliquid, quod te,
Papa Beatissime Eugeni, vel ædificet,
vel delectet, vel consoletur. Sed nescio,
quomodo vult & non vult exire læta qui-
dem, sed lenta oratio: dum certatim illi
contraria imperare contendunt majestas
atque amor. Nempe urget ille, inhibet
illa. Sed intervenit ita tua dignatio, qua
hoc ipsum non præcipis, sed petis, cum
præcipere magis te deceat. Majestate
igitur tam dignanter cedente, quidni ce-
dat pudor? Quid enim, si cathedram
ascendisti? Nec si ambules super pennas
ventorum, subduceris affectui. Amor
dominum nescit, agnoscit filium & in in-
fulis. Per se satis subjectus est, obsequi-

A

tur

tur sponte, gratis obtemperat, libere reveretur. Non sic aliqui, non sic: sed aut timore ad ista impelluntur, aut cupiditate. Hi sunt, qui in facie benedicunt, mala autem in cordibus eorum; blandiuntur coram, in necessitate deficiunt. At *charitas nunquam excidit.* (a) Ego, ut verum fatear, matris sum liberatus officio, sed non deprædatus affectu. Olim mihi invisceratus es, non tam facile erueris. Ascende in cælos, descende in abyssos: non recedes a me, sequar te, quocunque ieris. Amavi pauperem spiritu, amabo pauperum & divitum patrem. Non enim si bene te novi, quia pater pauperum factus, ideo non pauper spiritu es. In te hanc mutationem factam esse confido, non de te; nec priori statui tuo successisse promotionem, sed accessisse. Monebo te proinde, non ut magister, sed ut mater: plane ut amans. Amens magis videatur, sed ei, qui non amat, ei, qui vim non sentit amoris.

LIBER

(a) 1 Cor. 13.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

*Pontifici, tam variis occupationibus presso,
condolet.*

Unde ergo jam incipiam? Libet ab occupationibus tuis, quia in his maxime condoleo tibi. Condoleo dixerim, si tamen doles & tu; alioquin doleo magis dixisse debueram: quia non est condolere, ubi nemo, qui doleat. Itaque, si doles, condoleo: si non, doleo tamen, & maxime, sciens longius a salute absistere membrum, quod obstupuit; & ægrum sese non sentientem, periculosius laborare. Absit autem, ut de te id suspicer. Novi, quibus deliciis dulcis quietis tuæ non longe antehac fruebare. Non potes his desuevisse tam cito, non potes ita subito non dolere nuper subtrahæ. Plaga recens dolore non caret. Neque enim jam occaluit vulnus, nec in tam brevi versum in insensibile est. Quamquam si non dissimules, non deest tibi jugis materia just

doloris a quotidianis jacturis. Invitus, ni fallor, avelleris a tuæ Rachelis amplexibus; & quoties id pati contigerit, toties dolor tuus renovetur necesse est. At quando non contingit? Quoties vis & incassum? quoties moves, nec promoves? quoties conaris, & non datur ultra; eniteris, & non obtines? parturis, & non paris? tentas & abriperis; & ubi incipis, ibi deficis; & dum adhuc ordiris, succidunt te: *Venerunt filii usque ad partum*, ait Propheta, *& vires non habet parturiens.* (a) Nosti hoc? nemo te melius. *Attritæ frontis es, & instar vitulæ Ephraim doctus diligere trituram*, (b) si, pace tua, sic se habent res tuæ. Absit: hæce est pars illius, qui datus est in reprobum sensum. Ab his sane cupio tibi pacem, non cum his. Nihil plus metuo tibi pace ista. Miraris, si unquam possit accidere? Etiam, dico tibi, si res, ut assolet, per consuetudinem in incuriam venerit.

CAPUT

(a) 4 Reg. 19, v. 3. (b) Osee 9, v. 11.

CAPUT II.

*Vis consuetudinis ad inducendos pravos mo-
res & duritiam cordis.*

Noli nimis credere affectui tuo, qui nunc est. Nil tam fixum animo, quod neglectu & tempore non obsolescat. Vulneri vetusto & neglecto callus obducitur, & eo insanabile, quo insensibile fit. Denique dolor continuus & acerbus, diuturnus esse non patitur. Nam si non aliunde extunditur, necesse est cedat vel sibi. Enimvero cito aut de remedio consolationem recipiet, aut de assiduitate stuporem. Quid non invertat consuetudo? quid non assiduitate duretur? quid non usui cedat? quantis, quod præ amaritudine prius exhorrebant, usu ipso male in dulce conversum est? Audi justum, quid lamentetur super hujusmodi. *Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt.* (c) Primum tibi importabile videbitur aliquid: processu temporis, si

A 3 assues-

(c) Job. 6, v. 7.

assuescas, judicabis non adeo grave; paulo post & leve senties; paulo post nec senties; paulo post etiam delectabit. Ita paulatim in cordis duritiam itur, & ex illa in averfionem. Sic gravis & continuus dolor citum, ut dixi, habiturus est exitum, aut sanitatem profecto, aut insensibilitatem.

Hinc prorsus, hinc tibi timui semper, & timeo, ne dilato remedio, dolorem non sustinens, periculo te irrevocabiliter desperatus immergas. Vereor, inquam, ne in mediis occupationibus, quoniam multæ sunt, dum diffidis finem, frontem dures, & ita sensim te ipsum quodammodo sensu prives justæ utilisque doloris. Multo prudentius te illis subtrahas vel ad tempus, quam patiare trahi ab ipsis, & duci certe paulatim, quo tu non vis. Quæris, quo? Ad cor durum. Nec pergas quærere, quod illud sit: si non expavisti, tuum hoc est. Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit. Quid me interrogas? interroga Pharaonem. Nemo duri cordis salutem unquam

unquam adeptus est, nisi quem forte miserans Deus *abstulit ab eo*, juxta Prophetam, *cor lapideum, & dedit cor carneum.* (d) Quid ergo cor durum? Ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad concilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium in divina, præteritorum obliviscens, præsentia negligens, futura non providens. Ipsum est, cui præteritorum, præter solas injurias, nihil omnino non præterit; præsentium nihil non perit; futurorum nulla, nisi forte ad ulciscendum, prospectio seu præparatio est. Et ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem revere-
tur. En quo trahere te habent hæ occupationes maledictæ: si tamen pergis, ut cœpisti, ita dare te totum illis, nil tui tibi relinquens. Perdis tempus: & si li-

(d) Ezech. 36, v. 26.

cet nunc alterum me tibi exhibere *Jethro*, tu quoque in his stulto labore consumeris, quæ non sunt nisi afflictio spiritus, evisceratio mentis, evacuatio gratiæ. Nam fructus horum quid, nisi aranearum telæ?

CAPUT III.

Indignum proceribus Ecclesiæ, continue causis litigantium audiendis & decidendis incumbere.

Quæso te, quale est istud, de mane usque ad vesperam litigare, aut litigantes audire? & utinam sufficeret diei malitia sua! non sunt liberæ noctes. Vix relinquitur necessitati naturæ, quod corpusculi pausationi sufficiat; & rursus ad jurgia surgitur. Dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam. Usque adeo non est respirare in bonis, non est alternam capeffere requiem, non vel rara interferi otia. Non ambigo, te quoque ista deplorare: at frustra istud, si non & emendare

dare studueris. Interim tamen sic semper facias, hortor, nec te unquam ad ista duraveris quolibet usu vel assiduitate.

Percussisti eos, & non doluerunt, (e) ait Deus. Nihil tibi & illis. Iusti potius tibi aptare curato & vocem, qui ait. (f) *Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam? nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.* Magna virtus patientiæ: sed non hanc tibi ad ista optaverim. Interdum impatientem esse, probabilius. Tunc approbes illorum patientiam, quibus Paulus dicebat: *Libenter suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes?* (g) Ni fallor, ironia erat, & non laus, sed fugillatio quorundam mansuetudinis, qui quasi datis manibus pseudoapostolis, a quibus & seducti erant, ad quæque ipsorum peregrina & prava dogmata trahi se patientissime ferrent. Unde & subdens, *sustinetis enim, inquit, siquis vos in servitutem redigit.* (h) Non bona patientia,

A 5 cum

(e) Jerem. 5, v. 3. (f) Job. 6, v. 11.

(g) 2 Cor. 11, v. 19. (h) ibid. v. 20.

cum possis esse liber, servum te permittere fieri. Nolo dissimules servitutem, in quam certe in dies, dum nescis, redigeris. Hebetati cordis indicium est, propriam non sentire continuam vexationem. *Vexatio dat intellectum auditui*, (i) ait quidam. Verum est; sed si nimia non fuerit. Nam si sit, non plane intellectum dat, sed contemptum. Denique *impius cum in profundum malorum venerit, contemnit*. (k) Expergiscere ergo, & pessimæ servitutis jugum jamjamque imminens, imo jam non modice premens, non tantum cave, sed horre. An ideo non servus, quia non uni servis, sed omnibus? Nulla turpior servitus graviorve, quam servitus Judæorum, quam quocunque post se trahunt, & ubique dominos offendunt suos. Tu quoque dic quæso, ubi unquam sis liber, ubi tutus, ubi tuus? Ubique strepitus, ubique tumultus, ubique jugum tuæ servitutis te premit.

CAPUT

(i) Isa. 28, v. 19. (k) Prov. 18, v. 3.

CAPUT IV.

Quæ servitus digna, quæ indigna servo servorum Dei.

Nec mihi reponas nunc Apostoli vocem, qua ait: *Cum essem liber ex omnibus, omnium servum me feci.* (1) Longe est istud a te. Numquid hac ille servitute hominibus inserviebat in acquisitione turpis quæstus? Numquid ad eum de toto orbe confluebant ambitiosi, avari, simoniaci, sacrilegi, concubinari, incestuosi, & quæque istiusmodi monstra hominum, ut ipsius apostolica auctoritate, vel obtinerent honores ecclesiasticos, vel retinerent? Ergo servum se fecit homo, cui vivere Christus erat, & mori lucrum, ut *plures lucrifaceret Christo*, non ut lucra augeret avaritiæ. Non est igitur, quod de solertissima Pauli industria, & caritate tam libera quam liberali, servili conversationi tuæ patrocinium sumas. Quam tuo dignius apostolatu, quam salubrius tuæ con-

(1) I Cor. 9, v. 19.

conscientiæ, quam fructuosius Ecclesiæ Dei audias potius ipsum alibi dicentem: *Pretio empti estis, nolite effici servi hominum.* (m) Quid fervilius indigniusque, præsertim summo Pontifici, quam, non dico omni die, sed pene omni hora, insudare talibus rebus, & pro talibus? Denique quando oramus? quando docemus populos? quando ædificamus Ecclesiam? quando meditamur in lege? Et quidem quotidie perstrepunt in palatio leges, sed Justiniani, non Domini. Justene etiam istud? Tu videris. Nam certe *lex Domini immaculata, convertens animas.* (n) Hæ autem non tam leges, quam lites sunt & cavillationes, subvertentes judicium. Tu ergo Pastor & Episcopus animarum, quamente, obsecro, sustines coram te semper silere illam, garrere istas? Fallor, si non movet tibi scrupulum perversitas hæc. Puto quod & interdum compellat clamare ad Dominum cum Propheta: *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut*
lex

(m) 1 Cor. 7, v. 20. (n) Ps. 18, v. 8.

lex tua. (o) I ergo, & te aude liberum profiteri sub tam gravi mole inconveni-
 tiæ hujus, & cui fas non fit cervicem sub-
 ducere. Nam si potes & non vis, multo
 magis servus es hujus ipsius tam perversæ
 voluntatis tuæ. An non servus, cui do-
 minatur iniquitas? Et maxime. Nisi tu
 forte indignius judices hominem tibi,
 quam vitium dominari. Quid interest,
 volens servias, an invitus? Nam etsi co-
 acta servitus miserabilior, sed affectata
 miserior est. Et quid vis me facere, in-
 quis? Ut tibi ab his occupationibus par-
 cas. Impossibile fortasse respondebis, fa-
 cilius cathedræ valedicere posse. Recte
 hoc, si rumpere, & non magis interrom-
 pere ista hortarer.

C A P U T V.

*Non gerendam aliorum curam cum sui ipsius
 incuria & neglectu.*

Audi ergo quid redarguam, quid sua-
 deam. Si quod vivis & sapias, to-
 tum das actioni, considerationi nihil; lau-
 do

(o) Pf. 118, v. 85.

do te; in hoc non laudo. Puto quod & nemo, qui a Salomone audierit: *Qui minoratur actu, percipiet sapientiam.* (p) Certe nec ipsi actioni expedit consideratione non præveniri. Si item totus vis esse omnium, instar illius, qui *omnibus omnia factus est*; (q) laudo humanitatem, sed si plena sit. Quomodo autem plena, te excluso? Et tu homo es. Ergo ut integra sit & plena humanitas, colligat & te intra se sinus, qui omnes recipit. Alioquin *quid tibi prodest juxta verbum Domini, si universos lucreris, te unum perdens?* (r) Quamobrem cum omnes te habeant, esto etiam tu ex habentibus unus. Quid solus fraudaris munere tui? Usquequo *spiritus vadens, & non rediens?* (s) Usquequo non recipis te & ipse inter alios vice tua? Sapientibus & insipientibus debitor es; & soli negas te tibi? Stultus & sapiens, servus & liber, dives & pauper, vir & femina, senex & juvenis, clericus & laicus, justus & impius, omnes pari-

(p) Eccli 38, v. 25. (q) 1 Cor. 9, v. 22.

(r) Matth. 16, v. 26. (s) Ps. 77, v. 39.

pariter participant te, omnes de fonte publico bibunt pectore tuo; & tu seorsum fitiens stabis? Si maledictus, qui partem suam facit deteriore, quid ille, qui se penitus reddit expertem? Sane deriventur aquæ tuæ in plateas; homines & iumenta & pecora bibant ex eis, quin & camelis pueri Abrahæ potum tribuas: sed inter cæteros bibe & tu de fonte putei tui.

Alienus, inquit, *non bibat ex eo.* (t) Numquid tu alienus? Cui non alienus, si tibi es? denique *qui sibi nequam, cui bonus?* (u) Memento proinde, non dico semper, non dico sæpe, sed vel interdum reddere te ipsum tibi. Utere tu quoque te inter multos, aut certe post multos. Quid indulgentius? Hoc enim dico secundum indulgentiam, non secundum iudicium. Puto & ipso Apostolo indulgentiorem me in hac parte. Ergo plus quam oportet, inquis. Non inficior. Quid, si ita oportet? nam tu (ut confido) nostra non eris meticulosa informatione contentus, sed abundabis magis. Sane sic decet, te scilicet

(t) Prov. 5.

(u) Eccli 14, v. 5.

licet abundantior, quam me audacior
 esse. Ego quoque mihi tutius judi-
 co apud majestatem timiditate, quam te-
 meritate periclitari. Et fortassis non se-
 cus moneri sapientem oportuit, ut sit,
 quod scriptum est: *Da occasionem sapien-
 ti, & sapientior erit.* (x)

C A P U T VI.

*Non tam Episcopis, quam Principibus ju-
 diciariam potestatem competere.*

Audi tamen Apostolum, quid de hu-
 jusmodi sentiat. *Sic non est inter vos
 sapiens, ait ille, qui judicet inter fratrem
 & fratrem? (y) Et infert: ad ignominiam
 vobis dico: contemptibiliores, qui sunt in
 Ecclesia, illos constituite ad judicandum.*
 Itaque secundum Apostolum, indigne
 tibi usurpas tu apostolicus officium vile,
 gradum contemptibilium. Unde & dice-
 bat Episcopus, Episcopum instruens,
*Nemo militans Deo implicat se negotiis sæ-
 cularibus.* (z) Ego autem parco tibi.
 Non

(x) Prov. 9, v. 9. (y) 1 Cor. 6, v. 5.

(z) 1 Tim. 2, v. 4.

Non enim fortia loquor, sed possibilia. Putasne hæc tempora sustinerent, si hominibus litigantibus pro terrena hæreditate, & flagitantibus abs te iudicium, voce Domini tui responderes: O homines, *quis me constituit iudicem super vos?* (a) In quale tu iudicium mox venires? Quid dicit homo rusticanus & imperitus, ignorans primatum tuum, inhonorans summam & præcelfam sedem, derogans apostolicæ dignitati? Et tamen non monstrabunt, puto, qui hoc dicerent, ubi aliquando quispiam Apostolorum iudex sederit hominum, aut divisor terminorum, aut distributor terrarum. Stetisse denique lego Apostolos iudicandos, (b) sedisse iudicantes non lego. Erit illud, non fuit. Itane imminutor est dignitatis servus, si non vult esse major domino suo: aut discipulus, si non vult esse major eo, qui semisit: aut filius, si non transgreditur terminos, quos posuerunt patres sui? *Quis me constituit iudicem?* Ait ille dominus & magi-

(a) Luc. 12, v. 14. (b) Actor. 5.

magister: & erit injuria servo discipulo-
 que, nisi judicet universos; mihi tamen
 non videtur bonus æstimator rerum, qui
 indignum putat Apostolis seu apostolicis
 viris non judicare de talibus, quibus da-
 tum est judicium in majora. Quid ni ju-
 dicare contemnant de terrenis possесси-
 onibus hominum, qui in cœlestibus & an-
 gelos judicabunt? Ergo in criminibus, non
 in possessionibus potestas vestra: quoniam
 propter illa, & non propter has, accepi-
 stis claves regni cœlorum, prævaricatores
 utique exclusuri, non possessores. *Ut
 sciatis, ait, quia filius hominis habet po-
 testatem in terra dimittendi peccata, &c. (c)*
 Quænam tibi major videtur & dignitas,
 & potestas, dimittendi peccata, an præ-
 dia dividendi? Sed non est comparatio.
 Habent hæc infima & terrena judices suos,
 Reges & Principes terræ. Quid fines alie-
 nos invaditis? Quid falcem vestram in
 alienam messem extenditis? Non quia in-
 digni vos, sed quia indignum vobis tali-
 bus insistere, quippe potioribus occupa-
 tis.

(c) Matth. 9, v. 6.

tis. Denique ubi necessitas exigit, audi quid censeat, non ego, sed Apostolus: *Si enim in vobis judicabitur hic mundus, indigni estis, qui de minimis judicetis.* (d)

C A P U T VII.

Pietati & rerum æternarum considerationi imprimis vacandum esse.

Sed aliud est incidenter excurrere in ista, causa quidem urgente: aliud ultro incumbere istis, tanquam magnis dignisque tali & talium intentione rebus. Itaque hæc & innumera talia dicerem, si fortia dicerem, si recta, si sincera. Nunc autem *quoniam dies mali sunt*, (e) sufficit interim admonitum esse, non totum te, nec semper dare actioni: sed considerationi aliquid tui & cordis, & temporis sequestrare. Hoc autem dico necessitatem intuens, non æquitatem. Quamquam non sit præter æquum, necessitati cedere. Nam si liceret, quod deceret, absolute per omnia & in omnibus præferendam,

B 2

&

(d) 1 Cor. 6, v. 2. (e) Eph. 5, v. 16.

& vel solam, vel maxime colendam eam, quæ ad omnia valet, id est, pietatem, prorsus irrefragabilis ratio monstrat. Quid sit pietas quæris? vacare considerationi. Dicas forsitan in hoc dissentire me ab alio, qui pietatem definivit cultum Dei. Non est ita. Si bene consideras, illius sensum meis expressi verbis, etsi tamen ex parte. Quid tam pertinens ad cultum Dei, quam quod ipse hortatur in psalmo: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus?* (f) quod sane in partibus considerationis præcipuum est. Quid denique tam valens ad omnia, quam quæ ipsius quoque actionis partes benigna quadam præsumptione suas facit, præagendo quodammodo, & præordinando, quæ agenda sunt? Necessario sane; ne forte quæ & prævisa & præmeditata poterant esse proficuo, præcipitata magis periculo fiant. Quod tibi met, si, recordaris, in ipsis actionibus causarum, & in magnis quibusque negotiis, magnarumve consiliis rerum frequenter accidisse non ambigo. Et primum quidem ipsum

(f) Ps. 45, v. 11.

ipsum fontem suum, id est, mentem, de qua oritur, purificat consideratio. Deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit excessus, componit mores, vitam honestat & ordinat. Postremo divinarum pariter & humanarum rerum scientiam confert. Hæc est, quæ confusa determinat, hiantia cogit, sparsa colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, ut nihil in mente resideat, aut incorrectum, aut correctione egens. Hæc est, quæ in prosperis adversa præsentit, in adversis quasi non sentit: quorum alterum fortitudinis, alterum prudentiæ est.

CAPUT VIII.

*Ex pietate & contemplatione pulcherrimam
quatuor primarum virtutum harmoniam
& connexionem oriri.*

Ibi etiam advertere tibi est suavissimum
quemdam concentum complexumque
virtutum, atque alteram pendere ex al-

tera; sicut hoc loco vides, fortitudinis matrem esse prudentiam: nec fortitudinem, sed temeritatem esse quemlibet ausum, quem non parturivit prudentia. Hæc item est, quæ inter voluptates & necessitates media, quasi quædam arbitra sedens, utrinque certis limitibus determinat fines, istis assignans & præbens, quod sat est; illis, quod nimis est, demens; & sic ex alterutro tertiam formans virtutem, quam dicunt temperantiam. Nempe intemperantem ipsa consideratio censet, tam eum, qui pertinaciter demit necessariis, quam qui indulget superfluis. Non est ergo temperantia in solis refecandis superfluis: est & in admittendis necessariis. Hujus sententiæ Apostolus non fautor tantum, sed auctor esse videtur, qui curam carnis nostræ docet non perfici in desiderio. Dicens siquidem *curam carnis non perfici*, (g) superflua cohibet: addens, *in desiderio*, necessaria non excludit. Unde mihi videtur non omnino absurde definire temperantiam, qui hanc
nec

(g) Rom. 13, v. 14.

nec præcidere necessitatem, nec excedere dicat, juxta illud Philosophi *ne quid nimis*.

Jam de justitia, quæ una ex quatuor est, nonne constat consideratione mentem præveniri, ut se formet in ea? Se enim necesse est prius cogitet, ut ex se normam ducat justitiæ, nec factura utique alteri, quod sibi fieri nolit; nec quod sibi velit fieri, negatura. In his nempe duobus liquet integrum esse justitiæ statum. Sed nec ipsa solitaria est. Intuere etenim nunc mecum etiam hujus pulchram connexionem & cohærentiam cum temperantia, & item ambarum cum duabus superioribus, id est, prudentia & fortitudine. Nam cum justitiæ dicatur portio, quod sibi non vult fieri quis, alii non facere; porro perfectio, quod ait Dominus, *quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis*: (h) neutrum horum erit, nisi ipsa voluntas, de qua tota ducitur forma, sic ordinata fuerit, ut nec velit aliquid superfluum, nec necessarium quid

B 4

super-

(h) Matth. 7, v. 12.

superstitiose nolit, quod quidem temperantiae est. Denique & ipsi iustitiae, ut iusta sit, temperantia modum imponit. *Noli nimium esse iustus*, (i) ait sapiens, ostendens per hoc minime approbandam iustitiam, quae temperantiae moderamine non frenetur. Quid quod & ipsa sapientia hoc temperantiae frenum non respuit dicente Paulo secundum sapientiam a Deo sibi datam, *non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem*, (k) sed & e converso, quod temperantiae necessaria iustitia sit, ostendit Dominus, arguens in Evangelio illorum temperantiam, qui abstinebant, ut viderentur hominibus jejunantes. Erat in cibo temperantia, sed non iustitia in animo: quia non Deo placere, sed hominibus intendebant. (l) Quomodo rursum vel ista vel illa sine fortitudine? cum constet fortitudinis esse, & non mediocris, cohibere velle & nolle suum inter angustias, parum & nimis; ut sit contenta voluntas modo

(i) Eccl. 7, v. 14.

(k) Rom. 12, v. 3.

(l) Matth. 6.

modo illo medio, nudo, puro, solo, constante sibi, æquali undique fui, utpote ex omni parte pariter circumciso, quem solum constat esse virtutis.

Dicito mihi, quæso, si potes, cuinam potissimum trium harum virtutum medullium hoc dandum censeas, quod ita cunctis conterminum est, ut videatur esse proprium singularum? An ipsum virtus est & nihil aliud? Sed sic virtus non esset multiplex, sed essent omnes una. An potius, quia sine eo virtus non est, omnium quodammodo intima vis una est & medulla virtutum, in qua sic uniuntur, ut proinde una videantur omnes? præsertim quod non illud participando communicant, sed totum a singulis atque integrum possidetur. Verbi causa, quid tam iustitiæ, quam modus? Alioquin si quid extra modum relinquit, non plane cuique tribuit, quod suum est; quod tamen suum ipsius est facere. Quid tam rursus temperantiæ, quæ non aliunde profecto temperantia est, nisi quod nihil immoderatum admittit? Sed, puto, fatebere etiam,

non minus esse fortitudinis, cum vel maxime ipsa sit, quæ ab irruentibus vitiis, & quasi hinc inde suffocare conantibus, purum illud potenter eruit, & vindicat in quoddam stabile fundamentum boni, sedemque virtutis. Ergo modum tenere justitia est, temperantia est, fortitudo est. Sed vide, ne in hoc differant, ut justitiæ quidem in affectu res sit; a fortitudine autem efficacia ejus; porro possessio atque usus apud temperantiam. Restat, ut doceamus ab hac communione prudentiam non excludi. Nonne ipsa est, quæ modum, diu animi neglectu posthabitu, & vitiorum invidia quasi in abditis reclusum, & coopertum quadam vetustatis caligine, prior reperit & advertit? Propterea dico tibi: a paucis advertitur, quia paucorum prudentia est. Itaque justitia quærit, prudentia invenit, vindicat fortitudo, temperantia possidet. Non mihi hoc loco propositum est de virtutibus disputare: sed hæc dixerim hortans ad vacandum considerationi, cujus beneficio hæc & similia advertuntur. Cui tam pio,
tam-

tamque utili otio nullam in vita operam dare, nonne vitam perdere est?

C A P U T IX.

Recentia Pontificum exempla paulatim corrigenda, vetera imitanda.

Quid tamen, si te Philosophiæ huic totum repente devoveris? Prædecessores tui non ita consueverunt: eris molestus quam pluribus, quasi qui a Patrum vestigiis subito deviaris. Nempe id videberis agere in suggillationem illorum. Sed & notabere vulgari proverbio: Qui hoc facit, quod nullus, mirantur omnes. Veluti qui cupias admirationi fore. Nec potes eorum omnia simul & subito vel errata corrigere, vel excessus redigere in modum. Erit, cum acceperis tempus, ut secundum sapientiam tibi a Deo datam paulatim & opportune id studeas. Interim sane malo alterius utere in bonum, quod potes. Quamquam si de bonis & non de novis sumamus exempla, non defuere Romani Pontifices, qui sibi otia inter
maxima

maxima negotia invenerint. Obsidio urbi, & barbaricus ensis civium cervicibus imminebat: nunquid tamen istud terruit beatum Papam Gregorium, quominus sapientiam scriberet in otio? Eo nempe temporis (quod ex ejus præfatione liquet) obscurissimam & extremam partem Ezechielis tam diligenter, quam eleganter exposuit.

C A P U T X.

Abusus Advocatorum, Judicum, Procuratorum, eorumque fraudes graviter perstringit.

Sed esto: alius inolevit mos, dies alii sunt & alii hominum mores & tempora periculosa non instant jam, sed extant. Fraus & circumventio, & violentia invaluerunt super terram. Calumniatores multi, defensor rarus, ubique potentiores pauperiores opprimunt: non possumus deesse oppressis, non negare injuriam patientibus judicium. Nisi agitentur causæ, audiantur partes, inter partes
judicari

judicari quid potest? Agitentur causæ, sed, sicut oportet. Nam is modus, qui frequentatur, execrabilis plane; & qui, non dico Ecclesiam, sed nec forum deceat. Miror namque, quemadmodum religiosæ aures tuæ audire sustinent hujusmodi disputationes Advocatorum, & pugnas verborum, quæ magis ad subversionem, quam ad inventionem, proficiunt veritatis. Corrige pravum morem, & præcide linguas vaniloquas, & labia dolosa claude. Hi sunt qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, disertis adversus justitiam, eruditi pro falsitate. Sapientes sunt, ut faciant malum, eloquentes, ut impugnent verum. Hi sunt, qui instruunt, a quibus fuerant instruendi, adstruunt non comperta, sed sua; struunt de proprio calumnias innocentiae, destruunt simplicitatem veritatis, obstruunt judicii vias. Nihil itaque absque labore manifestam facit veritatem, ut brevis & pura narratio. Ergo illas, quas ad te necesse erit intrare causas (neque enim omnes necesse erit) diligenter velim, sed breviter decidere assu-

assuescas, frustratoriasque & venatorias præcidere dilationes. Causa viduæ intret ad te, causa pauperis, & ejus, qui non habet, quod det. Aliis alias multas poteris committere terminandas, quam plures nec dignas audientia judicare. Quid enim opus est admittere illos, quorum peccata manifesta sunt præcedentia ad judicium? Tanta est impudentia nonnullorum, ut cum manifestæ ambitionis prurigine scateat tota facies causæ eorum, non erubescant audientiam flagitare, publicantes semetipsos ad multorum conscientias, in quo vel suæ solius satis poterant confundi judicio. Non fuit, qui retunderet attritas frontes, & ideo plures facti sunt & magis induruerunt. Sed & nescio, quomodo vitiosus conscientias vitiosorum non refugit: & ubi omnes sordent, unius fætor minime sentitur. Quis enim unquam, verbi causa, avarum avarus, immundum immundus, luxuriosum luxuriosus erubuit? Plena est ambitiosis Ecclesia: non est jam, quod horreat in studiis & molitionibus ambitionis, non plus

plus quam spelunca latronis in spoliis viatorum.

CAPUT XI.

In Advocatos & Procuratores, qui ex iniquitate quæstum faciunt, severe animadvertendum.

Si Christi discipulus es, ignescat zelus tuus, exurgat auctoritas adversus impudentiam hanc & generalem pestem. Intuere magistrum sic facientem, & audi dicentem: *Qui mihi ministrat, me sequatur.* (m) Non parat aures, ut audiat, sed flagellum, quo feriat. Verba nec facit, nec recipit. Nec enim sedet judicans, sed insequitur puniens. Causam tamen non tacet, quod videlicet domum orationis negotiationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erubescant vultum tuum istiusmodi negotiatores, si fieri potest: si non, timeant. Et tu flagellum tenes. Timeant nummularii, nec fidant in nummis, sed diffidant; abscondant æs suum a te, scientes effun-

(m) Joan. 12, v. 26.

effundere, quam accipere paratiorem. Hoc studiose & constanter agendo, multos lucrifacies, turpium sectatores lucrorum honestioribus officiis vindicando: multos, ne vel audeant hujusmodi attentare, servabis. Adjice illud, quod non parum proficiet & ad ferias, quas tibi suadeo. Ita nempe non pauca tibi momenta temporum redimes ad vacandum considerationi, quædam (ut dixi) negotia nec audiendo, quædam aliis commitendo: quæ tua digna putaveris audientia, fideli quodam & accommodo ipsi causæ compendio terminando. De qua consideratione his addere aliqua cogito, sed sub alterius fane principio libri: atque hic sit finis istius, ne duplo te oneret minus suavis oratio, si longa fuerit.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Apologiam instituit, ob infelicem successum expeditionis in terram sanctam susceptæ.

Memor promissi mei, quo ecce jam aliquamdiu teneor apud te, vir optime, papa Eugeni, volo ipso absolvere me vel fero. Puderet dilationis, si mihi conscius forem incuriæ, aut contemptus. Non ita est: sed incidimus (ut ipse nosti) in tempus grave, quod & ipsi pæne vivendi usui videbatur indicere cessationem, nedum studiis; cum scilicet Dominus provocatus peccatis nostris, ante tempus quodammodo visus sit judicasse orbem terræ, in æquitate quidem, sed misericordiæ suæ oblitus. Non pepercit populo suo, non suo nomini. Nonne dicunt in gentibus, *ubi est Deus eorum?* (a) nec mirum. Ecclesiæ filii, & qui christiano

(a) Ps. 113, v. 2.

stiano censentur nomine, prostrati sunt in deserto, aut interfecti gladio, aut fame consumpti. *Effusa est contemptio super Principes, & Dominus errare fecit eos in invio, & non in via.* (b) *Contritio & infelicitas in viis eorum;* (c) pavor & mœror, & confusio in penetralibus Regum ipforum. Quam confusi pedes annuntiantium pacem, annuntiantium bona! (d) diximus, pax, & non est pax: promissimus bona, & ecce turbatio. Quasi vero temeritate in opere isto, aut levitate usi simus. Cucurrimus plane in eo non quasi in incertum, sed jubente te, imo per te Deo. Quare ergo jejunavimus, & non aspexit? humiliavimus animas nostras, & nescivit? Nam in his omnibus non est averfus furor ejus, sed adhuc manus ejus extenta. Quam patienter interim adhuc audit voces sacrilegas, & Aegyptios blasphemantes; quia *callide eduxit eos, ut occideret in deserto?* (e) Et quidem *judicia Domini vera:* (f) quis nesciat? At *judicium*

(b) Ps. 106, v. 40. (c) Ps. 13, v. 7. (d) Isa. 52, v. 7. (e) Exod. 32. (f) Ps. 18, v. 10.

cium hoc abyssus tanta, ut videar mihi non immerito pronuntiare beatum, qui non fuerit scandalizatus in eo.

Et quomodo tamen humana temeritas audet reprehendere, quod minime comprehendere valet? Recordemur supernorum judiciorum, quæ a sæculo sunt, si forte sit consolatio. Nam quidam ita dixit: *Memor fui judiciorum tuorum a sæculo Domine, & consolatus sum.* (g) Rem dico ignotam nemini, & nunc nemini notam. Nempe sic se habent mortalium corda: quod scimus, cum necesse non est, in necessitate nescimus. Moyfes educturus populum de terra Aegypti, meliorem illis pollicitus est terram. (h) Nam quando ipsum aliter sequeretur populus, solam sapiens terram? eduxit; eductos tamen in terram, quam promiserat, non introduxit. Nec est, quod ducis temeritati imputari queat tristis & inopinatus eventus. Omnia faciebat Domino imperante, Domino cooperante, & opus confirmante sequentibus signis. Sed populus

C 2

ille,

(g) Ps. 118.

(h) Exod. 3.

ille, inquis, duræ cervicis fuit, semper contentiose agens contra Dominum, & Moysen servum ejus. Bene, illi increduli & rebelles; hi autem quid? ipsos interroga. Quid me dicere opus est, quod fatentur ipsi? Dico ego unum. Quid poterant proficere, qui semper revertebantur, cum ambularent? Quando & isti per totam viam non redierunt corde in Aegyptum? Quod si illi ceciderunt & perierunt propter iniquitatem suam; miramur istos eadem facientes, eadem passos? sed nunquid illorum casus adversus promissa Dei? ergo nec istorum. Neque enim aliquando promissiones Dei justitiæ Dei præjudicant. Et audi aliud.

Peccavit Benjamin: (i) accinguntur reliquæ tribus ad ultionem, nec sine nutu Dei. Designavit denique ipse Ducem præliaturis. Itaque præliantur, freti & manu validiori, & causa potiori, & (quod his majus est) favore divino. At quam *terribilis Deus in consiliis super filios hominum!* (k) Terga dedere sceleratis ultores
scele-

(i) Judic. 20.

(k) Ps. 65, v. 5.

sceleris, & paucioribus plures. Sed recurrunt ad Dominum. Et Dominus ad eos: *Ascendite*, inquit. Ascendunt denuo, denuoque fusi & confusi sunt. Ita Deo primum quidem favente, secundo & iubente, iusti justum certamen ineunt, & succumbunt. Sed quo inferiores certamine, eo fide superiores inventi sunt. Quid putas de me facerent isti, si meo hortatu iterato ascenderent; iterato succumberent? quando me audirent monentem tertio repetere iter, repetere opus, in quo semel jam & secundo frustrati forent? Et tamen Israelitæ unam & alteram non reputantes frustrationem, tertio parent, & superant. Sed dicunt forsitan isti: unde scimus, quod a Domino sermo egressus sit? quæ signa tu facis, ut credamus tibi? Non est, quod ad ista ipse respondeam: parcendum verecundiæ meæ. Responde tu pro me, & pro te ipso, secundum ea, quæ audisti, & vidisti; aut certe secundum quod tibi inspiraverit Deus.

C 3

Sed

(i) Judic. 20.

(k) Ps. 65, v. 5.

Sed forte miraris me profequi ista, qui aliud proposueram. Facio non oblitus propositi, sed quod a proposito non iudicem aliena. Nempe de consideratione (ut memini) sermo mihi ad tuam dignationem. Et sane magna ista res, & egens consideratione non minima. Quod si res magnas, a magnis considerari oportet, cui æque, ut tibi, id studii competit, qui parem super terram non habes? Sed tu secundum sapientiam, & potestatem datam tibi desuper, facies de hoc. Non est meæ humilitatis dictare tibi sic vel sic fieri quicquam; sufficit intimasse oportere aliquid fieri, unde & Ecclesia consoletur, & obstruatur os loquentium iniqua. Hæc pauca vice apologiæ dicta sint, ut ipsa qualiacumque habeat conscientia tua ex me, unde habeat me excusatum, & te pariter, etsi non apud eos, qui facta ex eventibus æstimant, certe apud te ipsum. Perfecta & absoluta cuique excusatio, testimonium conscientiæ suæ. Mihi pro minimo est, ut ab illis iudicer, qui dicunt *bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras,*

nebras, & tenebras lucem. (1) Etsi necesse sit unum fieri e duobus, malo in nos murmur hominum, quam in Deum esse. Bonum mihi, si dignetur me uti pro clypeo. Libens excipio in me detrahentium linguas maledicas, & venenata spicula blasphemorum, ut non ad ipsum perveniant. Non recuso inglorius fieri, ut non irruatur in Dei gloriam. Quis mihi det gloriari in voce illa: *Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam?* (m) Gloria mihi est, consortem fieri Christi, cujus illa vox est: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.* (n) Nunc jam recurat stilus ad suam materiam, & in ea, quæ proposueramus, suo tramite gradiatur oratio.

CAPUT II.

Considerationis a contemplatione distinctio.

Et primo quidem ipsam considerationem, quid dicam, considera. Non enim idem per omnia, quod contemplationem

C 4

tionem

(1) Isa. 5, v. 20. (m) Ps. 68, v. 8. (n) ibid. v. 10.

tionem intelligi volo; quod hæc ad rerum certitudinem; illa ad inquisitionem magis se habeat. Juxta quem sensum potest contemplatio quidem definiri, verus certusque intuitus animi de quacunque re, si-ve apprehensio veri non dubia. Consideratio autem, intensa ad investigandum cogitatio, vel intentio animi vestigantis verum. Quamquam soleant ambæ pro invicem indifferenter usurpari.

CAPUT III.

Considerationis quatuor puncta designat.

Jam quod ad considerationis attinet fructum, quatuor, ut occurrunt, tibi consideranda reor: te, quæ sub te, quæ circa te, quæ supra te sunt. A te tua consideratio inchoet, ne frustra extendaris in alia, te neglecto. Quid tibi prodest, si universum mundum lucreris, te unum perdens? (o) Etsi sapiens sis, deest tibi ad sapientiam, si tibi non fueris. Quantum vero? ut quidem senserim ego, totum. Nove-

(o) Matth. 16, v. 26.

Noveris licet omnia myſteria, noveris la-
 ta terræ, alta cœli, profunda maris; ſi
 te neſcieris, eris ſimilis ædificanti ſine
 fundamento, ruinam, non ſtructuram fa-
 ciens. Quidquid exſtruxeris extra te,
 erit inſtar congeſti pulveris, ventis obno-
 xium. Non ergo ſapiens, qui ſibi non
 eſt. Sapiens ſibi ſapiens erit: & bibet de
 fonte putei ſui primus ipſe. A te proin-
 de incipiat tua conſideratio; non ſolum au-
 tem, ſed & in te finiatur. Quocumque
 evagetur, ad te revocaveris eam cum ſa-
 lutis fructu. Tu primus tibi, tu ultimus.
 Sume exemplum de ſummo omnium pa-
 tre, verbum ſuum & emittente, & reti-
 nente. Verbum tuum conſideratio tua:
 quæ ſi procedit, non recedat. Sic pro-
 grediatur, ut non egrediatur; ſic exeat,
 ut non deferat. In acquisitione ſalutis ne-
 mo tibi germanior matris tuæ unico. Con-
 tra ſalutem propriam cogites nihil. Minus
 dixi, contra: præter, dixiſſe debueram.
 Quicquid ſe conſiderationi offerat, quod
 non quoquo modo ad tuam ipſius ſalutem
 pertineat, reſpuendum.

CAPUT IV.

*Notitiam sui ipsius triplici consideratione suā
complectitur; & primum quidem conside-
rationis membrum hic exequitur.*

Et hæc tui consideratio in tria quædam
dividitur, si consideres, quid, quis,
& qualis sis. Quid in natura, quis in per-
sona, qualis in moribus. Quid, vgr. ho-
mo. Quis, Papa vel summus Pontifex.
Qualis, benignus, mansuetus, vel quic-
quid tale. Quamquam primum illud,
philosophicum sit magis, quam apostoli-
cum vestigare. Attamen est in definitio-
ne hominis, quem dicunt animal rationa-
le, mortale. Quod diligentius intueri si
libet, licet. Non est, quod tuæ in eo
aut professioni obviet, aut dignitati: est
vero, quod saluti prodesse queat. Nam
consideranti duo hæc simul, rationale,
mortaleque; is tibi exinde occurrit fru-
ctus, ut & mortale, quod in te est ratio-
nale, humiliet, & rursus rationale, mor-
tale confortet. Quod neutrum neglectui
erit

erit homini circumspecto. Si qua adhuc præfens considerata requirit locus, tractabuntur infra, & forte ut illius ex partium collatione.

CAPUT V.

Alterum membrum considerationis sui proponit: nempe, quis sit, & unde.

Nunc quis sis & de quo factus sis, advertendum. Quanquam, quod dixi, de quo, id mihi prætereundum putem, tuæ potius relinquendum agnitioni. Illud dico indignum tibi, citra perfectum agere de tanta assumpto perfectione. Quidni erubescas minimus inveniri in magnis, qui te recordaris magnum in minimis extitisse? Non es oblitus primæ professionis: non excidit menti, quæ subducta est manui, sed ne affectui quidem. Ipsam ad singula tua imperia, judicia, instituta, habere præ oculis non erit inutile. Hæc te consideratio facit honoris contemptorem in honore ipso. Atque id magnum. Non recedat a pectore: clypeus est tibi
vel

vel a fagitta illa: *homo cum in honore esset, non intellexit.* (p) Loquere ergo tibi: abjectus eram in domo Dei mei. Quale est hoc, de paupere & abjecto levare super gentes & regna? Quis ego, aut quæ domus patris mei, ut sedeam excelsis sublimior? Sane qui dixit mihi, *amice, ascende superius*, (q) amicum fore fudit. Si minus inveniar, non expedit quidem. Qui elevavit, & dejicere potest. Sera querela: *Quoniam elevans allisisti me.* (r) Non est quod blandiatur celsitudo, ubi sollicitudo major. Illa discrimen intendit, hæc amicum probat. Huic accingamur, si nolumus tandem cum rubore novissimum locum tenere.

CAPUT VI.

Quale debeat esse procerum Ecclesiæ studium.

Factum superiorem dissimulare nequimus; sed enim ad quid, omnimodis attendendum. Non enim ad dominan-
dum

(p) Pf. 48, v. 13. (q) Luc. 14, v. 10.

(r) Pf. 101, v. 11.

dum opinor. Nam & Propheta, cum similiter levaretur, audivit: *ut evellas & disperdas, & dissipes, & ædifices & plantes.* (s) Quid horum factum sonat? Rusticani magis sudoris schemate quodam labor spiritualis expressus est. Et nos igitur, ut multum sentiamus de nobis, impositum senserimus ministerium, non dominium datum. Non sum ego major Propheta; & si forte par potestate, sed meritorum non est comparatio. Hæc loquere tibi, & doce teipsum, qui alios doces. Puta te velut unum aliquem ex Prophetis. An non satis ad te? Et nimium. Sed gratia Dei es id, quod es. Quid? Esto Propheta. Nunquid plus quam Prophetam? Si sapias, eris contentus mensura, quam tibi mensus est Deus. Nam, quod amplius est, a malo est. Disce exemplo prophetico præsidere non tam ad imperitandum, quam ad factitandum, quod tempus requirit. Disce sarculo tibi opus esse, non sceptro, ut opus facias Prophetæ. Et quidem ille non regnaturus ascendit, sed
extir-

(s) Jerem. i, v. 10.

extirpaturus. Putasne & tu invenias aliquid elaborandum in agro Domini Dei tui? Et plurimum. Non plane totum quivere emundare Prophetæ: aliquid filiis suis Apostolis quod agerent, reliquerunt; aliquid ipsi parentes tui tibi, sed nec tu ad omne sufficies. Aliquid profecto tuo relicturus es successori, & ille aliis, & alii aliis usque in finem. Circa undecimam denique horam operarii otii arguuntur, & mittuntur in vineam. Antecessores tui Apostoli audierunt, quia *messis quidem multa, operarii vero pauci.* (t) Paternam tibi vindicato hæreditatem: *nam si filius, & hæres.* (u) Ut probes hæredem, evigila ad curam; & non otio torpeas, ne & tibi dicatur: *quid hic stas tota die otiosus?* (x)

Multo minus inveniri oportet aut deliciis resolutum, aut resupinum pompis. Nihil horum tibi tabulæ testatoris assignant. Sed quid? Si illarum tenore contentus sis, curam potius hæreditabis & operam,

(t) Luc. 10, v. 2. (u) Gal. 4. (x) Matth. 20.

operam, quam gloriam & divitias. Blanditur cathedra? Specula est. Inde denique superintendis, sonans tibi Episcopi nomine non dominium, sed officium. Quidni loceris in eminenti, unde prospectes omnia, qui speculator super omnia constitueris? Enim vero prospectus iste procinctum parit, non otium. Quomodo libet gloriari, ubi otiari non licet? Nec locus est otio, ubi sedula urget sollicitudo omnium Ecclesiarum. Nam quid tibi aliud dimisit sanctus Apostolus? *Quod habeo, inquit, hoc tibi do.* (y) Quid illud? Unum scio: non est aurum, neque argentum, cum ipse dicat: *Argentum & aurum non est mihi.* Si habere contingat, utere non pro libitu, sed pro tempore. Sic eris utens illis, quasi non utens. Ipsa quidem, quod ad animi bonum spectat, nec bona sunt, nec mala: usus tamen horum bonus, abusio mala, sollicitudo peior, quæstus turpior. Esto, ut alia quacumque ratione hæc tibi vindices: sed non apostolico jure. Nec enim tibi ille dare, quod

non

(y) Actor. 3.

non habuit, potuit. Quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem, ut dixi, super Ecclesias. Nunquid dominationem? Audi ipsum: *Non dominantes*, ait, *in clero, sed forma facti gregis.* (z) Et ne dictum sola humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio: *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.* (a) Et infert. *Vos autem non sic.* Planum est: Apostolis interdicitur dominatus.

I ergo tu, & tibi usurpare aude aut dominans Apostolatam, aut Apostolicus dominatum. Plane ab alterutro prohiberis. Si utrumque simul habere voles, perdes utrumque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus sic: *Ipsi regnaverunt, & non ex me; Principes extiterunt, & ego non cognovi.* (b) Jam si regnare sine Deo juvat, habes gloriam, sed non apud Deum. At si interdictum tenemus, audiamus edictum: *Qui major est vestrum, fiat sicut junior;*

(z) 1 Petr. 5, v. 3.

(a) Luc. 22, v. 25.

(b) Ose. 8, v. 4.

*junior ; Et qui præcessor est , sicut qui ministrat. (c) Forma apostolica hæc est : Dominatio interdicitur , indicitur ministratio. Quæ & commendatur ipsius exemplo Legislatoris , qui secutus adjungit : Ego autem in medio vestrum sum , tamquam qui ministrat. (d) Quis se jam titulo hoc inglorium putet , quo se prior Dominus gloriæ præsignivit ? Merito Paulus gloriatur in eo , dicens : *Ministri Christi sunt , Et ego. Et addit : Ut minus sapiens dico , plus ego. In laboribus plurimis , in carceribus abundantius , in plagis supra modum , in mortibus frequenter. (e) O præclarum ministerium ! Quo non id gloriosius principatu ? Si gloriari oportet , forma tibi Sanctorum præfigitur , Apostolorum proponitur gloria. Parvane tibi illa videtur ? Quis mihi tribuat similem fieri in gloria Sanctorum ? Clamat Propheta : *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus : nimis confortatus est principatus eorum. (f)***

Clamat

(c) Luc. 22 , v. 27. (d) ibid. (e) 2 Cor. II , v. 23. (f) Ps. 138 , v. 17.

D

Clamat Apostolus: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi?* (g) Hoc glorieris opto semper optimo genere gloriæ, quod Apostoli, quod Prophetæ delegere sibi, transmisere tibi. Agnosce hæreditatem tuam in Christi cruce, in laboribus plurimis. Felix, qui dicere potuit: *plus omnibus laboravi.* (h) Gloria est, sed nil in ea inane, nil molle, nil resupinum. Si labor terret, merces invitet. Unusquisque enim secundum suum laborem mercedem accipiet. Et si ille plus omnibus laboravit, non tamen totum elaboravit: & adhuc locus est. Exi in agrum Domini tui, & considera diligenter, quantis hodieque de veteri maledicto silvescat spinis ac tribulis. Exi, inquam, in mundum: ager est enim mundus, isque creditus tibi. Exi in illum, non tamquam Dominus, sed tamquam villicus, videre & procurare, unde exigendus es rationem. Exi, dixerim, quibusdam tuæ passibus intentæ sollicitudinis, & sollicitæ intentionis. Neque enim ipsi,

(g) Gal. 6, v. 14. (h) 1 Cor. 15, v. 10.

ipsi, qui jussi sunt ire in orbem universum, orbem circuierunt præsentia corporis, sed mentis providentia. Et tu leva oculos quosdam considerationis tuæ, & vide regiones, si non sunt magis siccæ ad ignem, quam albæ ad messem. Quam multæ, quas putaveras fruges, diligenter inspectæ, vepres potius apparebunt? Imo ne vepres quidem: annosæ & veteranosæ arbores sunt, sed non profecto fructiferæ; nisi forte glandium aut filiquarum, quas porci manducant. Quousque occupant terram? Nonne, si exis & cernis ista, pudebit otiosam jacere securim; pudebit sine causa falcem apostolicam accepisse?

In hunc quondam agrum Isaac Patriarcha exierat, cum primo Rebecca occurrit ei: Et, ut Scriptura habet: *Exierat ad meditandum.* (i) Ille ad meditandum, tu ad extirpandum egrediari necesse est. Tibi jam præcessisse meditatio debet: tempus faciendi præ manibus. Si nunc hæsitare incipias, id quidem fero. Ante,

D 2

juxta

(i) Gen. 24.

juxta consilium Salvatoris, (k) sedisse debueras, ante aestimasse opus, metiri vires, ponderasse sapientiam, merita comparasse, sumptus computasse virtutum. Age ergo, puta tempus putationis adesse, si tamen meditationis præiuit. Si cor movisti, movenda jam lingua, movenda est & manus. Accingere gladio tuo, *gladio spiritus, quod est verbum Dei.* (l) Glorifica manum & brachium dextrum in faciendo vindictam in nationibus, increpationes in populis, in alligando reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Si hæc facis, honorificas ministerium tuum, & ministerium te. Non mediocris iste principatus. Exturbare est hoc malas bestias a terminis tuis, quo greges tui securi in pascua educantur. Domabis lupos, sed ovibus non dominaberis. Pascendas utique, non premendas suscepisti. Si bene considerasti, quis sis; hæc te oportere facere non ignoras. Porro scienti & facienti, peccatum est tibi. (m)

Non

(k) Luc. 14. (l) Ephes. 6, v. 17.

(m) Jacob. 4, v. 17.

Non es oblitus, ubi legeris: *Servus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis.* (n) Sic Prophetæ, sic Apostoli factitabant. Fortes fuere in bello, non molles in sericis. Si filius es Apostolorum & Prophetarum, & tu fac similiter. Vindica tibi nobile genus similibus moribus; quod non aliunde nobile, quam morum ingenuitate, & fidei fortitudine fit. Per hanc *vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones.* (o) Hoc chirographum paternæ hæreditatis tuæ, quod tibi evolvimus, ubi inspicias portionem, quæ te contingit. Induere fortitudinem, & hæreditasti. Posside fidem, posside pietatem, posside sapientiam, sed sapientiam Sanctorum, (ipsa est timor Domini) & habes, quod tuum est. Habes sine defraudatione integrum paternum fundum. Pretiosissimus fundus virtus est. Bonus fundus humilitas, in quo omne ædificium spirituale constructum crescit in templum sanctum in Domino. Per hanc nonnulli possedere

D 3

etiam

(n) Luc. 12, v. 47.

(o) Hebr. 11, v. 33.

etiam portas inimicorum. Quæ enim virtutum æque potest dæmonum omnem debellare superbiam, tyrannidem hominum? Cæterum cum omni indifferenter personæ hæc sit quædam turris fortitudinis a facie inimici; nescio, quo pacto tamen vis ejus major in majoribus, & in clarioribus clarior comprobatur. Nulla splendidior gemma, in omni præcipue ornatu summi Pontificis. Quo enim celsior cæteris, eo humilitate apparet illustrior & seipso.

C A P U T VII.

Resumens priorem quæstionem, quis sit, diligentius expendit.

Arguar forsitan, quod non satis primis explicitis partibus, in secundas nescio quomodo stilius excurrerit, describere inchoans, qualem te oporteat esse, cum necdum, quis sis, plenius expressisset. Credo erubescens, in summo positum apice videri hominem nudum, festinavit induere insignibus suis. Absque his nempe

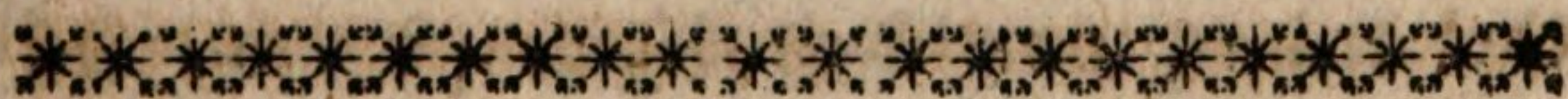
nempe eo deformior, quo illustrior pares. Nunquid potest abscondi civitatis supra montem positæ desolatio; aut latere fumus lucernæ extinctæ super candelabrum? Simia in tecto, Rex fatuus sedens in folio. Et nunc audi canticum meum, & quidem minus suave, sed salutare. Monstruosa res gradus summus, & animus infimus: sedes prima, & vita ima; lingua magniloqua, & manus otiosa: sermo multus, & fructus nullus; vultus gravis, & actus levis: ingens auctoritas, & nutans stabilitas. Admove speculum: fœdus se in eo vultus agnoscat: tu tuum gaude dissimilem inveniri. Inspice tamen & tu, ne forte, etsi sit, unde merito placeas tibi, etiam in quo debeas displicere, non desit. Volo glorieris testimonio conscientiae tuæ, sed non minus ut eodem ipso humiliaris. Rara vox, *nihil mihi conscius sum.* (p) Cautior in bonis ambulas, si & mala non lateant. Quamobrem, ut dixi, noveris te, ut inter angustias, quæ non desunt, fruaris conscientiae

D 4

(p) 1 Cor. 4, v. 4.

scientiæ bono; magis autem ut scias, quid desit tibi. Nam cui non desit? Omnia illi defunt, qui nil sibi deesse putat. Quid si summus Pontifex sis? Numquid, quia summus Pontifex, ideo summus? Infimum noris esse, si summum putas. Quis summus? Cui addi non possit. Graviter erras, si te illum existimes. Absit. Non tu de illis es, qui dignitates virtutes putant. Tibi ante experta virtus, quam dignitas fuit. Augustis relinquito illam sententiam, aliisque, qui divinis coli honoribus non timuerunt: verbi gratia, Nabuchodonosori, Alexandro, Antiocho, Herodi. Tu vero considera non consummatione summum te dici, sed comparatione. Nec me putes comparationem dicere meritorum, sed ministeriorum. Sic te existimet homo, ut ministrum Christi, & (quod absque præiudicio sanctitatis cuiuspiam dixerim) summum plane inter ministros. Alias niti te ad summum velim, non putare summum, aut velle putari antequam sis. Non quomodo proficis, si jam sufficis tibi? Non sit proinde tibi
aut

aut pigrum vestigare, quid defit, aut fateri, quod defit, verecundum. Loquere & tu voce antecessoris tui: *Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim.* (q) Et rursum: *Ego me non arbitror comprehendisse.* Hæc scientia Sanctorum: hæc longe ab illa, quæ inflat. Hanc qui apponit, apponit & dolorem: sed dolorem hunc nemo unquam sapiens subterfugit. Est quippe medicinalis dolor, per quem stupor ille lethalis animi duri & impænitentis extunditur. Et ideo sapiens, qui dicere potuit: *Et dolor meus in conspectu meo semper.* Nunc jam repetendæ reliquiæ, si quæ sunt, loci illius, a quo paulo ante divertimus.

CAPUT VIII.

De Pontificiæ dignitatis & potestatis excellentia differit.

Age, indagemus adhuc diligentius, quis sis, quam geras videlicet pro tempore personam in Ecclesia Dei. Quis

D 5

es?

(q) Philipp. 3, v. 12,

es? sacerdos magnus, summus Pontifex. Tu Princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyſes, iudicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus. Tu es, cui claves traditæ, cui oves creditæ sunt. Sunt quidem & alii cæli janitores, & gregum pastores: sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius utrumque præ cæteris nomen hæreditasti. Habent illi sibi assignatos reges, singuli singulos: tibi universi crediti, uni unus. Nec modo ovium, sed & pastorum tu unus omnium pastor. Unde id probem quæris? Ex verbo Domini. Cui enim, non dico Episcoporum, sed etiam Apostolorum sic absolute & indiscrete totæ commissæ sunt oves; *Si me amas, Petre, pasce oves meas.* (r) Quas? Illius vel illius populos civitatis, aut regionis, aut certi regni? *Oves meas*, inquit. Cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil excipitur, ubi distin-

(r) Joann. 21, v. 17.

distinguitur nihil. Et forte præsentes cæteri condiscipuli erant, cum committens uni, unitatem omnibus commendaret in uno grege & uno pastore secundum illud: *Una est columba mea, formosa mea, perfecta mea.* (s) Ubi unitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem non habent, sed divisionem recedentes ab unitate. Inde est quod alii singuli singulas sortiti sunt plebes, scientes Sacramentum. Denique Jacobus, qui videbatur columna Ecclesiæ, (t) una contentus est Jerosolyma, Petro universitatem cedens. Pulchre vero ibi positus est suscitare semen defuncti fratris, ubi occisus est ille. Nam dictus est frater Domini. Porro cedente Domini fratre, quis se alter ingerat Petri prærogativæ?

Ergo, juxta canones tuos, alii in partem sollicitudinis, tu in plenitudinem potestatis vocatus es. Aliorum potestas certis arctatur limitibus: tua extenditur & in ipsos, qui potestatem super alios acceperunt. Nonne, si causa extiterit, tu
Episcopo

(s) Cant. 6, v. 8.

(t) Gal. 2.

Episcopo cælum claudere, tu ipsum ab episcopatu deponere, etiam & tradere fatanæ potes? Stat ergo inconcussum privilegium tuum tibi tam in datis clavibus, quam in ovibus commendatis. Accipe aliud, quod nihilo minus prærogativam confirmat tibi. Discipuli navigabant, & Dominus apparebat in littore; quodque jucundius erat, in corpore redivivo. Sciens Petrus, quia Dominus est, in mare se misit, & sic venit ad ipsum, aliis navigio pervenientibus. Quid istud? nempe signum singularis pontificii Petri, per quod non navem unam, ut cæteri quique suam, sed sæculum ipsum suscepit gubernandum. Mare enim sæculum est; naves, Ecclesiæ. Inde est, quod altera vice instar Domini gradiens super aquas, unicum se Christi Vicarium designavit, qui non uni populo, sed cunctis præesse deberet; siquidem *aquæ multæ, populi multi.* (u) Ita cum quisque cæterorum habeat suam, tibi una commissa est grandissima

(u) Apoc. 17, v. 15.

diffima navis; facta ex omnibus ipsa universalis Ecclesia, toto orbe diffusa.

CAPUT IX.

Proprie naturæ considerationem commendat.

En quis es. Sed noli oblivisci etiam quid? Nam & ego non sum oblitus, id me promississe repetiturum in opportunitate. Quam opportune cum eo, qui es, etiam quod ante eras, consideras! Quid dico, eras? & nunc es. Quid definas intueri, quod non defuisti esse? Una sane consideratio est, quid fueris, & quid sis: nam quis sis factus, altera. Non oportet, ut ista extundat illam in scrutinio tui. Es enim, ut dixi, adhuc, quod eras: & non minus hoc es, quam quod factus es post, forte & magis. Denique illud natus es, mutuatus hoc, non in hoc mutatus. Non rejectum illud, sed istud adjectum. Tractemus utrumque simul. Nam ut præfatum me memini, collatæ ex invicem ambæ res utiliores fient. Dixi supra consideranti, quid sis, naturam occurrere, qua es
homo.

homo. Nam homo natus es. Porro percunctanti quis, personæ respondebitur nomen, quod est Episcopus: quod quidem factus, non natus es. Quid tibi horum videtur ad purum esse tui, & ad te principalius pertinere? quod factus, an quod natus? Nonne quod natus? Hoc ergo confulo consideres maxime, quod maxime es, hominem videlicet, quod & natus es.

Nec modo quid natus, sed & qualis natus, oportet attendas, si non vis tuæ considerationis fructu & utilitate fraudari. Tolle proinde nunc hæreditaria hæc perizomata ab initio maledicta. Dirumpe velamen foliorum celantium ignominiam, non plagam curantium. Dele fucum fugacis honoris hujus, & male coloratæ nitorem gloriæ, ut nude nudum consideres, quia *nudus egressus es de utero matris tuæ*. (x) Numquid infulatus? Numquid micans gemmis, aut floridus sericis, aut coronatus pennis, aut suffarcinatus metallicis? Si cuncta hæc, veluti nubes quasdam

(x) Job. i.

dam matutinas, velociter transeuntes & cito pertransituras, dissipēs & exsuffles a facie considerationis tuæ; occurreret tibi homo nudus, & pauper, & miser, & miserabilis; homo dolens, quod homo sit, erubescens, quod nudus sit, plorans, quod natus sit, murmurans, quod sit; homo natus ad laborem, (y) non ad honorem; homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu; brevi vivens tempore, ideoque cum metu; repletus multis miseriis, (z) & propterea cum fletu. Et vere multis, quia corporis & animæ simul. Quid enim calamitate vacat nascenti in peccato, fragili corpore & mente sterili? Vere ergo repletus, cui infirmitas corporis, & fatuitas cordis cumulatur traduce fordīs, mortis addictione. Salubris copula, ut cogitans te summum Pontificem, attendas pariter vilissimum cinerem non fuisse, sed esse. Imitetur cogitatio naturam; imitetur &, quod dignius est, auctorem naturæ, summa imaque consocians. Nonne natura in persona hominis

vili

(y) Job. 5.

(z) Job. 14.

vili limo vitæ spiraculum colligavit? Nonne auctor naturæ in sui persona verbum limumque contemperavit? Ita tibi fume formam tam de nostræ concretionis originis, quam de sacramento redemptionis: ut altus sedens, non alta sapiens sis; sed humilia de te sentiens, humilibusque consentiens.

CAPUT X.

Tertium membrum considerationis sui, nempe qualis sit, exponit.

Proinde si consideras, quantus es, cogita etiam qualis, & maxime. Hæc te sane consideratio tenet in te; nec a te avolare finit, non ambulare in magnis, neque in mirabilibus super te. In te confitto. Non infra dejici, non attolli supra, non evadere in longius, non extendi in latius. Tene medium, si non vis perdere modum. Locus medius tutus est. Medium sedes modi, & modus virtus. Omnem extra modum mansionem, sapiens exilium reputat. Propterea non est illi habi-
tare

tare in longo, quod ultra modum sit: sed ne in lato quidem, quod extra sit: porro nec in alto vel imo, quod alterum supra, alterum infra sit. Denique & longitudo exterminium habere solet, & dilatatio scissuram, & altitudo ruinam, & profundum absorptionem. Dico hæc planius, ne me putes ea loqui, quæ Apostolus comprehendere hortatur cum omnibus Sanctis, longitudinem, latitudinem, sublimitatem & profundum; (a) quod alterius erit & disputationis & temporis. Nunc autem longum dico, cum sibi homo longiorem promittit vitam; latum, cum in superfluas animus distenditur curas; altum, cum de se plus præsumit; profundum, cum se plus dejicit. Qui ergo longa sibi metitur tempora, nonne vere ingreditur iter exterminii, transiens vitæ terminos productioni sollicitudine? Inde est, quod homines in præsentia a sese exules per oblivionem, in alia per inanem sollicitudinem migrant sæcula, non profutura,

(a) Ephes. 3.

ra, imo nec futura. Similiter animus distentus in multa, multis laceretur curis necesse est. Nempe immoderata extensio extenuationem, & extenuatio nimia scissionem facit. Jam vero alta præsumptio, quid nisi ruinosa præcipitatio est? Legisti namque: *Ante ruinam exaltatur cor.* (b) Quid e regione nimiae pusillanimitatis dejectio, nisi desperata quædam absorptio est? In hanc fortis non dejicietur. Prudens longioris vitæ non abducetur incerto. Modestus moderabitur curas, temperabit a superfluis, non deerit necessariis. Porro justus altiora se non præsumet, sed loquetur cum justo: *Si justus fuero, non levabo caput.* (c)

CAPUT XI.

Serium examen sui Pontifici serio commendat.

Tu ergo in hac consideratione tui caute ambules, & tota æquitate verferis, ut nec plus vero tibi tribuas, nec plus justo parcas. Porro plus vero tribuis, non modo

(b) Prov. 16, v. 18.

(c) Job. 10, v. 15.

modo arrogando tibi, quod non habes bonum, sed & quod habes adscribendo. Vigilanter discerne, qualis ex te, & qualis sis dono Dei & non sit in spiritu tuo dolus. Erit autem, nisi fideliter partiens, tua tibi, & quæ sunt Dei, Deo sine fraude resignes. Ex te mala, bona a Domino esse, persuasum tibi non ambigo. Sane inter considerandum, qualis sis, etiam qualis fueris, ad memoriam revocandum. Conferenda posteriora prioribus. Profece-
risne in virtute, in sapientia, in intellectu, in suavitate morum; an ab his forte, quod absit, defeceris. Patientior sis, an impatientior solito, iracundior leniorne, insolentior an humilior, affabilior an austerior, exorabilior an difficilior, pusillior animo an magnanimior, serius magis an plusculum dissolutus, timoratio-
an forte fidentior quam oportet. Quam latus tibi patet campus in hoc genere considerandi? Memoro ego pauca, veluti quædam seminaria proferens; non tamen ipse ferens, sed dans semen ferenti. Oportet innotescat tibi zelus tuus, clementia

rua, discretio quoque moderatrix earumdem virtutum; qualis videlicet in donandis injuriis, qualis sis in ulciscendis, quam in utroque providus modi, loci, temporis observator. Prorsus consideranda tria hæc in usu virtutum harum: ne non sint virtutes, si præter hæc reperiantur. Nempe ejusmodi, non natura virtutes, sed usus facit. Nam ex se indifferentes esse noscuntur. Tuum est, aut abutendo & confundendo facere vitia; aut bene ordinateque utendo, virtutes. Solent discretionis oculo caligante alterutrum sibi præripere loca, terminos occupare. Porro caliginis duæ sunt causæ, ira & mollior affectus. Is judicii censuram enervat, illa præcipitat. Quomodo ab altero non periclitetur, aut pietas clementiæ, aut zeli rectitudo? Turbatus præ ira oculus clementer nil intuetur; suffusus fluxa quadam & muliebri mollitie animus rectum non videt. Non eris innocens, si aut punias eum, cui forte parcendum esset, aut parcas ei, qui fuerat puniendus.

CAPUT XII.

Neque in prosperis animum nimis laxandum, neque in adversis dejiciendum.

In tribulationibus quoque qualem te inveneris, nolo dissimules. Si constantem in tuis, condolentem in alienis, gaude. Recti cordis hoc; e regione perversissimi, si cum in propriis deprehendaris fortasse impatiens, minime tamen in alienis compatiens sentiaris. Quid in prosperis? Nihilne est, quod considerationem sollicitet? Est utique, si diligenter attendas, quam rarus semper extiterit, qui non vel modice in prosperitate animum relaxaverit a sui custodia & disciplina. Quando hæc incautis non fuit ad disciplinam, quod ignis ad ceram, quod solis radius ad nivem vel glaciem? Sapiens David, sapientior Salomon fuit: sed blandientibus nimis secundis rebus alter ex parte, alter ex toto desipuit. Magnus, qui incidens in adversa, non excidit vel parum a sapientia: nec minor, cui præsens

felicitas si arrisit, non irrisit. Quamquam facilius inveneris, qui sapientiam retinuerunt, contraria sibi fortuna, quam qui propitia non perdiderunt. Præferendus ille & magnus est, cui inter prospera saltem risus indecentior, aut sermo insolentior, aut immoderatio cura vestis vel corporis non irrepsit.

C A P U T XIII.

Ab otio & nugis, vanisque sermonibus Pontificem dehortatur.

Et si recte sapiens hortatur, sapientiam scribi in otio, cavendum & in otio otium est. Fugienda proinde otiositas, mater nugarum, noverca virtutum. Inter sæculares nugæ, nugæ sunt; in ore sacerdotis, blasphemix. Interdum tamen si incidant, ferendæ fortassis, referendæ nunquam. Magis interviumdum caute & prudenter nugacitati. Prorumpendum sane in serium quid, & quod non modo utiliter, sed libenter audiant & superse-
deant otiosis. Consecrasti os tuum Evan-
gelio

gelio: talibus jam aperire illicitum, af-
fuefcere facrilegium est. *Labia sacerdotis,*
ait, custodiunt scientiam, & legem requi-
runt de ore ejus; (d) non nugas profecto
vel fabulas. Verbum scurrile, quod face-
ti urbanive nomine colorant, non fufficit
peregrinari ab ore: procul & ab aure re-
legandum. Fæde ad cachinnos moveris,
fædius moves. Porro detrahere, aut de-
trahentem audire, quid horum damnabi-
lius fit, non facile dixerim.

CAPUT XIV.

*Personarum acceptionem in judiciis summo-
pere vitandam.*

De avaritia non est, quod tuum fatigem
intuitum, cum pecuniam tanquam
paleam dicaris habere. Non prorsus, non
est, quod pro illa timeatur a judiciis tuis.
Sed est, quod non minus sæpe, nec no-
xie minus infidiari judicantibus solet: de
quo maxime, quid in tua lateat conscien-
tia, latere te nolim. Quid illud fit, quæ-

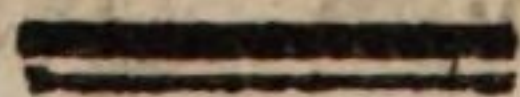
E 4

ris?

(d) Malach. 2, v. 14.

ris? Acceptio personarum. Non parvi te reum peccati existimes, si facies peccatorum sumis, & non potius causas dijudicas meritorum. Est item vitium, cujus si te immunem sentis, inter omnes quos novi ex his, qui cathedras ascenderunt, sedebis me iudice solitarius: quia veraciter singulariterque *levasti te supra te*, (e) juxta Prophetam. Facilitas credulitatis hæc est, cujus callidissimæ vulpeculæ magnorum neminem comperi satis cavisse verutias. Inde eis ipsis pro nihilo iræ multæ, inde innocentium frequens addictio, inde præjudicia in absentes. Gratulor autem tibi (nec enim assentationis apud te vereor incurrere notam) gratulor, inquam, præsidere te usque adhuc absque horum omnium querela multa: an & sine culpa, tu videris. Nunc ad ea, quæ sub te sunt, consideratio intendenda. At alterius principii hoc: siquidem tuis occupationibus sermo brevior competentior est.

(e) Thren. 3.

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Pontificis esse, non tam ut omnes suo dominio subjiciat, sed ut omnes, quantum fieri potest, ad Ecclesiæ gremium perducatur.

Finis superioris libri huic principium ponit. Itaque juxta promissum illius considerata, quæ sub te sunt. Quænam sint illa, non est, quod a me quærendum putes, sacerdotum optime Eugeni; rectius fortasse, quæ non sint, quæras. Orbe ex-eundum ei, qui forte volet explorare, quæ non ad tuam pertinent curam. Parentes tui destinati sunt non aliquas regiones, sed ipsum debellaturi orbem. *Ite in orbem universum*, (a) dictum est illis. Ipsi vero vendentes tunicas, emere gladios, ignitum eloquium, & spiritum vehementem, arma potentia Deo. Quo non pervenerunt victores inclyti, *filii excussorum*? (b) Quo non sagittæ potentium acutæ carbonibus

E 5

desola-

(a) Marc. 16.

(b) Ps. 119.

desolatoriis? Et quidem *in omnem terram* exivit sonus eorum, & *in fines orbis terræ* verba eorum. (c) Penetrabant & incendebant verba illa incensa igni, quem Dominus *misit in terram*. (d) Occumbebant strenuissimi bellatores, sed non succumbebant: triumphabant & mortui. *Nimis confortatus est principatus eorum*: (e) *constituti sunt principes super omnem terram*. (f) Eis tu successisti in hæreditatem. Ita tu hæres & orbis hæreditas. At quatenus hæc portio te contingit aut contigerit illos, id sobria consideratione pensandum. Non enim per omnem reor modum, sed sane quodantenus (ut mihi videtur) dispensatio tibi super illum credita est, non data possessio. Si pergis usurpare & hanc, contradicit tibi, qui dicit: *Meus est orbis terræ, & plenitudo ejus*. (g) Non tu ille, de quo Propheta: *Et erit omnis terra possessio ejus*. (h) Christus hic est, qui possessionem sibi vindicat, & jure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris.

Cui

(c) Pf. 18.	(d) Luc. 12.	(e) Pf. 138.
(f) Pf. 94.	(g) Pf. 49.	(h) Pf. 103.

Cui enim alteri dictum est: *Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ?* (i) Possessionem & dominium cede huic; tu curam illius habe. Pars tua hæc: ultra ne extendas manum.

Quid, inquis? Non negas præesse, & dominari vetas? Plane sic. Quasi non bene præsit, qui præest in sollicitudine. Numquid non & villa villico, & parvus dominus subiectus est pædagogo? Nec tamen villæ ille, nec is sui domini dominus est. Ita & tu præsis ut provideas, ut consulas, ut procures, ut ferves. Præsis ut profis; præsis ut *fidelis servus* & *prudens*; quem constituit Dominus super familiam suam. Ad quid? Ut des illis escam in tempore; (k) hoc est, ut dispenses, non imperes. Hoc fac, & dominari ne affectes hominum homo, ut non dominetur tui omnis iniustitia. At satis superque id intimatum supra, cum, quis sis, disputaretur. Addo tamen & hoc. Nam nullum tibi venenum, nullum gladium plus formido,

(i) Ps. 2. (k) Matth. 24.

formido, quam libidinem dominandi. Certe ut multum tibi tribuas, si multum deceptus non es, nil te existimes plus accepisse a magnis Apostolis. Recordare nunc vocis illius: *Sapientibus & insipientibus debitor sum.* (l) Et si non indebitam tibi ipsam censes, hoc quoque simul memento, debitoris molestum nomen fervienti potius, quam dominanti congruere. Servus in Evangelio audit: *Quantum debes domino meo?* (m) Ergo si te agnoscis sapientibus & insipientibus, non dominatorem, sed debitorem: curandum summopere tibi, & tota vigilantia considerandum, quomodo & qui non sapiunt, sapiant, & qui desipuere, resipiscant. At nullum genus insipientiæ infidelitate (ut sic loquar) insipientius. Ergo & infidelibus debitor es, Judæis, Græcis & Gentibus.

Interest proinde tua, dare operam, quam possis, ut increduli convertantur ad Fidem, conversi non avertantur, averfi revertantur: porro perversi ordinentur
ad

(l) Rom. i, v. 14. (m) Luc. 16.

ad rectitudinem , subverſi ad veritatem revocentur : ſubverſores invictis rationibus convincantur ; ut vel emendentur ipſi, ſi fieri poteſt ; vel ſi non , perdant auctoritatem facultatemque alios ſubvertendi. Non omnino & ab hoc inſipientium genere peſſimo tibi diſſimulandum. Dico autem hæreticos ſchismaticosque. Nam hi ſunt ſubverſi & ſubverſores ; canes ad ſciſſionem , vulpes ad fraudem. Erunt, inquam , huiusmodi maxime tuo ſtudio aut corrigendi, ne pereant, aut ne perimant, coercendi. Eſto, de Judæis excuſat te tempus, habent terminum ſuum, qui præveniri non poterit. Plenitudinem gentium præire oportet. Sed de ipſis gentibus quid reſpondes? Imo quid tua conſideratio reſpondet tibi percunctanti ſic? Quid viſum eſt patribus ponere metam Evangelio, verbum ſuſpendere fidei, donec infidelitas durat? Qua ratione, putamus, ſubſtitit *velociter currens ſermo*? (n) Quis primus inhibuit hunc ſalutarem curſum?

(n) Pf. 147.

sum? Et illis causa forte, quam nescimus, aut necessitas potuit obstitisse.

Nobis quæ dissimulandi ratio est? Qua fiducia, qua conscientia Christum non vel offerimus eis, qui non habent? An veritatem Dei in injustitia detinemus? Et quidem quandoque perveniat gentium plenitudo necesse est, expectamus, ut in eas incidat fides? Cui credere casu contingit? *Quomodo credent sine prædicante?* (o) Petrus ad Cornelium, (p) Philippus ad Eunuchum, (q) missi sunt: & si exemplum recentius quærimus, Augustinus a beato Gregorio destinatus, formam fidei tradidit Anglis. Et de his tu ita tecum. Ego addo & de pertinacia Græcorum, qui nobiscum sunt, & nobiscum non sunt, juncti fide, pace divisi. Quanquam & in fide ipsa claudicaverint a semitis rectis. Et item de hæresi, quæ clam pæne ubique serpit; apud aliquos sævit palam. Nam parvulos Ecclesiæ passim & publice deglutire festinat. Quæris ubi sit hoc? Vestri, qui terram Austri tam sæpe visitant,

(o) Rom. 10, v. 14. (p) Act. 8. (q) Act. 10.

tant, ecce hi sciunt, & possunt dicere tibi. Eunt & redeunt per medium illorum, aut transeunt secus: sed quid boni adhuc cum illis egerint, necdum audivimus. Et forsitan audissemus, nisi præ auro Hispaniæ, salus populi viluisset. Tuum est & plagæ huic remedium providere.

Sed est insipientia, quæ ipsam quoque jam propemodum stultam fecit sapientiam fidei. Quomodo & ipsam Ecclesiam Catholicam pene totam hoc virus infecit? Nam dum & in ipsa quoque, quæ nostra sunt, quærimus, fit, ut invicem invidentes, invicem provocantes, exerceamur ad odia, animemur ad injurias, arme-
mur ad lites, cavillemur ad dolos, feramur ad detractiones, prorumpamus ad maledicta, opprimamur a fortioribus, opprimamus infirmiores. Quam digne & laudabiliter occupatur meditatio cordis tui adversus tam pestilens insipientiæ genus, quod corpus ipsum Christi, quæ est multitudo credentium, occupasse consideras! O ambitio, ambientium crux! quomodo omnes torquens omnibus places?

ces? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat; nihil tamen apud miseros mortales celebrius negotiis ejus. Annon limina Apostolorum plus jam ambitio, quam devotio terit? Annon vocibus ejus vestrum tota die resultat palatium? Annon quæstibus ejus tota legum canonumque disciplina infudat? Annon spoliis ejus omnis Italica inhiat inexplebili aviditate rapacitas? Quid ita, imo quid aliud tua ipsius spiritualia studia non saltem intercidit, sed abscidit? Quoties sancta ac fecunda tua abortiri otia fecit inquietum & inquietans malum? Aliud est, quod ab oppressis appellatur ad te, aliud autem, quod ambitio in Ecclesia per te regnare molitur. Nec deesse illis, nec huic aliquatenus assentiri oportet. Quam vero ini- que fovetur illa, spernuntur illi! utrisque tamen debitor es, illis ut erigas, istis ut reprimas.

CAPUT II.

Quis modus in appellationibus ad sedem apostolicam adhibendus sit.

Et quoniam incidit de appellationibus, prosequi aliquatenus non erit abs re. Magno in his & pio opus intuitu est; ne, quod magna fuit necessitate provisum, male utendo reddatur inutile. Mihi videtur & in multam posse eas devenire perniciem, si non summo moderamine actitentur. Appellatur de toto mundo ad te. Id quidem in testimonium singularis primatus tui. At tu, si sapias, non primatu gaudebis, sed fructu. Apostolis dictum est: *In hoc nolite gaudere, quod spiritus subjiciuntur vobis.* (r) Appellatur ad te, ut dixi: & utinam tam fructuose, quam necessarie. Utinam cum oppressus clamat, sentiat oppressor, & non superbiat impius, unde incenditur pauper. Quid tam decorum, ut ad invocationem tui nominis

(r) Luc. 10, v. 20.

nis oppressi effugiant, versuti non refugiant? Quid e regione tam perversum, tam recti alienum, ut lætetur, qui malum fecit; & qui tulit, inaniter fatigetur? Inhumanissime non moveris erga hominem, cui illatæ injuriæ cumulavere dolorem & labor itineris, & damna expensarum: sed nihilominus ignavissime in illum non moveris, qui huic tot calamitatum partim auctor, partim causa existit. Evigila homo Dei, cum hæc contingunt: moveatur miseratio, moveatur & indignatio tua. Alteram læso, alteram lædenti debes. Consoletur ille damnorum refarcitu suorum, satisfactione injuriarum, sine calumniarum: cum isto ita agatur, ut pœniteat fecisse, quod non timuit facere, & non de pœnis innocentis rideat.

Arbitror idem debere pati illum, qui sine causa forte appellabit. Formulam hanc justitiæ præfigit tibi & divinæ incommutabilis ratio æquitatis, &, ni fallor, ipsa appellationum lex, ut illicite usurpata appellatio nec profit appellanti, nec appellato obfit. Ut quid enim frustra
fatigatus

fatigatus sit homo? Quam plenum justitiæ, ut sese potius læferit, qui lædere voluit proximum? appellasse inique, iniquum est: inique & impune, iniquarum appellationum fomes. Iniqua autem omnis appellatio, ad quam justitiæ inopia non coegit. Appellare, non ut graves, sed si graveris, licet. Appellandum a sententia. Ante sententiam improbe omnino, nisi ob manifestum gravamen præsumitur appellatio. Qui igitur non gravatus appellat, liquet, quia aut gravare intendit, aut tempus redimere. Non est autem suffugium appellatio, sed refugium. Quantos novimus appellasse pulsatos, quo interim liceret, quod nunquam licet? Nonnullis etiam, quoad vixerunt, licuisse appellationis suffragio nefaria scimus, v. g. incestum, adulterium. Quale est hoc, turpitudini patrocinari, quod vel maxime formidari a turpibus oportebat? Quousque murmur universæ terræ aut dissimulas, aut non advertis? Quousque dormitas? Quousque non evigilat consideratio tua ad tantam appellationum confusio-

nem atque abufionem? Præter jus & fas, præter morem & ordinem fiunt. Non locus, non modus, non tempus, non causa discernitur, aut persona. Præsumuntur leviter paffim, plerumque & nequiter. Volentes malignari, nonne his potiffimum terreri solebant? Nunc terrori ipsi ex his magis fiunt atque id bonis. Antidotum verfum in venenum. Non mutatio dexteræ excelfi hæc.

Appellantur boni a malis, ut non faciant bona: & fupersedent a voce tonituri tui formidantes. Denique appellantur Epifcopi, ne illicita audeant matrimonia folvere vel prohibere. Appellantur, ne rapinas, ne furta, ne facrilegia, & quæ ejusmodi funt, punire ullatenus vel cohibere præfumant. Appellantur, ne indignas & infames personas a facris officiis beneficiisque repellere feu amovere queant. Quod tu invenis remedium morbo huic, ne, quod repertum ad remedium fuit, reperiat ad mortem? Zelatus eft, Dominus domum orationis factam speluncam

luncam latronum : (s) tu ejus minister
 dissimulas miserorum refugium datum ad
 arma iniquitati? Videas præripi passim par-
 tes oppressorum, & prorumpere ad ap-
 pellandum non tam gravatos, quam gra-
 vare volentes. Quid hoc mysterii? Tuum
 est considerare, non meum commendari
 istud. Et cur, inquis, male appellati
 non veniunt ostensuri suam innocentiam,
 malitiam convicturi? Dico, quod dicere
 ad hæc solent: Nolumus vexari frustra.
 In curia esse, qui proclivius faveant ap-
 pellantibus, foveant appellationes. Ces-
 suris Romæ, domi cedere satius.

Fateor, me non omnino decredere
 his. Quem das mihi in tam crebris appel-
 lationibus, quæ hodie fiunt, qui pro ex-
 pensis itineris vel nummum restituerit
 illi, quem forte appellarit? Mirum ve-
 ro, si ita omnes & appellantes justi, &
 appellati rei vestro examine inventi sint.
Diligite, inquit, justitiam, qui judicatis
terram. (t) Parum est justitiam tenere,
 nisi & diligas. Qui tenent, tenent; qui

F 3 diligunt,

(s) Matth. 21.

(t) Sap. 1, v. 1.

diligunt, zelantur. Amator justitiæ in-
quirit justitiam, & prosequitur eam: por-
ro omnem injustitiam persequitur. Nil
tibi & illis, qui appellationes venationes
putant. Pudet elogii, quod apud ethni-
cos jam vertitur in parabolam: duos mo-
vimus cervos pingues. Ut mitius loquar,
plus facetiæ quam justitiæ hic. Tu si amas
justitiam, appellationes non affectas, sed
sustines. Verumtamen quid emolumentum
affert Ecclesiis Dei tua unius hominis ju-
stitia, ubi sententia prævalet aliter af-
fectorum? At istud loci illius erit, cum
cœperint versari, quæ circa te sunt.

Nunc vero non te existimes otiose va-
care considerationi huic, qua appellatio-
nes ad legitimum, si fieri potest, revo-
ces usum. Et si hinc mea quæramur vel
potius curetur sententia, dico appellatio-
nes ut non contemnendas, sic nec usur-
pandas omnino. Porro horum quid inso-
lentius censeam, haud facile dixerim: nisi
quod usurpatio quamdam videtur indu-
cere contemptus necessitatem, ac per hoc
forte acrius infectanda, quæ amplius no-
cet.

cet. Aut non vere nocentior est, mala in
 se, in partu pejor? Nonne ipsa est, quæ
 ipsum jus quoque naturæ aut extenuat,
 aut exterminat? Nam sæpe rebus etiam
 pretiosissimis pretii gratiam non modo
 demit, sed adimit. Quid Sacramentis ac-
 ceptius? Usurpata tamen ab indignis, in-
 digneve tractata, minime acceptantur.
 Magis habent damnationem, quia debi-
 tam venerationem non habent. Fateor
 grande & generale mundo bonum esse
 appellationes: idque tam necessarium,
 quam solem ipsum mortalibus. Revera
 quidam sol justitiæ est, prodens ac redar-
 guens opera tenebrarum. Prorsus foven-
 dæ & manu tenendæ sunt: sed quas ex-
 torfit necessitas, non calliditas adinvenit.
 Usurpatoriæ sunt hujusmodi omnes, non
 subvenientes in necessitate, sed opitulan-
 tes iniquitati. Quidni veniant in con-
 temptum? Quanti ut talibus quoque de-
 ferrent, etiam de proprio cessere jure,
 ne longo & casso itinere fatigarentur?
 Plures tamen sua amittere non feren-
 tes, appellationes minus opportunas,

& celsa nomina importunius contempserunt.

Dico aliquid, quod ad rem pertinet, exempli causa. Quidam sibi publice desponsaverat uxorem. Adest dies celebris nuptiarum. Parata omnia, invitati multi. Et ecce homo concupiscens uxorem proximi sui in vocem appellationis inopinatae prorumpit, affirmans sibi traditam prius, suam potius esse debere. Stupet sponsus, hærent omnes, sacerdos non audet progredi, frustratur omnis ille apparatus; descendit quisque in domum suam, suam cœnam manducaturus: sponsa a mensa & thalamo sponsi suspenditur, quousque Roma reditum est. Parisiis contigit hoc, nobili Galliarum civitate, sede regia. Rursum in civitate eadem quidam sibi desponsata uxore diem constituit nuptiarum. Interim emergit calumnia, dicentibus quibusdam, non debere conjungi. Ad iudicium Ecclesiæ causa delata est, sed non expectata sententia, appellatum est sine causa, sine gravamine, solo frustratoriae dilationis intuitu. At ille, sive perdere,

perdere, quæ pararat, five dilectæ tam diu frustrari confortio nolens, nihilominus quod proposuerat, contempta five dissimulata appellatione peregit. Quid illud, quod in Antifiodorensi Ecclesia nuper a quodam adolescente præsumptum est? Nempe defuncto sancto Episcopo, volentibus Clericis alium, ut moris est, eligere sibi, intervenit ille appellans, & vetans, ne fieret, quousque isset & redisset ab urbe; cui tamen appellationi nec ipse detulit. Nam cum videret se contemni, tanquam qui irrationabiliter appellasset; accitis, quos potuit sibi, tertia die post factam ab aliis electionem, fecit suam.

Cum itaque ex his & innumeris talibus liqueat, non ex contemptu gigni usurpationem, sed ex usurpatione contemptum, videris tu, quid sibi velit, quod zelus vester assidue pene vindicat illum, istam dissimulat. Vis perfectius coercere contemptum? Cura in ipso utero pessimæ matris præfocari germen nequam. Quod ita fiet, si usurpatio digna animadversione

multetur. Tolle usurpationem, & contemptus excusationem non habet. Porro inexcusabilitas ausum explodet. Non fit proinde usurpator, & contemptor nullus erit, aut admodum rarus. Bene facis tu, quod appellationum negato suffragio, imo suffugio, multa remittis negotia ad cognoscentes, vel qui noscere citius possunt. Ubi enim certior ac facilior notio, ibi decisio tutior expeditiorque esse potest. Quam plenum gratiæ, quam multorum perinde per hoc & laboribus parcis, & sumptibus! At quibus sic credas, id tibi omnimodis attendendum. Poteram multa de eodem utiliter addere his: sed memor propositi mei, contentus interim occasionem dedisse, ad alia transeo.

C A P U T III.

Præsules Ecclesiæ non tam ut præsent, ac semetipsos pascant, quam ut aliis prosint, constitutos esse.

Et primum quod occurrit, minime transeundum reor. Præes, & singulariter.

lariter. Ad quid? eget, tibi dico, consideratione. Numquid ut de subditis crescas? Nequaquam, sed ut ipsi de te. Principem te constituerunt, sed sibi, non tibi. Alioquin quo pacto te reputas superiorem his, a quibus beneficium mendicas? Audi Dominum: *Qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.* (u) At istud de his, qui foris sunt. Quid ad nos? Tu id mendaciter diceris, si non tam beneficus esse, quam beneficiis præesse intendas. Parvi, dejectique animi est, de subditis non profectum quærere subditorum, sed quæstum proprium. In summo præsertim omnium Pontifice nihil turpius. Quam pulchre Magister gentium *parentes filiis, non filios debere censuit thesaurizare parentibus.* (x) Non mediocris gloriæ vox illa identidem ipsius: *Non requiro datum sed fructum.* (y) At jam transeamus & hinc, ne quis moram in his meam, avaritiæ in te notam interpretetur: quæquam longe a te sit, libro superiori testatus

(u) Luc. 22, v. 25.

(x) 2 Cor. 12, v. 14.

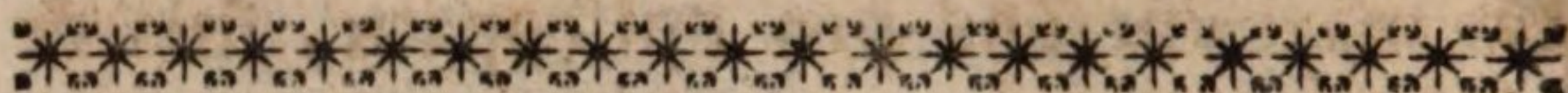
(z) Philipp. 4, v. 17.

tus sum, sciens quanta, & in quanta tua necessitate respueris. Ad te proinde scripserim ista, non propter te. Nempe quod tibi scribitur, soli prodesse non decet. Hic locus avaritiam carpit, a quo vitio immunis fatis tua opinio est; an & opus, tu videris. Vidimus tamen (ut oblata a pauperibus taceam, quæ tangere non acquiescis) Germanicos detumuisse saccos, sed pretio, non massa. Argentum reputatum est fœnum, summarii non levatis farcinis, onusti nihilominus repatriant vel inviti. Nova res. Quando hætenus aurum Roma refudit? Et nunc Romanorum consilio id usurpatum non credimus. Duo venerunt, ambo locupletes, & ambo rei. Siquidem unus Moguntinus, Coloniensis alter: alteri gratia gratis reddita est; alter, indignus credo, cui gratia redderetur, audivit: cum quali veste intraisti, cum tali egredieris. O vocem magnificam! vocem prorsus apostolicæ libertatis! Quid minus ab illa hæc habuit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* (z)

Nisi

Nisi quod in illa plus zeli, in ista plus modestiæ sonuit. Quid ille de transmari-
 nis partibus pœne a finibus terræ, terra
 & mari currens pro episcopatu, suis &
 alienis facultatibus rursus emendo? Jam
 enim emerat prius. Tulit multa; sed re-
 tulit, non omnia tamen. Incidit miser in
 manus alias, accipere quam dare poten-
 tiores. Bene fecisti, tuas in utroque ser-
 vans innoxias, nec imponere scilicet am-
 bitioso, nec supponere iniquo Mammo-
 næ acquiescens. Non sic a paupere Episco-
 po continuisti, dans, quod daret, ne im-
 munificus notaretur: accepit clam, quod
 palam dedit. Sic de tuo facculo consul-
 tum est verecundiæ viri, sic quoque cu-
 riæ morem gerens, tuo beneficio invi-
 diam declinavit eorum, qui diligunt mu-
 nera. Non potes abscondere: & factum
 novimus, & personam. Audire gravat?
 Et ego eo libentius prædico, quo tu id
 molestius audis. Si tibi sic expedit, &
 mihi sic. Tam non oportet Christi glo-
 riam me filere, quam nec te quærere
 tuam. Et si pergis murmurare adhuc,
 respon-

respondebitur tibi ex Evangelio: *Quanto eis præcipiebat, tanto magis plus prædabant, dicentes: Bene omnia fecit. (a)*

C A P U T IV.

Gradus ordinum ac dignitatum, quæ in Ecclesia sunt, non temere confundendos ac perturbandos. Hinc abusum quærendi privilegia ac exemptiones perstringit.

Audi aliud, si tamen aliud. Ad idem enim fortassis pertinere quis dicat. Tua consideratio viderit hoc. Mihi videtur non longe a vero dissentire, qui id forte inter avaritiæ species locandum putaverit. Ego vero illius aut speciem esse aut speciem habere non negaverim. Sane interest tuæ perfectionis, & malas res, & malas pariter species devitare. In altero conscientiæ, in altero famæ consulis. Puta tibi non licere (etsi alias fortasse liceat) quidquid male fuerit coloratum. Denique interroga majores tuos, & dicent tibi: *Ab omni specie mala abstinete vos. (b)* Sane minister

(a) Matth. 7, v. 36. (b) 1 Theff. 5, v. 22.

minister Domini Dominum imitetur, quia ipse ait: *Qui mihi ministrat, me sequatur.* (c) Et habes de illo: *Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem.* (d) Tu quoque esto fortis in fide, decorus in gloria; & probasti te imitatore Dei. Fortitudo tua fiducia fidelis conscientiae: decor tuus, splendor bonae opinionis. Ita, quæso, induere fortitudinem; etenim gaudium Domini fortitudo tua. Porro specie tua & pulchritudine tua nihilominus tanquam propria similitudine delectatur. Induere vestimentis gloriæ tuæ, vestire duplicibus, quibus *domesticos suos fortis illa mulier induere consuevit.* (e) Non fit in conscientia nutans infirmitas modicæ fidei, non fit in fama nævus malæ speciei; & vestieris duplicibus, & gaudebit sponsus super sponsam animam tuam, & gaudebit super te Deus tuus. Miraris quorsum hæc, ignarus usque adhuc, quid dicere velim. Non te tollo diutius. Murmur loquor & queri-

(c) Joan. 12.

(d) Ps. 92, v. 1.

(e) Prov. 31, v. 21.

querimoniam Ecclesiarum. Truncari se clamitant ac demembrari. Vel nullæ, vel paucæ admodum sunt, quæ plagam istam aut non doleant, aut non timeant. Quæris quam? Subtrahuntur Abbates Episcopis, Episcopi Archiepiscopis, Archiepiscopi Patriarchis sive Primatibus. Bonane species hæc? Mirum si excusari queat vel opus. Sic factitando probatis vos habere plenitudinem potestatis, sed iustitiæ forte non ita. Facitis hoc, quia potestis: sed utrum & debeatis, quæstio est. Honorum ac dignitatum gradus & ordines quibusque suos servare positi estis, non invidere, ut quidam vestrorum ait: *Cui honorem, honorem.* (f).

Spiritualis homo ille, qui omne dijudicat, ut ipse a nemine iudicetur, (g) omne opus suum trina quadam consideratione præveniet. Primum quidem an liceat, deinde an deceat, postremo an & expediat. Nam etsi constet, in christiana utique philosophia non decere, nisi quod decet & licet: non continuo tamen omne, quod

(f) Rom. 13, v. 7. (g) Rom. 2, v. 15.

quod licet, decere aut expedire consequens erit. Age, aptemus, si possumus, tria ipsa operi huic. At quomodo non indecens tibi voluntate pro lege uti; & quia non est, ad quem appelleris, potestatem exercere, negligere rationem? Tune major Domino tuo? qui ait: *Non veni facere voluntatem meam, (h) & non veni legem solvere, sed adimplere. (i)* Quamquam non minus dejecti, quam elati animi est, veluti rationis expertem, non pro ratione, sed pro libitu agere; nec iudicio agi, sed appetitu. Quid tam bestiale? Et si indignum cuivis utenti ratione vivere ut pecus, quis in te rectore omnium tantam contumeliam naturæ, honoris injuriam ferat? Si degenerando (quod absit) generale opprobrium fecisti proprium tibi: *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis. (k)* Quid item tam indignum tibi, quam ut
totum

(h) Joan. 6, v. 38. (i) Matth. 5, v. 17.

(k) Pf. 48, v. 13 & 21.

totum tenens, non sis contentus toto, nisi minutias quasdam, atque exiguas portiones ipsius tibi creditæ universitatis, tanquam non sint tuæ, satagas nescio quomodo adhuc facere tuas? Ubi etiam meminisse te volo parabolæ Nathan de homine, qui multas oves habens, unam, quæ erat pauperis, concupivit. (l) Huc quoque veniat factum, imo facinus regis Achab, qui rerum summam tenebat, & unam vineam affectavit. (m) Avertat DEUS a te, quod ille audivit: *Occidisti & possedisti.*

Nolo autem prætendas mihi fructum emancipationis ipsius. Nullus est enim, nisi quod inde Episcopi insolentiores, Monachi etiam dissolutioniores fiunt. Quid quod & pauperiores? Inspice diligentius talium ubique libertorum, & facultates & vitas, si non pudenda admodum & tenuitas in his, & in illis sæcularitas invenitur. Matris noxiæ libertatis gemina soboles hæc. Quidni peccet licentius vagum & male liberum vulgus, cum non sit, qui arguat?

(l) 2 Reg. 12.

(m) 3 Reg. 21.

arguat? Quidni licentius quoque spolie-
tur ac deprædetur inermis religio, cum
non sit, qui defendat? Quo enim refu-
gium illis? Nunquid ad Episcopos dolen-
tes injuriam? Ridentibus profecto aspi-
ciunt oculis, sive quæ faciunt mala, sive
quæ patiuntur. Quæ demum utilitas in
sanguine isto? Vereor, ne illa, quam in
Propheta comminatus est DEUS: *Ille, in-
quiens, in iniquitate sua morietur, sangui-
nem autem ejus de manu tua requiram.* (n)
Si enim & extollitur, qui subtrahitur &
qui subtrahitur, uritur; qui subtrahit,
quomodo innocens? Parum est. Involvi-
mus ignem: audi apertius. Si is, qui
murmurat, secundum animam mortuus
est: qui instigat, quomodo vivit? Quo-
modo vero non reus mortis amborum, &
suæ pariter, qui gladium dedit, unde
ambo morerentur? Hoc est, quod dixe-
ram: *Occidisti & possedisti.* (o) Adde
quod, qui audiunt, scandalizantur, in-
dignantur, detrahunt, & blasphemant,
hoc est, vulnerantur ad mortem. Non est

G 2

bona

(n) Ezech. 3, v. 10. (o) 3 Reg. 21,

bona arbor faciens fructus tales, insolentias, dissolutiones, dilapidationes, simulas, scandala, odia: quodque magis dolendum, inter ecclesias inimicitias graves, perpetesque discordias. Vides, quam verus sit sermo ille: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* (p) Quid si forte nec licet? Ignosce mihi: non facile adducar licitum consentire, quod tot illicita parturit.

Tune denique tibi licitum censeas, suis Ecclesias mutilare membris, confundere ordinem, perturbare terminos, quos posuerunt patres tui? Si iustitiæ est jus cuique servare suum; auferre cuiquam sua, iusto quomodo poterit convenire? Erras, si ut summam, ita & solam institutam a DEO vestram Apostolicam potestatem existimas. Si hoc sentis, dissentis ab eo, qui ait: *Non est potestas nisi a Deo.* (q) Proinde quod sequitur, *qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit:* etsi principaliter pro te facit, non tamen singulariter. Denique idem ait: *Omnis anima potesta-*

(p) 1 Cor. 10, 22. (q) Rom. 13, v. 1. & sq.

potestatibus sublimioribus subdita sit. Non ait, sublimiori, tanquam in uno; sed sublimioribus, tanquam in multis. Non ergo tua sola potestas a Domino; sunt & mediocres, sunt & inferiores. Et quomodo quos DEUS conjunxit, non sunt separandi: (r) sic nec quos subjunxit, comparandi. Monstrum facis, si manui submovens digitum, facis pendere de capite, superiorem manui, brachio collateralem. Tale est, si in CHRISTI corpore membra aliter locas, quam disposuit ipse. Nisi tu putas alium esse, qui posuit in Ecclesia quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios Doctores & Pastores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. (s) Atque hoc corpus, quod tibi ipse PAULUS suo vere Apostolico figurans eloquio, & capiti convenientissime aptans, totum ex eo compactum perhibet. Connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri,

G 3

bri,

(r) Matth. 19, v. 6. (s) 1 Cor. 12, v. 28

bri, augmentum corporis faciens in ædificationem sui, in charitate. (t) Nec vilem reputes formam hanc, quia in terris est. Exemplar habet e cælo. Neque enim Filius potest facere quidquam, nisi quæ viderit patrem facientem, (u) præsertim cum ei sub Moyfis nomine dictum sit: Vide, omnia facias secundum Exemplar, quod tibi in monte monstratum est. (x)

Viderat hoc (y), qui dicebat: *Vidi civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de cælo, a Deo paratam. Ego enim propter similitudinem dictum reor, quod sicut illic Seraphim & Cherubim, ac cæteri quique usque ad Angelos & Archangelos, ordinantur sub uno capite DEO; ita hic quoque sub uno summo Pontifice Primates vel Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri, vel Abbates, & reliqui in hunc modum. Non est parvi pendendum, quod & DEUM habet auctorem & de cælo ducit originem. Quod si dicat Episcopus, nolo esse sub Archiepiscopo,*

(t) Ephes. 4, v. 16. (u) Joan. 5.

(x) Exod. 25.

(y) Apoc. 21, v. 2.

scopo, aut Abbas, nolo obedire Episcopo: hoc de cælo non est. Nisi tu forte Angelorum quempiam dicentem audisti: Nolo sub Archangelis esse: aut ex alio quolibet inferiorum ordinum aliquem non ferentem subesse cuicumque, nisi Deo. Quid? inquis: prohibes dispensare? Non, sed dissipare. Non sum tam rudis, ut ignorem positos vos dispensatores, sed in ædificationem, non in destructionem. Denique *quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* (z) Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria. Nam cum nil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est. Nonnulla tamen monasteria sita in diversis Episcopatibus, quod specialius pertinerint ab ipsa sui fundatione ad Sedem Apostolicam pro voluntate fundatorum, quis nesciat? Sed aliud est, quod largitur devotio, aliud, quod molitur ambitio impatiens subjectionis. Et hæc dicta de his.

G 4

CAPUT

(z) 1 Cor. 4, v. 2.

CAPUT V.

Summo Pontifici incumbere curam de apostolicis decretis, & majorum institutis per totum orbem servandis.

Supereſt, ut generaliter ſuper univerſum Eccleſiæ ſtatum intendat conſideratio tua: ſi plebes Clericis, ſi Clerici Sacerdotibus, ſi Sacerdotes Deo in ea, qua oportet, humilitate ſubjecti ſint; ſi in monaſteriis & religioſis locis ſervetur ordo, vigilet diſciplina; ſi ſuper prava opera & dogmata cenſura Eccleſiaſtica vi-geat; ſi floreant vineæ honeſtate & ſanctimonia Sacerdotum; ſi flores fructus parturiant obedientiam fidelium populorum; ſi demum veſtra ipſorum apoſtolica mandata & inſtituta ea, qua dignum eſt ſollicitudine obſerventur, ne quid in agro Domini tui aut neglectu incultum, aut fraude ſubreptum inveniatur. Poſſe inveniri ne dubites. Mihi in promptu eſt (ut multa & innumera prætermittam, quæ paſſim neglecta jacent) nonnulla etiam
ex

ex his, quæ plantavit dextera tua, convulsa monstrare. Nonne os tuum in Rhe-
 mensi Concilio subiecta Capitula promul-
 gavit? Quis ea tenet? quis tenuit? Fal-
 leris, si teneri putas. Si non putas, ipse
 peccasti, aut statuens, quæ non teneren-
 tur, aut quod non tenentur dissimulans.
 Præcipimus, iussisti, ut tam Episcopi,
 quam Clerici, neque in superfluitate, seu
 inhonesta varietate colorum aut fissura ve-
 stium, neque in tonsura, intuentium
 (quorum forma & exemplum esse de-
 bent) offendant aspectum; sed potius ita
 in suis actibus errata condemnent, &
 amorem innocentiae conversatione demon-
 strent, sicut dignitas exigit Ordinis Cle-
 ricorum. Quod si moniti ab Episcopis suis
 intra quadraginta dies non obtemperave-
 rint, ecclesiasticis beneficiis eorundem
 Pontificum auctoritate priventur. Episco-
 pi vero, si præfixam pœnam irrogare ne-
 glexerint, quia inferiorum culpæ ad nul-
 los magis referendæ sunt, quam ad desi-
 des negligentesque rectores; tamdiu ab
 officio pontificali abstineant, donec pœ-

nam a nobis constitutam Clericis sibi subiectis imponant. Illud etiam duximus annectendum, ut nullus in Archidiaconum vel Decanum, nisi Diaconus & Presbyter ordinetur. Archidiaconi vero, Decani, & Præpositi, qui infra ordines prænominos sunt, si inobedientes ordinari contempserint, honore suscepto priventur. Prohibemus autem, ne adolescentibus, vel infra sacros ordines constitutis, sed qui prudentia & vitæ merito clarescunt, prædicti concedantur honores.

Verba tua hæc: tu sanxisti. Quid effectui mancipatum? Adhuc adolescentes, adhuc qui infra sacros Ordines sunt, in Ecclesia promoventur. Quod ad primum Capitulum pertinet: luxus vestium interdictus, sed non restrictus; pœna dictata, sed minime secuta est. Jam quartus annus est, ex quo datum mandatum audivimus, & neminem adhuc Clericorum privatum beneficio, neminem Episcoporum suspensum ab officio luximus. At luctu amarissimo dignum, quod secutum est. Quod hoc? Impunitas incuriæ soboles, insolentia

tiæ mater, radix impudentiæ, transgressionum nutrix. Et beatus, si omni fatagis cura malorum omnium primam parentem cavere incuriam. Sed ad hoc tu operam dabis. Et nunc leva oculos tuos, & vide, si non æque ut prius, pellicula discolor sacrum Ordinem decolorat. Si non æque, ut prius, fissura enormis inguina nudat. Solent dicere: num de vestibus cura est DEO & non magis de moribus? At forma hæc vestium, deformitatis mentium & morum indicium est. Quid sibi vult, quod Clerici aliud esse, aliud videri volunt? Id quidem minus castum, minusque sincerum. Nempe habitu milites, quæstu Clericos, actu neutrum exhibent. Nam neque pugnant ut milites, neque ut Clerici evangelizant. Cujus Ordinis sunt? Cum utriusque esse cupiunt, utrumque deserunt, utrumque confundunt. *Unusquisque*, inquit, *in suo ordine resurget.* (a) Isti in quo? An qui sine ordine peccaverunt, sine ordine peribunt? Aut si summe sapiens DEUS veraciter

(a) 1 Cor. 15, v. 23.

citer creditur, a summo usque deorsum nihil inordinatum relinquere: vereor istos non alibi ordinandos, quam ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat. O miserandam sponfam, talibus creditam paranymphis! qui assignata cultui ejus, proprio retinere quæstui non verentur. Non amici profecto sponsi, sed æmuli sunt. Et de his satis, quæ sub te sunt, etsi non ad materiæ copiam, quæ est multa nimis, certa ad id, quod proposui ego. Visenda jam, quæ circa te sunt, sed ad ea ostium nobis quartus Liber aperiet.

LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

De iis, quæ sunt circa Pontificem.

Si mihi plenius innotuisset, amantissime EUGENI, priora qualiter acceptaris; secundum hoc vel fidentius in reliquum processissem, vel cautius; aut certe substitissem omnino. Nunc vero, quia ob locorum distantiam id minime datur, non mireris, si prodit exilior sermo anceps, verecunde, fateor, ad medium veniens. Primis itaque Considerationis partibus libris prioribus pertractatis, in manibus est de his addere, quæ circa te sunt. Et ipsa quidem sub te, sed quo propiora, eo importuniora tibi. Nempe coram posita incuriam non admittunt, non dissimulationem, non oblivionem. Vehementius urgent, turbulentius irruunt: verendum, ne obruant. Circa ejusmodi quam sobria & intenta consideratione opus sit, proprio te experimento edoctum satis non ambigo.

ambigo. Alioquin, si non cauta opportunaque interveniat consideratio, occupatio continuabitur, & vexationis non erit modus, & sollicitudinis non erit finis. Non tempus vacuum, non liberum cor: plus laboris & minus utilitatis. Dico autem, instantia illa tua quotidiana, ab urbe, a curia, a domestica Ecclesia tua. Hæc, inquam, circa te sunt, clerus & populus tuus, cui specialiter episcoparis, ac per hoc specialis curæ teneris debitor. Hi quoque qui tibi quotidie assistunt seniores populi, orbis iudices; & qui item de domo & mensa tua sunt, capellani, cubicularii, ministri quique diversis deputati officiis in obsequium tui. Hi te familiarius visitant, frequentius pulsant, molestiusque sollicitant. Hi sunt, qui non verentur suscitare dilectam, & antequam ipsa velit.

C A P U T II.

*De Cleri & populi Romani moribus agit,
& de veterum Pastorum cura ac vigilantia.*

Et primo quidem Clerum illum ordinatissimum esse decet, ex quo præcipue

cipue in omnem Ecclesiam Cleri forma processit. Deinde omne, quod perperam agitur te præsente, id tibi turpius. Interest gloriæ sanctitatis tuæ, ut quos præ oculis habes, ita ordinati, ita sint informati, quatenus totius honestatis & ordinis ipsi speculum, ipsi sint forma. Inveniantur præ cæteris oportet expediti ad officia, idonei ad Sacramenta, ad plebes erudiendas solliciti, circumspecti ad sese custodiendos in omni castitate. Quid de populo loquar? Populus Romanus est. Nec brevius potui, nec expressius tamen aperire, de tuis parochianis quod sentio. Quid tam notum sæculis, quam protervia & fastus Romanorum? Gens insueta paci, tumultui assueta; gens immitis & intractabilis usque adhuc, subdi nescia, nisi cum non valet resistere. En plaga: tibi incumbit cura hæc, dissimulare non licet. Rides me forsitan, fore incurabilem persuasus. Noli diffidere; curam exigeris, non curationem. Denique audisti: *Curam illius habe*; (a) & non, cura vel sana illum.

(a) Luc. 10, v. 35.

lum. Verum dixit quidam: *Non est in medico, semper relevetur ut æger.* At melius propono de tuis tibi. PAULUS loquitur: *Plus omnibus laboravi.* (b) Non ait, plus omnibus profui, aut plus omnibus fructificavi, verbum insolens religiosissime vitans. Alias autem noverat homo, quem docuit DEUS, quia unusquisque secundum suum laborem accipiet, non secundum proventum. Et ob hoc in laboribus potius quam in profectibus glorandum putavit, sicut alibi quoque habes ipsum dicentem: *In laboribus plurimis.* (c) Ita quæso fac tu, quod tuum est: nam DEUS, quod suum est, satis absque tua sollicitudine & anxietate curabit. Planta, riga, fer curam; & tuas explicuisti partes. Sane incrementum, ubi voluerit, dabit DEUS, non tu. Ubi forte noluerit, tibi deperit nihil, dicente scriptura: *Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum.* (d) Securus labor, quem nullus valet evacuare defectus. Et hoc dixerim

(b) 1 Cor. 15, v. 10. (c) 2 Cor. 11, v. 23.

(d) Sap. 10, v. 17.

dixerim absque præjudicio divinæ potentiae & bonitatis. Scio induratum cor populi hujus: sed potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Quis scit si revertatur & ignoscat, convertat & sanet eos? Sed non est propositi mei distare Deo, quid facere debeat: tibi utinam possim, quæ oportet & prout oportet, suadere.

At locus dubius, & scrupulosa incidit disputatio. Nam ubi adoriar dicere, quod sentio? video satis, quid imminet. Clamabitur infuetum; nam justum negari non poterit. Ego vero ne infuetum quidem assenserim. Nempe assuetum fuisse scio, ac per hoc in dissuetum potuisse venire: sed non redire in infuetum. An vero assuetum quis neget, quod constat non modo aliquando factum, sed aliquandiu factitatum? Quid illud sit, dicam, & non proderit. Cur? quia non placebit satrapis, plus majestati quam veritati faventibus. Fuerunt ante te, qui se totos ovibus pascendis exponerent, pastoris opere & nomine gloriantes, nihil sibi reputantes

H indignum

indignum, nisi quod saluti ovium obviare putarent, non quærentes, quæ sua sunt, sed impendentes. Impendere curam, impendere substantiam, impendere & se ipsos. Unde unus illorum: *Et ego, ait, superimpendar pro animabus vestris.*

(e) Et tanquam dicerent, non venimus ministrari, sed ministrare; ponebant, quoties oportuisset, sine sumptu Evangelium. Unus erat de subditis quæstus, una pompa, unaque voluptas, si quo modo eos possent parare Domino plebem perfectam. Id omnimodis fatagebant, etiam in multa contritione cordis & corporis, in labore & ærumna, in fame & siti, in frigore & nuditate.

Ubi nunc, quæso, consuetudo hæc? Subiit dissimilis valde; longe in aliud mutata sunt studia, & utinam non in pejus. Cura tamen & anxietas, & æmulationis, & sollicitudo, fateor, perseverant. Translata hæc, non imminuta. Testimonium vobis perhibeo, quod nec substantiæ parcitis, non magis quam ante. Diverſa

(e) 2 Cor. 12, v. 15.

versa autem locatio dissimilitudinem facit. Magna abusio! Pauci ad os legislatoris, ad manus omnes respiciunt. Non immerito tamen. Omne papale negotium illæ agunt. Quem dabis mihi de tota maxima urbe, qui te in Papam receperit, pretio seu spe pretii non interveniente? Et tunc potissimum volunt dominari, cum professi fuerint servitutem. Fideles se spondent, ut opportunius fidentibus noceant. Ex hoc non erit consilium tibi, a quo se arcendos putent, non secretum, quo se non ingerant. Si stante præ foribus quocumque illorum, moram vel modicam fecerit ostiarius; ego tunc pro illo esse nolo. Et tunc experire paucis, noverimne & ego vel aliquatenus mores gentis. Ante omnia *sapientes sunt, ut faciant mala, bonum autem facere nesciunt.* (f) Hi invisi terræ & cælo, utrique injecere manus, impii in DEUM, temerarii in sancta, seditiosi in invicem, æmuli in vicinos, inhumani in extraneos: quos neminem amantes amat nemo; & cum timeri affe-

H 2

stant

(f) Jerem. 4, 22.

stant ab omnibus, omnes timeant necesse est. Hi sunt, qui subesse non sustinent, præesse non norunt, superioribus infideles, inferioribus importabiles. Hi inverecundi ad petendum, ad negandum frontosi. Hi importuni ut accipiant, inquieti donec accipiant, ingrati ubi acceperint. Docuerunt linguam suam grandia loqui, cum operentur exigua. Largissimi promissores, & parcissimi exhibitores: blandissimi adultores, & mordacissimi detractores: simplicissimi dissimulatores & malignissimi proditores. Excurrimus usque huc, plenius te atque expressius admonendum putantes horum, quæ circa te sunt in hac parte.

Jam ad ordinem recurramus. Quale est, quod de spoliis Ecclesiarum emuntur, qui dicunt tibi euge, euge? Pauperum vita in plateis divitum feminatur. Argentum micat in luto: accurritur undique; tollit illud non pauperior, sed fortior, aut qui forte citius præcucurrit. A te tamen mos iste, vel potius mors ista non cæpit; in te utinam desinat. Sed reliqua

liqua prosequamur. Inter hæc tu pastor procedis deauratus, tam multa circumdatus varietate. Oves quid capiunt? Si auderem dicere; dæmonum magis, quam ovium pascua hæc. Scilicet sic factitabat PETRUS, sic PAULUS ludebat? Vides omnem ecclesiasticum zelum fervere sola pro dignitate tuenda. Honori totum datur, sanctitati nihil, aut parum. Si causa requirente paulo submissius agere, ac socialius te habere tentaveris; absit, inquiunt, non decet, tempori non congruit, majestati non convenit, quam geras personam attendito. De placito Dei ultima mentio est; pro jactura salutis nulla cunctatio. Nisi quod sublime est, hoc salutare ducamus: & quod gloriam redolet, id justum. Ita omne humile probro ducitur inter palatinos, ut facilius qui esse, quam qui apparere humilis velit, invenias. Timor Domini simplicitas reputatur, ne dicam fatuitas. Virum circumspectum & amicum propriæ conscientiæ calumniantur hypocritam. Porro amatorem quietis & sibi interdum vacantem, inutilem dicunt.

CAPUT III.

*De vestium pompa refecanda, & zelo
Pontifici necessario.*

Quid ergo tu? Evigilasne adhuc ad istos, qui circumdederunt te laqueis mortis? Quæso, sustine paulisper & supporta me. Imo da veniam non tam temere, quam timide hæc loquenti. Aemulor te æmulatione bona, & utinam quam vehementi, tam utili. Scio ubi habitas; increduli & subverfores sunt tecum. Lupi, non oves sunt: talium tamen tu pastor. Utilis consideratio, qua forte inveni-
neris, quomodo, si fieri possit, conver-
tas eos, ne ipsi subvertant te. Quid diffi-
dimus posse reverti in oves, e quibus
verti in lupos potuerunt? Hic, hic, non
parco tibi, ut parcat DEUS. Pastorem te
populo huic certe aut nega, aut exhibe.
Non negabis: ne cuius sedem tenes, te
neget hæredem. PETRUS hic est, qui
nescitur processisse aliquando vel gemmis
ornatus vel sericis; non tectus auro, non
vectus

vectus equo albo, nec stipatus milite, nec
 circumstrepentibus septus ministris. Abs-
 que his tamen credidit, satis posse im-
 pleri salutare mandatum: *Si amas me,*
pasce oves meas. (g) In his successisti, non
 PETRO, sed CONSTANTINO. Consulo to-
 leranda pro tempore, non affectanda pro
 debito. Ad ea te potius incito, quorum
 te scio debitorem. Etsi purpuratus, etsi
 deauratus incedens, non est tamen, quod
 horreas operam curamve pastorem. Pa-
 storis hæres, non est, quod erubescas
 Evangelium. Quamquam si volens evan-
 gelizes, inter Apostolos quidem etiam
 gloria est tibi. Evangelizare, pascere est.
 Fac opus Evangelistæ, & pastoris opus
 implesti.

Dracones, inquis, me mones pasce-
 re, & scorpiones, non oves. Propter
 hoc, inquam, magis aggredere eos, sed
 verbo, non ferro. Quid tu denuo usur-
 pare gladium tentes, quem semel jussus
 es reponere in vaginam? Quem tamen
 qui tuum negat, non satis mihi videtur

H 4

atten-

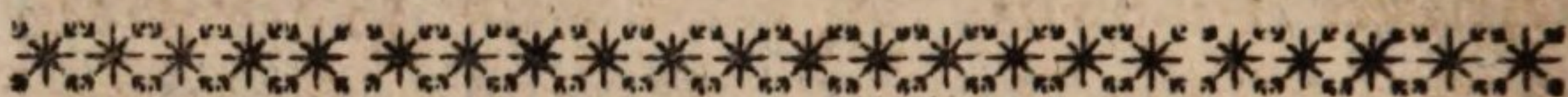
(g) Joan. 21.

attendere verbum Domini dicentis sic: *Converte gladium tuum in vaginam.* (h) Tuus ergo & ipse, tuo forsitan nutu, etsi non tua manu evaginandus. Alioquin si nullo modo ad te pertineret & is, dicentibus Apostolis, *ecce gladii duo hic*, (i) non respondisset Dominus, *satis est*; sed nimis est. Uterque ergo Ecclesiæ, & spiritualis scilicet gladius & materialis; sed is quidem pro Ecclesia, ille vero & ab Ecclesia exerendus: ille Sacerdotis, is militis manu, sed fane ad nutum Sacerdotis, & iussum Imperatoris. Et de hoc alias. Nunc vero arripe, qui tibi ad feriendum creditus est; & vulnera ad salutem, si non omnes, si non vel multos, certe quos possis.

Non sum, inquis, melior quam patres mei. Quem illorum domus exasperans, non dico, audivit, sed non irrisit? Ideo tu insiste magis, si forte audiant, & quiescant: insiste & resistantibus. Dicendo hæc, forte nimius dicar. Num nostra illa vox: *Insta opportune, importune?* (k) Hunc,

(h) Joan. 18. (i) Luc. 22. (k) 2 Tim. 4.

nec profecisti; est demum, quod facias,
& quod dicas: Exi de Hur Chaldæorum,
& dicito, quia oportet me & aliis civitati-
bus evangelizare. (p) Puto nec pænitebit
exilii, orbe pro urbe commutato.

C A P U T IV.

*Quales Collaterales & Coadjutores a Pon-
tifice adhibendi; ubi de Virtutibus
Prælatorum.*

Veniamus ad Collaterales & Coadjuto-
res tuos. Hi seduli tibi, hi intimi
sunt. Quamobrem si boni sunt, tibi po-
tissimum sunt: si mali, æque plus tibi.
Ne te dixeris sanum, dolentem latera:
hoc est, ne te dixeris bonum, malis in-
nitentem. Aut si bonus sis, bonitas tui
folius quem fructum afferre potest? Sicut
in superiore libro dixisse me memini.
Quid, inquam, emolumentum affert Eccle-
siis DEI tua unius hominis iustitia, ubi
sententia prævalet aliter affectorum? Sed
nec tuta tibi tua bonitas obseffa malis,
non

(p) Luc. 4, v. 43.

non magis quam sanitas vicino serpente. Non est, quo te subducas malo intestino. Et e regione, bonum domesticum eo amplius, quo sæpius juvat. Sed sive levent, sive gravent, cui rectius imputandum quam tibi, qui tales aut elegisti, aut admisisti? Non de omnibus dico; nam sunt quos non tu elegisti, sed ipsi te. At potestatem non habent, nisi quam tu eis aut tribueris, aut permiseris. Ad idem ergo revertimur. Tibi imputa, quidquid patieris ab eo, qui sine te potest facere nihil. His exceptis, de cetero non inconsiderate (ut vides) eligendi quique seu colligendi sunt in opus ministerii hujus. Tuum est undecunque evocare & adsciscere tibi, exemplo Moyfis, (q) senes, non juvenes; sed senes non tam ætate, quam moribus, quos tu nosti, quia senes populi sunt. An non eligendi de toto orbe, orbem judicaturi? Sane huic negotio non se ingerat rogans. Consilio, non prece agendum est. Sunt, quæ necessario a nobis rogantium aut extorquet importu-

(q) Numer. II.

portunitas, aut necessitas meretur. At istud in his, quæ nostra sunt. Ubi autem non licet quod volo facere, quis locus roganti? Nisi forte, qui me rogat, hoc rogat, ut quod vult, velle liceat mihi, & non magis ut velim. Alius pro alio, alius forte & pro se rogat. Pro quo rogaris, fit suspectus: qui ipse rogat pro se, jam judicatus est. Nec interest, per se, an per alium quis roget, Clericum curiam frequentantem, qui non sit de curia, ad idem noris pertinere ambientium genus. Adulantem, & ad placitum cujusque loquentem, unum de rogantibus puta; etiamsi nihil rogaverit. Scorpioni non est in facie, quod formides: sed pungit a cauda.

Si ad talium blanditias cor tuum, ut assolet, molliri senseris, memineris scriptum: *Omnis homo primum bonum vinum ponit; cum autem inebrietati fuerint, tunc id, quod deterius est.* (r) Pari pondere æstimaveris ejus humilitatem, qui timet, & ejus, qui sperat. Viri callidi & dolosi
proprium

(r) Joan. 2, v. 10.

proprium esse solet tunc prætendere humilitatem, cum aliquid obtinere voluerit. De qualibus dicit scriptura: *Est, qui se humiliat nequiter, & interiora ejus plena sunt dolo.* (s) De vobis ipsis sume sententiæ hujus evidens ac familiare exemplum. Quantos quos supplices admisisti, postmodum sustinuisti graves, insolentes, contumaces, rebelles? Quod quidem interiorius malum tegunt principia, posteriora produnt. Verbosulum adolescentem, & studentem eloquentiæ, cum sapientiæ sit inanis, non aliud quam justitiæ hostem reputes. Pro hujusmodi falsis fratribus dicit tibi Magister: *Manus cito nemini imposueris.* (t)

Excluso itaque universo hoc pestilenti genere hominum, curæ tibi maxime sit introducere tales, quos postmodum introduxisse non pœniteat. Turpe est tibi sæpius retractare, quod feceris, & judicium tuum frequenter periclitari non decet. Diligenter proinde omne, quod faciendum erit, tracta apud te & cum his,

qui

(s) Eccl. 19, v. 23. (t) 1 Tim. 5, v. 22

qui te diligunt. Tracta ante factum, quia post factum fera retractatio est. Sapientis consilium est: *Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis.* (u) Et hoc tibi persuade, qui admittendi sunt, difficile in curia posse probari; & ideo, si fieri potest, viros probatos oportere deligi, non probandos. Nos in monasteriis omnes recipimus spe meliorandi: at curia bonos facilius recipere, quam facere consuevit. Quod si plures in ea defecisse bonos, quam malos profecisse probavimus; quærendi fane, quibus nec defectus timeatur, nec profectus optetur, utpote jam perfectis.

Itaque non volentes, neque curren-
tes assumito, sed cunctantes, sed renuen-
tes: etiam coge illos, & compelle intra-
re. In talibus, ut opinor, requiescet spi-
ritus tuus, qui non sint attritæ frontis,
sed verecundi, sed timorati: qui præter
DEUM tantum timeant nihil, nihil spe-
ent nisi a DEO. Qui adventantium non
manus attendant, sed necessitates. Qui
stent

(u) Eccl. 32, v. 24.

stent viriliter pro afflictis, & judicent in æquitate pro mansuetis terræ. Qui sint compositi ad mores, probati ad sanctimoniam, parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam, subjecti ad disciplinam, rigidi ad censuram, catholici ad fidem, fideles ad dispensationem, concordēs ad pacem, conformes ad unitatem. Qui sint in judicio recti, in consilio providi, in jubendo discreti, in disponendo industrii, in agendo strenui, in loquendo modesti, in adversitate securi, in prosperitate devoti, in zelo sobrii, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in convivio non effusi, in cura rei familiaris non anxii, alienæ non cupidi, suæ non prodigi, ubique & in omnibus circumspecti. Qui legatione pro CHRISTO fungi, quoties opus erit, nec jussi renuant, nec non jussi affectent. Qui quod verecunde excusant, obstinatius non recusent. Qui missi, post aurum non eant, sed CHRISTUM sequantur: qui quæstum legationem non æstiment, nec requirant datum, sed fructum. Qui regibus

Joannem

Joannem exhibeant, Aegyptiis Moyſen, fornicantibus Phinees, Eliam Idololatriſ, Eliſæum avaris, Petrum mentientibus, Paulum blaſphemantibus, negotiantibus CHRISTUM. Qui vulgus non ſpernant, ſed doceant: divites non palpent, ſed terreant: pauperes non gravent, ſed foveant; minas principum non paveant, ſed contemnant. Qui non cum turba intrent, nec cum ira exeant: qui Eccleſias non ſpolient, ſed emendent: qui marſupia non exhauriant, ſed corda reficiant, & crimina corrigant; famæ provideant ſuæ, nec invideant alienæ. Qui orandi ſtadium gerant, & uſum habeant, ac de omni re orationi plus fidant, quam ſuæ indiſtriæ aut labori. Quorum ingreſſus pacificus, moleſtus exitus ſit: quorum ſermo ædificatio, quorum vita juſtitia, quorum præſentia grata, quorum memoria in benedictione. Qui ſe amabiles præbeant, non verbo, ſed opere: reverendos exhibeant, ſed actu, non ſaſtu. Qui humiles cum humilibus, & cum innocentibus innocentes; duros dure redarguant,

quant, malignantes coerceant, reddant retributionem superbis. Qui non de dote viduæ, & patrimonio crucifixi se vel suos ditare festinent, gratis dantes, quod gratis acceperunt, gratis facientes iudicium injuriam patientibus, vindictam in nationibus, increpationes in populis. Qui de tuo denique spiritu, illorum instar septuaginta Moyfis, (x) accepisse cernantur, per quem five absentes, five præsentēs contendunt placere tibi, placere Deo. Qui ad te redeant fatigati quidem, sed non suffarcinati: simul & gloriantes, non quod curiosa seu pretiosa quæque terrarum attulerint, sed quod reliquerint pacem regnis, legem barbaris, quietem monasteriis, ecclesiis ordinem, clericis disciplinam, Deo populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

CAPUT

(x) Num. ii.

CAPUT V.

Exemplis commendatur abstinentia munerum; & arrogantia ministrorum Papæ perstringitur.

Dignum reor ad medium venire factum
dulcis memoriæ Martini nostri. No-
sti hoc; sed an memineris, ignoro. Is
Cardinalis Presbyter, functus aliquando
Legatione in Dacia; tam pauper remea-
vit, ut pene expensis & equis deficienti-
bus, vix perveniret Florentiam. Ibi
Episcopus loci donavit ei equum, quo
Pisas usque, ubi eramus tunc, pervectus
est. Postridie, credo, secutus Episcopus
(erat enim illi causa cum adversario, &
agendi aderat dies) cæpit requirere suf-
fragia amicorum. Cumque per singulos
sollicitaretur, ventum est ad Martinum.
Fiducia erat major in illo, qui non pos-
set immemor esse recentis beneficii. Tum
Martinus: decepisti me, inquit; nescie-
bam tibi imminere negotium. Tolle
equum tuum, ecce in stabulo est. Et
hora

hora eadem resignavit illi. Quid dicis, mi Eugeni? Nonne alterius sæculi res est, redisse legatum de terra auri sine auro? transiisse per terram argenti, & argentum nescisse? donum insuper, quod poterat esse suspectum, illico rejecisse?

Sed o mihi locum suavem, ubi incidit occasio memorandi & nominandi suavissimi odoris virum, Episcopum loquor Carnotensem GAUFRIDUM, qui legationem in partibus Aquitaniæ propriis sumptibus strenue administravit, idque annos plures. Rem loquor, quam vidi ipse. Eram cum eo in terra illa, cum a quodam Presbytero præsentatus illi est piscis, quem vulgo vocant sturgionem. Percunctatus Legatus quanti venierit; non accipio, inquit, nisi receperis pretium; & resignavit solidos quinque invito & verecundo. Item cum essemus in quodam oppido, Domina illius oppidi obtulit ei pro devotione cum manutergio duas vel tres paropsides pulchras, ligneas tamen. Quas aliquamdiu intuens homo scrupulosæ conscientiæ, laudavit eas, sed non acquievit

accipere. Quando argenteas accepisset, qui ligneas refutavit? Non fuerunt, qui possent legato dicere: *Ditavimus Abraham.* (y) Ipse vero cum Samuele libere concionabatur ad omnes: *Loquimini de me coram Domino, & coram Christo ejus, utrum bovem cujuspiam tulerim aut asinum; si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi; & contemnam illud hodie vobisque restituum.* (z) O si talium daretur virorum copia, quales perstrinximus nunc! quid te felicius, quid illo jucundius sæculo? Nonne secunda ab æternitate illorum tibi temporum beatitudo videretur, cum te quaquaversum procedens stipatum videres tam inclito agmine beatorum?

Si te novi, hæres & altum trahens suspirium, tecum loqueris: Putas fore posse, quod dicitur? Putas hic sumus, quousque hæc fiant? quis det vivere, ut videre contingat? O si viderem in vita mea Ecclesiam DEI talibus innixam columnis! o si Domini mei sponsam cerne-

rem

(y) Gen. 13.

(z) 1 Reg. 12, v. 3.

rem tantæ commissam fidei, tantæ creditam puritati! Quid me beatius, quidve securius, cum ejusmodi circa me vitæ meæ & custodes spectarem simul & testes? Quibus omnia mea secreta secure committerem, communicarem consilia; quibus me totum refunderem, tamquam alteri mihi. Qui si vellem aliquatenus deviare, non finerent, frænarent præcipitem, dormitantem excitarent. Quorum me reverentia & libertas extollentem reprimeret, excedentem corrigeret; quorum me constantia & fortitudo nutantem firmaret, erigeret diffidentem; quorum me fides & sanctitas ad quæque sancta, ad quæque honesta, ad quæque pudica, ad quæque amabilia & bonæ famæ provocaret. Et nunc reduc oculos, mi EUGENI, ad eum, qui nunc est, curiæ sive Ecclesiæ statum, & studia prælatorum, eorum præsertim, qui sunt in circuitu tuo.

Sed de his hætenus. Ego palpavi, non fodi parietem. Tibi licet fodere & videre, utpote Prophetæ filio. Mihi progredi non est fas. Unum dico, quod in

facie est. Ridicule ministri vestri vestris se Compresbyteris anteferre conantur. Non hoc ratio habet, non antiquitas habuit, non consentit auctoritas. Et si de sua consuetudine calumnia struitur, melius profecto illa, quam summus ordo contemnitur. Frivolum tamen satis, unde maxime obtinere id volunt. Nos sumus, inquiunt, qui in omni celebritate Domino Papæ conjunctiores assistimus, sedenti propiores assidemus, procedentem posteriores præcedimus. Hoc totum non dignitatis privilegium, sed sedulitatis debitum est, diaconi nomen solemni ipsa administratione interpretans. Denique presbyteris ordinata confessione ambientibus majestatem, vos ad pedes sedetis. Propiores assistitis, ut habeat paratiores. In Evangeliiis legimus, quia *facta est contentio inter discipulos, quis eorum videretur esse major.* (a) Beatus esses, si sic circa te cetera tenerentur.

CAPUT

(a) Luc. 22, v. 24.

CAPUT VI.

*Pontifici non convenire, utpote gravioribus
intento, rei domesticæ curam: proinde
alteri potius œconomo commit-
tendam.*

Tædet jam curiæ; exeundum palatio;
domi expectant nos. Hi non modo
circa, sed quodammodo intra te sunt.
Non est supervacua consideratio, qua in-
tendis disponere domui tuæ, providere
his, qui in sinu tuo, & in gremio tuo
sunt. Ego dico & necessariam. PAULUM
audi: *Si quis domui suæ præesse nescit, quo-
modo Ecclesiæ DEI diligentiam habebit?*
(b) Item: *Si quis suorum, & maxime do-
mesticorum, curam non habet, fidem nega-
vit, & est infideli deterior.* (c) Et hæc di-
cens, non te moneo summis occupatum
intendere infimis, & quasi minutum fie-
ri; minimis impendere, quod maximis
debes. Quid te intrices, unde te eripuit
DEUS? *Hæc, inquit, omnia adjicientur
I 4 vobis.*

(b) 1 Tim. 3, v. 5. (c) 1 Tim. 5, v. 8.

vobis. (d) Verumtamen & hæc oportet facere, & illa non omittere. At illa per te agent, per te etiam oportet provideas, qui pro te de his provideant. Nam si unus e servis per se non sufficit simul & custodia jumentorum & curæ mensarum: tu per te intendere quomodo valeas & tuæ domui, & Domini pariter? de qua scriptum est: *O Israel, quam magna est domus Domini!* (e) Vacuum prorsus a sollicitudine rerum minorum & vilium oportet esse animum, tam magnis & tam multis intentum rebus. Oportet liberum esse, quem nulla sibi vindicet violenta occupatio. Oportet ingenuum, quem nulla deorsum trahat indigna affectio. Oportet rectum, quem nulla seorsum avertat sinistra intentio. Oportet cautum, quem nulla subeat furtiva suspicio. Oportet vigilem, quem nulla ab sese abducat peregrina & curiosa cogitatio. Oportet firmum, quem nulla concutiat repentina turbatio. Oportet invictum, quem nulla fatiget vel continua tribulatio. Oportet
amplum,

(d) Matth. 6, v. 33. (e) Baruch 3, v. 24.

amplum, quem nulla coarctet rei temporalis amissio.

His te non dubites, & bonis privandum, & feriendum malis, si animum dividens, & DEI rebus, & tuis pariter rebus volueris impertiri. Procurandus, quem implices, qui pro te molat. Pro te dico, non tecum. Quædam per temet facies; quædam per te & alios simul; quædam per alios & absque te. Quis sapiens, & intelliget hæc? Non est, quod inter ista dormitet consideratio tua. Ego vero agenda domus tuæ sub eo genere, quod novissimum posui, locanda censuerim. Per alium, ut dixi, illa facies. At is, si fidelis non fuerit, fraudabit: si non fuerit prudens, fraudabitur. Quærendus proinde fidelis & prudens, quem constituas super familiam tuam. Adhuc inutilis est, si tertium desit. Quæris, quid hoc? Auctoritas. Quid enim prodest ei velle & scire quæque disponere, prout necesse est, si, quod scit & vult, non potest? Danda ergo facultas agendi pro libitu. Si in præjudicium rationis putas hoc fieri, memento

fidelem, qui agere nihilominus pro ratione volet: attende prudentem, qui agere nihilominus pro ratione sciet. Sed fidelis solersque voluntas tunc proderit, cum ei affatim suppetet, unde tota facilitate mancipetur effectui, cunctis sine cunctatione parentibus. Subdendi igitur omnes. Nullum patiatur contradictorem. Nemo, qui dicat, cur fecisti sic? Potestatem habeat excludere & admittere, quos voluerit, mutare ministros, transferre ministeria, ad quos & quando voluerit. Ita timori sit omnibus, ut sit & utilitati: Præsit omnibus, ut omnibus profit, & de omnibus. Clandestinas & furratas delationes non recipias adversus eum: magis detractiones censueris. Et hanc velim generalem tibi constituas regulam, ut omnem, qui palam veretur dicere, quod in aure locutus est, suspectum habeas. Quod si te judicante dicendum coram ille renuerit, delatorem judices, non accusatorem.

Itaque unus omnibus facienda injungat, & uni omnes respondeant. Tu illi
habeas

habeas fidem, vacans tibi & Ecclesiæ DEI. Si quo minus aut fidelis inveniatur, aut prudens, fideli potius committendum. Sane e duobus tutius hoc. Quamquam si idoneus non reperitur, etsi minus fidelem sustinere potius consulo, quam te immergere labyrintho huic. Memento salvatorem Judam (f) œconomum habuisse. Quid Episcopo turpius, quam incumbere suppellectili & substantiæ suæ: scrutari omnia, sciscitari de singulis, morderi suspicionibus, moveri ad quæque perdita vel neglecta? Ad verecundiam dico quorundam ejusmodi, scrutantium quotidie omnem substantiam suam, numerantium singula, de minutis & quadrantibus exigentium rationem. Non ita ille Aegyptius, (g) qui JOSEPH omnibus traditis, ignorabat, quid haberet in domo sua. Erubescat Christianus, Christiano sua non credens. Homo sine fide, fidem tamen habuit servo, super omnia bona sua constituens eum, & hic erat alienigena.

Mira

(f) Joan. 12. (g) Gen. 39.

Mira res! fatis superque Episcopi ad manum habent, quibus animas credant: & cui suas committant facultatulas, non inveniunt. Optimi videlicet æstimatores rerum, qui magnam de minimis, parvam aut nullam de maximis curam gerant. Sed, ut liquido datur intelligi, patientius ferimus CHRISTI jacturam, quam nostram. Quotidianas expensas quotidiano reciprocamus scrutinio, & continua dominici gregis detrimenta nescimus. De pretio escharum & numero panum cum ministris quotidiana discussio est: rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Cadit asina, & est, qui sublevet eam: perit anima, & nemo est, qui reputet. Nec mirum, cum nec nostros quidem assiduos sentiamus defectus. Nonne ad singulas supputationes istas irascimur, urimur, anxiamur? Quam tolerabilius rerum, quam mentium sustineremus jacturam! Quare, inquit, *non magis fraudem patimini?* (h) Quæso, tu qui alios doces, doce te ipsum: fi

(h) 1 Cor. 6, v. 7.

si tamen jam non docuisti, pluris te habere, quam tua. Transitoria ista, quæ stare tibi nullo pacto queunt, fac, ut a te transeant, non per te. Rivus, qui fluit, cavat terram: sic discursus temporalium conscientiam rodit. Si potest torrens in agros excurrere sine læsione satorum: & tu te ista sine vulnere mentis posse tractare confidito. Omnimodis consulo studeas avertere a te concursum horum. Multa nescias, plurima dissimules, nonnulla obliviscaris.

Sunt tamen, quæ ignorare te nolim, mores quorumque & studia. Non oportet, ut vitia domus tuæ ultimus scias: quod quam plurimis novimus contigisse. Quapropter, ut dixi, alius alia dispenset; de disciplina tu provide; illud nemini credas. Si insolentior coram te vel sermo sonuerit, vel habitus apparuerit: manus tua super ejusmodi; tu ulciscere injuriam tuam. Impunitas ausum parit, ausus excessum. Domum Episcopi decet sanctitudo, decet modestia, decet honestas: horum disciplina custos. Sacerdotes dome-

domestici, aut ceteris honestiores, aut fabula omnibus sunt. In vultu, in habitu, in incessu illorum, qui circa te sunt, nihil residere impudicum, nihil indecens patiaris. Discant a te Coepiscopi tui comatulos pueros & comptos adolescentes secum non habere. Certe inter mitratos discurrere calamistratos non decet. Et memento, quod sapiens admonet: *Filiae tibi sunt? noli faciem tuam hilarem ad eas ostendere.* (i)

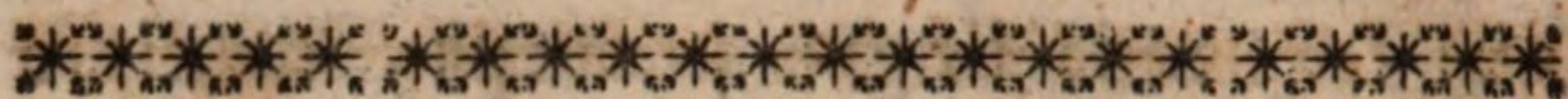
Nec austeritatem tamen suadeo tibi, sed gravitatem. Illa infirmiores fugat, hæc reprimit leviores. Illa, si adsit, odibilem; hæc, si desit, contemptibilem reddit: in omnibus tamen modus melior. Ego nec severius velim, nec dissolutius. Quid hac mediocritate gratius, ut nec de severitate sis oneri, nec de familiaritate contemptui? In palatio Papam, domi te patremfamilias exhibe. Ament te domestici tui: si non, facito, ut timeant. Utilis semper custodia oris, quæ tamen affabilitatis gratiam non excludat. Ergo ubique

(i) Eccles. 7, v. 26.

que frænanda lingua præceps, maxime autem in convivio. Ille convenientior habitus, si tu actu quidem severus sis, vultu serenus, verbo ferius. Capellani, & qui tecum jugiter divinis interfunt officiis, non sint sine honore. Tuum est tales tibi providere, qui digni sint. Serviatur eis ab omnibus tanquam tibi. Necessaria de manu tua accipiant. His contenti sint, quæ tu provideris illis: tu vide, ne egeant. Super hoc quem forte ab adventantibus petere deprehendes, judica Gieзитam. (k) Id de ostiariis, id de cæteris officialibus decernendum. Verum hoc ex abundanti: nam formam istam jam olim a te positam recordamur. Quid tuo dignius apostolatu? quid salubrius ad conscientiam, honestius ad famam, utilius ad exemplum? Optimus Canon, qui projicit avaritiam ex calumnia, & non a conscientia tantum.

CAPUT

(k) 4 Reg. 5.

CAPUT VII.

Epilogus seu summa rerum, quæ in Pontifice requiruntur.

Libet jam & hunc claudere librum: sed in calce aliqua velim vel ante dicta quasi epilogando repetere, vel addere prætermissa. Consideres ante omnia sanctam Romanam Ecclesiam, cui Deo auctore præses, Ecclesiarum Matrem esse, non Dominam: te vero non Dominum Episcoporum, sed unum ex ipsis; porro fratrem diligentium DEUM, & participem timentium eum. De cætero oportere te esse considera formam justitiæ, sanctimoniam speculum, pietatis exemplar, assertorem veritatis, fidei defensorem, doctorem gentium, Christianorum ducem, amicum sponsi, sponsæ paranympum, cleri ordinatorem, pastorem plebium, magistrum insipientium, refugium oppressorum, pauperum advocatum, miserorum spem, tutorem pupillorum, iudicem viduarum, oculum cæcorum, linguam

guam mutorum, baculum senum, ultorem scelerum, malorum metum, bonorum gloriam, virgam potentium, maleum tyrannorum, regum patrem, legum moderatorem, canonum dispensatorem, sal terræ, orbis lumen, Sacerdotem altissimi, Vicarium CHRISTI, CHRISTUM Domini: postremo DEUM Pharaonis. Intellige, quæ dico: dabit tibi Dominus intellectum. Ubi malitiæ juncta potentia est, aliquid tibi supra hominem præsumendum. Vultus tuus super facientes mala. Timeat spiritum iræ tuæ, qui hominem non veretur, gladium non formidat. Timeat orationem, qui admonitionem contempnit. Cui irasceris tu, DEUM sibi iratum, non hominem putet. Qui te non audierit, auditurum DEUM, & contra se paveat. Quod reliquum est, de his, quæ supra te sunt, incumbit jam disputatio: quam uno libro, DEO adjuvante, solvere spero, & me pariter absolvere promissione mea.

LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

*De his, quæ supra nos sunt, id est, de
DEO rebusque divinis, considerationem
instituit, ad quas modo per crea-
turas erigimur.*

Libri superiores, etsi de Consideratione
inscribantur, plurimum tamen ha-
bent actionis admixtum, dum res aliquas
non considerandas tantum, sed agendas
docent vel monent. At qui in manibus
modo est, sola in consideratione versabi-
tur. Quæ enim supra sunt (id quidem in-
stat) actu non indigent, sed inspectu. Non
est quod in eis actites, quæ uno modo
semper sunt, & in æternum; porro ali-
qua & ab æterno. Et hoc velim solerter
advertas, vir sagacissime EUGENI, quia
toties peregrinatur consideratio tua, quo-
ties ab illis rebus ad ista deflectitur infe-
riora & visibilia, sive intuenda ad noti-
tiam, sive appetenda ad usum, sive pro
officio

officio disponenda vel actitanda. Si tamen ita versatur in his, ut per hæc illa requirat, haud procul exulat. Sic considerare, repatriare est. Sublimior iste præsentium ac dignior usus rerum, cum juxta sapientiam PAULI: *Invisibilia DEI per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* (a) Sane hac scala cives non indigent, sed exules. Quod vidit ipse hujus sententiæ auctor, qui cum diceret, invisibilia per visibilia conspici, signanter posuit, *a creatura mundi.* Et vero quid opus scalaris tenenti jam folium? Creatura cæli illa est, præsto habens, per quod potius ista intueatur. Videt Verbum & in Verbo facta per Verbum. Nec opus habet ex his, quæ facta sunt, Factoris notitiam mendicare. Neque enim ut vel ipsa noverit, ad ipsa descendit, quæ ibi illa videt, ubi longe melius sunt, quam in se ipsis. Unde nec medium requirit ad ea corporis sensum: sensus ipsa sibi, se ipsa sentiens. Optimum videndi genus, si nullius egueris, ad omne, quod libuerit, te contentus.

K 2

Alio-

(a) Rom. i, v. 20.

Alioquin juvari aliunde, obnoxium fieri est, minusque a perfecto istud, & minus liberum.

Quid quod & inferioribus eges? Nonne præposterum hoc & indignum? Plane superiorum quædam injuria est, inferiorum operam desiderare: a qua injuria nemo hominum perfecte vindicabitur, nisi cum quisque evaserit in libertatem filiorum Dei. Nempe *erunt hi omnes docibiles Dei*, (b) & nulla interveniente creatura, solo beati Deo. Repatriasse erit hoc, exisse de patria corporum in regionem spirituum. Ipsa est DEUS noster, maximus spiritus, maxima mansio spirituum beatorum: & ne quid hic sibi usurpet sensus seu imaginatio, veritas est, sapientia est, virtus, æternitas, summum bonum. Unde interim absumus: & ubi sumus, vallis est lacrymarum, in qua sensualitas regnat & consideratio exulat: in qua libere quidem & potestative se exerit sensus corporeus, sed intricatus caligat oculus spiritualis. Quid igitur mirum, si ope
indi-

(b) Joann. 6, v. 45.

indigenæ advena indiget? Et felix secundum tempus viator, qui civium beneficium, sine quo transire non potest, in obsequium convertere potuit, utens, non fruens; urgens, non petens; exactor, non supplex.

C A P U T II.

Assignat varios Considerationis gradus.

Magnus ille, qui usum sensuum, quasdam veluti civium opes, expendere satagit, dispensando in suam & multorum salutem. Nec ille minor, qui hunc sibi gradum ad illa invisibilia philosophando constituit. Nisi quod hoc dulcius, illud utilius: hoc felicius, illud fortius esse constat. At omnium maximus, qui spreto ipso usu rerum & sensuum, quantum quidem humanæ fragilitati fas est, non ascensoriis gradibus, sed inopinatis excessibus, avolare interdum contemplando ad illa sublimia consuevit. Ad hoc ultimum genus pertinere reor illos excessus **PAULI.** Excessus, non ascensus: nam

raptum potius fuisse, quam ascendisse, ipse se perhibet. Inde est quod dicebat: *sive mente excedimus, Deo.* (c) Porro hæc tria ita contingunt, cum consideratio, et si in loco peregrinationis suæ, virtutis studio & adjutorio gratiæ facta superior, sensualitatem aut premit, ne insolescat, aut cogit, ne evagetur, aut fugit, ne inquinet. In primo potentior, in secundo liberior, in tertio purior. Puritatis siquidem & alacritatis pariter alis fit ille volatus.

Vis tibi has considerationis species propriis distingui nominibus? Dicamus, si placet, primam dispensativam, secundam æstimativam, tertiam speculativam. Horum nominum rationes definitiones declarabunt. Dispensativa est consideratio sensibus sensibilibusque rebus ordinate & socialiter utens ad promerendum DEUM. Aestimativa est consideratio prudenter ac diligenter quæque scrutans ac ponderans ad vestigandum DEUM. Speculativa est consideratio se in se colligens, &, quantum

(c) 2 Cor. 5, v. 13.

tum divinitus adjuvatur, rebus humanis eximens ad contemplandum DEUM. Puto vigilanter advertis, aliarum hanc esse fructum: ceteras, si non referantur ad istam, quod dicuntur videri posse, sed non esse. Et prior quidem absque intuitu hujus multa ferit & non metit: sequens vero nisi ad istam se dirigat, vadit, sed non evadit. Ergo quod prima aptat, secunda odorat, tertia gustat. Ad quem tamen gustum perducunt & ceteræ, etsi tardius: nisi quod prima laboriosius, secunda quietius pervenitur.

CAPUT III.

Ea, quæ supra nos sunt, DEUM scilicet & Angelos, investigari opinione, fide & intellectu.

Dixisti, inquis, fatis, qua ascendatur: etiam quo ascendendum, dicere habes. Falleris, si id speras: ineffabile est. Tu me existimas loqui, quod oculus non vidit, nec auris audivit, & in cor hominis non ascendit? *Nobis, inquit, revelavit*

DEUS *per spiritum suum*. (d) Ergo quæ supra sunt; non verbo docentur, sed spiritu revelantur. Verum quod sermo non explicat, consideratio quærat, oratio expetat, mereatur vita, puritas assequatur. Sane eorum admonitus, quæ supra sunt, non te existimes mitti a me suspicere solem, lunam, stellas, non ipsum firmamentum, non aquas, quæ super cælos sunt. Ista siquidem omnia, etsi supra loco, pretio infra sunt, & dignitate naturæ: sunt enim corpora. Tui portio spiritus est, quo superius quippiam frustra quæris, quod non sit spiritus. Porro spiritus est DEUS, sunt & Angeli sancti, & hi supra te. Sed DEUS natura, Angeli gratia superiores sunt. Unum siquidem tui & Angeli optimum, ratio est: DEUS vero non sui aliquid optimum habet, unum optimum totus. Is, & qui cum eo sunt beati spiritus, tribus modis, veluti viis totidem, nostra sunt consideratione vestigandi, opinione, fide, intellectu. Quorum intellectus rationi innititur, fides auctori-

(d) Isa. 64, v. 4. — 1 Cor. 2, v. 10.

auctoritati, opinio sola se verisimilitudine tuetur. Habent illa duo certam veritatem: sed fides clausam & involutam, intelligentia nudam & manifestam: cæterum opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quærit potius, quam apprehendit.

Omnino in his cavenda confusio, ne aut incertum opinionis fides figat, aut quod firmum fixumque est fidei, opinio revocet in quæstionem. Et hoc sciendum, quia opinio, si habet assertionem, temeraria est: item intellectus, si signata fidei tentet irrumpere, reputatur effractor, scrutator majestatis. Multi suam opinionem intellectum putaverunt, & erraverunt. Et quidem opinio potest putari intellectus; intellectus opinio non potest. Unde hoc accidit? Profecto quia hæc falli potest, ille non potest: aut si falli potuit, intellectus non fuit, sed opinio. Verus nempe intellectus certam habet non modo veritatem, sed notitiam veritatis. Possumus singula hæc ita definire. Fides est voluntaria quædam & certa prælibatio

necdum propalatæ veritatis. Intellectus est rei cujuscunque invisibilis certa & manifesta notitia. Opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod falsum esse nescias. Ergo, ut dixi, fides ambiguum non habet; aut si habet, fides non est, sed opinio. Quid igitur distat ab intellectu? Nempe quod etsi non habet incertum non magis quam intellectus, habet tamen involucrum, quod non intellectus. Denique quod intellexisti, non est, de eo quod ultra quæras: aut si est, non intellexisti. Nil autem malumus scire, quam quæ fide jam scimus. Nil supererit ad beatitudinem, cum quæ jam certa sunt nobis fide, erunt æque & nuda.

CAPUT IV.

Angeli quomodo considerandi.

His ita expeditis, age jam dirigatur
 consideratio in eam, quæ sursum est
 Jerusalem mater nostra, ac totis tribus
 memoratis viis caute & vigilanter vesti-
 gemus investigabilia: quatenus tamen li-
 cet,

cet, vel magis quatenus nobis donabitur. Et primo quidem cives spiritus esse illic potentes, gloriosos, beatos, distinctos in personas, dispositos in dignitates, ab initio stantes in ordine suo, perfectos in genere suo, corpore æthereos, immortalitate perpetuos, impassibiles, non creatos, sed factos, id est, gratia, non natura; mente puros, affectu benignos, religione pios, castimonia integros, unanimitate individuos, pace securos, a Deo conditos, divinis laudibus & obsequiis deditos. Hæc omnia legendo comperimus, fide tenemus. Quamquam de corporibus horum, non modo unde sint, sed an aliquatenus sint, hæret sententia aliquorum. Unde si quis inter opinabilia magis id ponendum censuerit, non contendo. Porro intellectu præditos, non fide, non opinione, sed intellectu capimus: quia non possunt hujus expertes & Dei simul participes esse. Sunt & nomina quædam nota nobis similiter ex auditu, per quæ horum beatitudines, etiam quæ non liquido mortalium percepit auditus,

ditus, officia, merita, gradus, ordines, utcunque a nobis conjici & discerni queunt. Sed enim quod ex auditu non est, jam non ex fide, nam *fides ex auditu*. (e) Itaque opinando ista dixerimus. Ad quid enim cœlestium nomina innotuerunt, si ne opinari quidem salva fide aliquid licet de rebus, quarum nomina sunt? Angeli, Archangeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubim & Seraphim, hæc omnia. Quæ significata eorum? Nullane inter illos spiritus, qui simpliciter Angeli, & eos, qui Archangeli nuncupantur, distantia?

Quid vero sibi vult gradualis distinctio hæc? Putemus, Angelos dici (nisi tu convenientius aliquid considerasti) qui singuli singulis hominibus dati creduntur: *Missi in ministerium*, secundum PAULI doctrinam, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis; (f) de quibus Salvator: *Angeli eorum semper vident faciem Patris*. (g) Putemus, his præesse Archangelos, qui

conscii

(e) Rom. 10, v. 14. (f) Hebr. 1, v. 14.

(g) Matth. 18, v. 10.

conscii myſteriorum divinatorum, nonniſi ob præcipuas & maximas cauſas mittuntur. E quibus magnus ille Archangelus GABRIEL miſſus legitur (h) ad MARIAM, ob cauſam utique, qua major eſſe non potuit. Putemus, ſuper iſtos virtutes eſſe, quorum nutu vel opere ſigna & prodigia in elementis, ſive ex elementis facta apparent ad commonitionem mortalium. Inde eſt fortassis, quod cum in Evangeliiis legas: *Erunt ſigna in ſole & luna & ſtellis*, (i) paulo poſt habes: *nam virtutes cælorum movebuntur*; hi nimirum ſpiritus, per quos ſigna fiunt. Putemus, poteſtates ſuperiores iſtis, quarum virtute poteſtas tenebrarum comprimitur, & coercetur malignitas aeris hujus, ne, quantum vult, noceat; ne malignari, niſi ut proſit, poſſit. Putemus, Principatus hiſ quoque prælatos, quorum moderamine & ſapientia omnis in terris principatus conſtituitur, regitur, limitatur, transfertur, mutilatur, mutatur. Putemus, Dominationes adeo cunctis ſupereminere præfatis

(h) Luc. 1, v. 26. (i) Luc. 21, v. 25 & 26.

præfatis ordinibus, ut respectu horum ceteri videantur omnes administratorii spiritus, & ad istos, tanquam ad Dominos, referri regimina Principatum, tutamina Potestatum, operationes Virtutum, revelationes Archangelorum, curam & providentiam Angelorum. Putemus, Thronos alto etiam ab his evolasse recessu, qui ex eo, quod sedent, Throni dicuntur; & ex eo sedent, quod sedet in eis DEUS. Neque enim sedere in eis, qui non sederent, posset. Quæris, quid illam sentiam sessionem? summam tranquillitatem, placidissimam serenitatem, pacem, quæ exsuperat omnem intellectum. Talis est, qui sedet in Thronis Dominus Sabaoth, judicans omnia cum tranquillitate, placidissimus, serenissimus, pacatissimus. Et tales sibi constituit Thronos, simillimos sibi. Putemus, Cherubim ex ipso sapientiæ fonte ore Altissimi haurientes, & refundentes fluentia scientiæ universis civibus suis. Et vide, ne is sit, quem Propheta loquebatur, *fluminis impetus lætificans*

cans civitatem Dei. (k) Putemus, Sera-
phim, spiritus totos divino igne succen-
sos, succendere universa, ut singuli cives
singulæ sint lucernæ ardentes & lucentes;
ardentes charitate, lucentes cognitione.

O EUGENI! quam bonum est nos hic
esse! quam forte melius, si quando ta-
men toti sequamur, quo ex parte præcef-
simus! præcedimus animo, & ne ipso
quidem toto, sed parte modica nimis.
Affectus jacent mole corporea prægravati,
& luto hærentibus desideriis, sola inte-
rim arida & tenuis consideratio prævolat.
Et tamen ex tantillo, quod jam datur, li-
bet exclamare: *Domine! dilexi decorem
domus tuæ; & locum habitationis gloriæ
tuæ.* (l) Quid si totam se colligat anima,
& reductis affectibus e cunctis locis, qui-
bus captivi tenentur, timendo, quæ non
oportet, amando, quæ non decet, dolen-
do vane, gaudendo vanius, cum his ineat
tota libertate volatum, pulset impetu spi-
ritus, & in pinguedine gratiæ illabatur?
Nonne cum cæperit circuire lucidas man-
fiones,

(k) Ps. 45, v. 5.

(l) Ps. 25, v. 8.

fiones, & finum illum etiam Abrahæ curiosius perscrutari, & sub altari, quodcunque illud est, Martyrum revifere animas, in prima stola secundam patientissime expectantes, multo magis tunc instabit loquens cum Propheta: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluptatem Domini, ac visitem templum ejus?* (m) Quidni ibi videatur cor DEI? Quidni ibi probetur, quæ sit voluntas DEI bona, & beneplacens & perfecta? Bona in se, placens in effectibus, beneplacens fruentibus, perfecta perfectis & nihil ultra quærentibus. Patent viscera misericordiæ, patent cogitationes pacis, divitiæ salutis, mysteria bonæ voluntatis; benignitatis arcana, quæ clausa mortalibus, etiam ipsis electis suspecta sunt. Id quidem salubriter, ne desinant timere, dum necdum digne amare idonei inveniuntur.

Cernere est in his, qui Seraphim appellantur, quomodo amet, qui unde amet,

(m) Pf. 26, v. 4.

amet, non habet, sed est &, qui nihil horum, quæ fecerit, odit: quos salvandos fecit, quomodo foveat, quomodo provehat, quomodo amplexetur, quomodo delicta neglectæ juventutis, & paleas ignorantiarum ejus ignis ille consumens, ipsam purgatissimam & suo amore dignissimam reddat. Cernere est in Cherubim, qui plenitudo scientiæ dicuntur, DEUM scientiarum Dominum esse, qui solus solam nesciat ignorantiam, qui totus sit lux & tenebræ in eo non sint ullæ; totus sit oculus, & qui minime aliquando fallitur, quia minime clauditur; qui extra se non quærat lumen, cui admoveatur, ut videat, ipse qui videt, ipse unde videt. Cernere est in Thronis, quam non suspectus omni innocentiae judex sedeat in his, qui circumvenire nolit, circumveniri non possit, quippe sic amans & sic videns. Nec vacat sessio: tranquillitatis insigne est. De vultu tali judicium meum prodeat, opto, cui inest amor, error absit, absit & perturbatio. Cernere est in Dominationibus, quantæ sit Dominus majestatis,

tis, cujus nutu imperium constat, & imperio universitas atque æternitas termini sunt. Cernere est in Principatibus principium, ex quo omnia; & quomodo a cardine ostium, sic ab ipso regi universitatem. Cernere est in Potestatibus, quam potestative idem princeps quos regit, protegit, contrarias potestates arcens & propulsans. Cernere est in virtutibus unam ubique æqualiter præsto esse virtutem, per quam omnia, vivificam, efficacem, invisibilem, immobilemque, omnia tamen moventem utiliter, tenentem fortiter; quæ cum in minus usitata effecta apud mortales eruperit, miracula sive prodigia vocant. Cernere postremo & mirari est in Angelis & Archangelis veritatem atque experientiam vocis illius: *Quoniam ipsi cura est de nobis;* (n) qui talium nos & tantorum non desinit jucundare visitationibus, instruere revelationibus, suggestionibus commonere, sedulitate solatiari.

CAPUT

(n) 1 Petr. 5, v. 7.

CAPUT V.

Gratias ac dotes Angelorum a DEO in ipsos derivari.

Hæc omnia contulit illis spiritibus ipse, qui condidit illos, unus atque idem summus spiritus, dividens singulis, prout voluit. Hæc operatur in illis, hæc dedit operari & illis, sed aliter. Ardent Sera- phim, sed igne DEI, vel potius igne DEO. Quod præcipuum est in eis, amant, sed non quantum DEUS, nec quomodo. Lu- cent Cherubim, & scientia eminent, sed participio veritatis; ac per hoc non ut veritas, nec quantum. Sedent Throni, sed infidentis beneficio. Judicant & ipsi cum tranquillitate, sed non ad mensuram modumve pacis pacantis, pacis, quæ ex- superat omnem sensum. Dominantur Do- minationes, sed sub Domino dominan- tur, serviunt pariter. Quid hoc ad sum- mum, sempiternum, singulareque do- minium? Præfunt Principatus & regunt: sed reguntur & ipsi, ita ut regere jam

non norint, si regi defierint. Præcellit in Potestatibus fortitudo: sed cui debent, quod fortes sunt, & aliter est fortis, & plus; nec tam fortis quam ipsa fortitudo est. Virtutes pro suo ministerio & potentatu satagunt excitare corda torpentia hominum innovatione signorum: Virtus vero in eis manens, ipsa facit opera. Faciunt & illæ, sed in comparatione ejus non faciunt. Denique tantum interest, ut quasi singulariter Propheta dicat ad eum: *Tu es DEUS, qui facis mirabilia*; (o) & idem de eo: *Qui facit mirabilia magna solus*. (p) Adfunt Angeli & Archangeli: sed ille germanior nobis, qui non modo adest, sed inest.

Quod si dicas posse inesse & Angelum, non inficior. Memini scriptum: *Et Angelus, qui loquebatur in me*. (q) Atqui differentia & in hoc. Inest Angelus suggerens bona, non ingerens: inest hortans ad bonum, non bonum creans. Deus sic inest, ut afficiat, ut infundat, vel potius
ut

(o) Ps. 76, v. 15.

(p) Ps. 135, v. 4.

(q) Zachar. 1, v. 9.

ut infundatur & participetur, ita ut unum perinde cum nostro spiritum esse, dicere quis non timuerit, etsi non unam personam, unamve substantiam. Habes enim: *Qui adhæret DEO, unus spiritus est.* (r) Angelus ergo cum anima, DEUS in anima. Ille ut contubernalis animæ inest, DEUS ut vita. Itaque sicut anima videt in oculis, audit in auribus, odorat in naribus, in faucibus gustat, tangit in toto reliquo corpore: sic DEUS diversa in diversis spiritibus operatur; verbi gratia, in aliis amantem se exhibens; in aliis agnoscens, in aliis alia facientem, sicut unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Quis est ille tam communis in vocibus, tam longe in rebus? quomodo quem nostris loquimur verbis, in sua reconditus majestate, nostros penitus & aspectus effugit & affectus? Audi ipsum, quid loquatur hominibus: *Sicut exaltantur cæli a terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ a viis vestris, & cogitationes meæ a cogitationibus vestris.* (s) Dicimur amare, &

L 3

DEUS:

(r) 1 Cor. 6, v. 10. (s) Isai. 55, v. 8.

DEUS: dicimur nosse, & DEUS: & multa in hunc modum. Sed DEUS amat ut charitas, novit ut veritas, sedet ut æquitas, dominatur ut majestas, regit ut principium, tuetur ut salus, operatur ut virtus, revelat ut lux, assistit ut pietas. Quæ omnia faciunt & Angeli, facimus & nos: sed longe inferiori modo, non utique bono, quod sumus, sed quod participamus.

CAPUT VI.

Principii & essentiæ rationem proprie soli DEO convenire.

Nunc jam transi spiritus istos, si forte cum sponsa dicere possis & tu: *Paululum cum pertransissem eos, inveni, quem diligit anima mea. (t)* Quis est? Non fane occurrit melius, quam *qui est*. Hoc ipse de se voluit responderi, hoc docuit, dicente Moyse ad populum, ipso quidem injungente: *Qui est, misit me ad vos. (u)* Merito quidem. Nil competentius æternitati, quæ DEUS est. Si bonum, si magnum,

(t) Cant. 3, v. 4.

(u) Exod. 3, v. 14.

magnum, si beatum, si sapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est, *Est*. Nempe hoc est ei esse, quod hæc omnia esse. Si & centum talia addas, non recessisti ab esse. Si ea dixeris, nil addidisti: si non dixeris: nihil minuísti. Jam si vidisti hoc tam singulare, tam summum esse; nonne in comparatione hujus, quidquid hoc non est, judicas potius non esse, quam esse? Quid item DEUS? sine quo nihil est. Tam nihil esse sine ipso, quam nec ipse sine se potest. Ipse sibi, ipse omnibus est. Ac per hoc quodammodo ipse solus est, qui suum ipsius est, & omnium esse. Quid est DEUS? Principium. Et hoc ipse de se responsum dedit. (x) Multa in rebus dicuntur principia, sed respectu posteriorum. Alioquin si ad aliquid præcedens respicias, ipsum potius principium dabis. Quam ob rem si quæras verum simplexque principium, invenias oportet, quod principium non habuerit. Ex quo universum cæpit, ipsum profecto minime

L 4

cæpit.

(x) Joann. 8, v. 25.

cœpit. Nam si cœpit, aliunde cœperit necesse est. A se enim cœpit nihil. Nisi forte quis putaverit, quod non erat, dare sibi potuisse, ut esse inciperet; aut fuisse aliquid, antequam esset. Quod utrumque, quia ratio non consentit, constat, nihil sibimet extitisse principium. Quod vero aliud principium habuit, primum non fuit. Verum ergo principium nequaquam cœpit, sed totum ab ipso cœpit.

Quid est DEUS? Cui sæcula nec accesserunt, nec decesserunt; nec coæterna tamen. Quid est DEUS? *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia.* (y) *Ex quo omnia* creabiliter, non seminabiliter. *Per quem omnia*, ne alium auctorem atque alium opificem arbitraris. *In quo omnia*, non quasi in loco, sed quasi in virtute. *Ex quo omnia*, tanquam uno principio, auctore omnium. *Per quem omnia*, ne alterum inducatur principium artifex. *In quo omnia*, ne tertium inducatur, locus. *Ex quo omnia*, non de quo, quia non est materia DEUS: Efficiens causa est, non mate-

(y) Rom. II, v. 36.

materialis. Frustra Philosophi materiam quærunt: non eguit materia DEUS. Non enim officinam quæfivit, non artificem. Ipse per se, in se omnia fecit. Unde? De nihilo. Nam si ex aliquo fecit, illud non fecit, ac per hoc nec omnia. Absit, ut de sua incorrupta incorruptibilique substantia tam multa fecerit, etsi bona, corruptibilia tamen. Quæris, si in ipso omnia, ipse ubi? Nihil minus invenio, quis capiat locus. Quæris ubi non sit? nec hoc quidem dixerim. Quis sine DEO locus? Incomprehensibilis est DEUS, sed non parum apprehendisti, si hoc tibi de eo compertum est, quod nusquam sit, qui non clauditur loco; & nusquam non sit, qui non excluditur loco. Suo autem illo sublimi atque incomprehensibili modo, sicut omnia in ipso, sic ipse in omnibus est. Denique (sicut ait Evangelista) *in mundo erat.* (z) Alias vero, ubi erat, antequam mundus fieret, ibi est. Non est, quod quæras ultra, ubi erat; præter ipsum nihil erat. Ergo in se ipso erat.

L 5

CAPUT

(z) Joann. 1, v. 10.

CAPUT VII.

DEUM simplicem & trinum esse.

Quid est DEUS? quo nihil melius cogitari potest. Si approbas, non oportet assentiaris esse aliquid, quod DEUS sit, & quod DEUS non sit. Hoc enim sine dubio melius. Quomodo non melius DEO, si DEUS non est, quod dat DEO, ut sit? At melius illam divinitatem, qua dicunt DEUM esse, non aliud quam DEUM esse fatemur. Non est ergo in DEO nisi DEUS. Quid? inquiunt: Negas DEUM habere divinitatem? Non; sed quod habet, hoc est. Negas divinitate DEUM esse? Non: sed non alia, quam quæ ipse est. Aut si tu aliam invenisti, adjuvet me Trinitas DEUS, adversus illam tota me contumacia erigo. Quaternitas orbem determinat, non signat Deitatem. DEUS Trinitas est, DEUS trium singula personarum. Si quartam divinitatem adjicere placet; interim ego hanc, quæ DEUS non est, persuasi mihi minime adorandam. Puto, quod & tu.

tu. Nempe *Dominum DEUM tuum adora-
bis & illi soli servies.* (a) Gloriosa vero
divinitas, quæ honorem sibi non audeat
arrogare divinum. At melius quantum
hoc omnino respuimus, quam sine hono-
re recipimus. Multa dicuntur esse in DEO,
& quidem fane catholiceque, sed multa
unum. Alioquin si diversa putemus; non
quaternitatem habemus, sed centenita-
tem. Verbi causa, dicimus magnum, bo-
num, justum & innumera talia: sed nisi
omnia unum in DEO, & cum DEO confi-
deres, habebis multiplicem DEUM.

Mihi vero non deest, quod cogitem
melius ejusmodi DEO tuo. Quæris quid?
Mera simplicitas. Vero judicio natura
simplex multiplici antefertur. Scio, quod
ad hæc respondere solent. Non multa,
inquiunt. Sed unam tantum divinitatem,
quæ omnia illa sunt, DEO, ut sit, con-
ferre asserimus. Asseritis ergo, & si non
multiplicem, duplicem DEUM; & non
ad merum simplex pervenistis, neque ad
id, quo melius cogitari non potest. Tam
non

(a) Matth. 4, v. 10.

non est simplex, quod vel uni fuerit obnoxium formæ, quam nec virgo vel uni cognita viro. Securus loquor, ne is quidem, qui vel duplex est, erit meus. Habeo enim meliorem. Esto, quod hunc numerofo & multiplici anteponam, sed plane præ simplici sperno. Meus DEUS ipse catholice est. Tam non habet hoc & illud, quam non hæc & illa. Est, qui est, non quæ est. Purus, simplex, integer, perfectus, constans sibi, nihil de temporibus, nihil de locis, nihil de rebus trahens in se, nihil ex se deponens in eis; non habens, quod ad numerum dividat, non quæ colligat ad unum. Unum quippe est, sed non unitum. Non partibus constat ut corpus; non affectibus distat ut anima: non formis substat ut omne, quod factum est; sed neque formæ, ut istis visum est. Magna laus videlicet DEO, ut se ab informitate vindicet, forma una esse contentum. Hoc est dicere, cætera pluribus, DEUM non nisi uni debere, quod est. Quis? cujus beneficio sunt, quæ sunt, ipse pro suo esse alteri benefico inclinabit?

clinabit? Laus ista (ut vulgo dicitur) blasphemiam valet. An non pluris est nullo indigere, quam uno? Habe reverentiam Deo, ut quod pluris est, illi tribuas. Si cor tuum usque huc ascendere potuit, DEUM tuum infra quomodo collocabis? Ipse sibi forma, ipse sibi essentia est. In hoc interim gradu suspicio illum: & si alter potior appareret, illum potius darem. Nunquid verendum, ne cogitatio transvolet illum? Quantumque in altum proficiat, ultra est. Infra quod homo cogitare possit, altissimum quærere, ridiculum est; statuere, impium. Ultra, non citra quærendus est.

Ascende adhuc, si potes, ad cor altius, & exaltabitur DEUS. Non est formatus DEUS; forma est. Non est affectus DEUS; affectio est. Non est compositus DEUS; merum simplex est. Et ut liquido noveris, quid simplex dicam; idem quod unum. Tam simplex DEUS, quam unus est. Est autem unus, & quo modo aliud nihil. Si dici possit, unissimus est. Unus est sol, quod non sit alter; una luna, quod

quod æque altera non sit. Atque id quidem DEUS, sed plus. Quid plus? unus est etiam sibi. Et hoc vis tibi declarari? Idem est semper & uno modo. Non sic unus sol, non sic una luna. Clamat uterque non esse unum sibi; ille motibus, illa & defectibus suis. DEUS autem non modo unus sibi: & in se unus est. Nihil in se nisi se habet. Non ex tempore alterationem habet, non in substantia alteritatem. Hinc de eo BOETIUS: Hoc vere unum, in quo nullus est numerus, nullum in eo aliud præter id, quod est. Neque enim subiectum fieri potest: forma enim est. Compara huic uni omne, quod unum dici potest; & unum non erit. Trinitas est tamen DEUS. Quid ergo? Destruimus, quod dictum est de unitate, quia inducimus trinitatem? Non, sed statuimus unitatem. Dicimus Patrem, dicimus Filium, dicimus Spiritum; non tamen tres Deos, sed unum. Quid sibi vult iste (ut sic loquar) absque numero numerus? Si tria, quomodo non numerus? Si unum ubi numerus? Sed habeo, inquis, quid

quid numerem, & quid non numerem. Substantia una est, personæ tres sunt. Quid mirum, quid vel obscurum in hoc? Nihil, si personæ seorsim a substantia cogitentur. Nunc vero cum tres illæ personæ illa substantia sint, & illa una substantia tres illæ personæ, quis numerum neget? Nam vere tres sunt. Quis numeret tamen? Nam vere unum sunt. Aut si tu facile explicatu id putas, dicendo tres, dicito, quid numerasti? Naturas? Una est. Essentias? Una est. Substantias? Una est. Deitates? Una est. Non hæc, sed personas numero, inquis, quæ non sint illa una natura, illa una essentia, illa una substantia, illa una divinitas. Catholicus es; minime hoc dabis.

CAPUT VIII.

Personarum pluralitatem in Deo consurgere ex proprietatibus; essentiam tamen unam & simplicem esse.

Personarum proprietates non aliud quam personas; ipsasque non aliud, quam
unum

unum Deum, unam divinam substantiam, unam divinam naturam, unam divinam & summam maiestatem, fides catholica confitetur. Numera ergo, si potes, aut sine substantia personas, quæ ipsa sunt: aut sine personis proprietates, quæ ipsæ sunt. Aut si dividere quis conetur vel personas a substantia, vel proprietates a personis, nescio quomodo trinitatis se profiteri cultorem possit, qui in tantam rerum numerositatem excesserit. Dicamus itaque tres, sed non ad præjudicium unitatis: dicamus unum, sed non ad confusionem trinitatis. Neque enim nomina vacua sunt, nec absque significantia cassæ voces. Quærit quis, quomodo illud, quod catholicum esse dicimus, possit esse? Sufficiat ei tenere sic esse. Atque hoc non rationi perspicuum, nec tamen opinioni ambiguum, sed fidei persuasum. Sacramentum hoc magnum est, & quidem venerandum, non scrutandum. Quomodo pluralitas in unitate & hac unitate, aut ipsa in pluralitate? Scrutari hoc temeritas est, credere pietas, nosse vita, &

& vita æterna est. Unde si operæ pretium censes, o Eugeni, percurrat nunc consideratio multa una, quo eminentia hujus singularis unius fiat evidentior. Est unitas, quæ collectiva potest dici, cum verbi causa multi lapides faciunt acervum unum. Est & unitas constitutiva, cum multa membra unum corpus vel multæ partes unum quodcunque totum constituunt. Est & conjugativa, qua fit, ut duo jam non duo sint, sed una caro. Est & nativa, qua anima & caro unus nascitur homo. Est unitas potestativa, qua homo virtutis non instabilis, non dissimilis, sed unus sibi semper nititur inveniri. Est consentanea, cum per charitatem multorum hominum est cor unum & anima una. Est & votiva cum anima votis omnibus adhærens Deo, unus spiritus est. Est & dignativa unitas, qua limus noster a Dei verbo in unam assumptus est personam.

Verum hæc omnia quid ad illud summum, atque (ut ita dicam) unice Unum, ubi unitatem consubstantialitas facit? Huic Uni quodvis illorum si assi-

M

miles,

miles, erit quoquo modo unum: si compares, nullo. Igitur inter omnia, quæ recte unum dicuntur, arcem tenet Unitas Trinitatis, qua tres personæ una substantia sunt. Secundo loco illa præcellit, quæ e converso tres substantiæ una in Christo persona sunt. Porro hæc & quæcunque alia dici una possunt, summæ illius unitatis imitatione, non comparatione, Una appellari vera sobriaque probat confideratio. Nec abducimur ab hac unitatis professione assertione trium: cum in hac Trinitate non recipiamus multiplicitem, sicut nec solitudinem in Unitate. Quamobrem cum dico Unum, non me Trinitatis turbat numerus, qui essentiam non multiplicat, non variat, nec partitur. Rursum cum dico tria, non me arguit intuitus Unitatis, quæ illa quæcunque tria, seu illos tres, nec in confusio-nem cogit, nec in singularitatem redigit.

CAPUT IX.

Uti in Deo simplex natura est in tribus personis, sic contra in Christo plures naturas in unam personam coalescere.

Idem me sentire fateor & de illa unitate, cui secundum ab ista inter cætera Una honorem dedi. Dico in Christo Verbum, animam & carnem, sine confusione essentiarum unam esse personam, & item absque præjudicio personalis unitatis in sua numerositate manere. Nec negaverim, hanc ad illud quoque genus unitatis pertinere, qua anima & caro unus est homo. Decuit quippe familiarius similiusque cum hominis convenire constitutione, quod pro homine constitutum est Sacramentum. Decuit & cum summa, quæ in Deo est & Deus est, unitate congruere, ut quomodo ibi tres personæ una essentia; ita hic convenientissima quadam contrarietate tres essentiæ sint una persona. Videsne, pulchre inter utramque unitatem hanc collocari; in eo utique,

que, qui constitutus est mediator Dei hominisque, homo CHRISTUS JESUS? Pulcherrima, inquam, convenientia, ut salutare Sacramentum congrua quadam similitudine ambobus respondeat, & salvanti videlicet & salvato. Ita hæc unitas duarum consistens media unitatum, alteri præeminere cognoscitur, quantum superiore inferior, tantum inferiore superior.

Tantam denique tamque expressam unionis vim in se præfert illa persona, in qua Deus & homo unus est Christus: ut si duo illa de se invicem prædices, non erraveris, Deum videlicet hominem, & hominem Deum vere catholiceque pronuntians. Non autem similiter vel carnem de anima, vel animam de carne, nisi absurdissime, prædicas, etsi similiter anima & caro unus sit homo. Nec mirum, si non æque potis anima sit sua illa vitali, etsi non parum valida, intentione connectere, atque suis affectibus adstringere sibi carnem, ut sibi divinitas hominem illum, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute. Longa catena & fortis ad stringendum

gendum, divina prædestinatio: ab æterno est enim. Quid longius æternitate? Quid divinitate potentius? Inde est quod nec morte incidente ullatenus intercidi hæc unitas potuit, etsi carne & anima ab invicem separatis. Et fortassis hoc sensit ille, qui se indignum professus est solve-re corrigiam calceamenti hujus.

CAPUT X.

Parabola, quæ est apud Matthæum de tribus satis, Christi personæ accommodatur.

Sed & illa tria lata de Evangelio, (b) mixta & fermentata in panem unum, si quis ad hæc tria dixerit pertinere, non incongrue id mihi facere videbitur. Quam bene ea mulier fermentavit, ut nec divisione quidem facta carnis & animæ; a carne vel anima Verbum divideretur? Mansit & in separatione inseparabilis unitas. Nec enim quæ ex parte contigit separatio, potuit unitati præscribere, permanenti in totis tribus. Sive conjunctis,

M 3

five

(b) Matth. 13, v. 33.

sive disjunctis duobus, nihilominus perseveraverit in tribus unitas personalis. Aequè unus Christus unaque persona, Verbum, anima & caro etiam mortuo homine perduravit. In utero Virginis (ut sentio ego) commixtio hæc & fermentatio facta est: & ipsa mulier, quæ miscuit, & fermentavit. Nam fermentum non immerito fortasse dixerim fidem Mariæ. Plane beata, quæ *credidit, quoniam perfecta sunt in ea, quæ dicta sunt ei a Domino.* (c) Perfecta autem non essent, si quominus juxta verbum Domini esset fermentatum totum, & perpetuo fermentatum, servans nobis tam in morte, quam in vita pariter unum atque integrum mediatorem Dei & hominum cum sua deitate, hominem Christum Jesum.

Advertere est in hoc admirabili Sacramento, juxta numerum factorum, miræ & decentissimæ distinctionis gradus, novum, antiquum, æternum. Novum, animam, quæ de nihilo tunc creata creditur, cum infusa: antiquum, carnem, quæ a
primo

(c) Luc. I, v. 45.

primo usque hominum, id est, ex Adam, traducta cognoscitur: æternum, Verbum, quod ab æterno Patre coæternum illi genitum indubitata veritate asseritur. Et in his triplex (si diligenter advertas) divinæ potentiæ genus, quod factum sit de nihilo aliquid, de vetusto novum, æternum beatumque de damnato & mortuo. Quid hoc ad nostram salutem? Multum per omnem modum. Primum quidem, quod peccato redacti in nihilum, per hoc quodammodo iterato creati sumus, ut *simus initium aliquod creaturæ ejus*. (d) Deinde quod ex vetusta servitute in libertatem filiorum Dei translati, in novitate spiritus ambulantes. Postremo, quod de potestate tenebrarum vocati ad regnum claritatis æternæ, in quo jam & confedere nos fecit in Christo. Aleni sint a nobis, qui Christi a nobis carnem alienare conantur, novam creatam in Virgine, & non de Virgine sumptam, impie asserentes. Pulchre propheticus spiritus longe ante occurrit huic sententiæ imo blasphemæ

M 4

miæ

(d) Jac. I, v. 18.

miæ impiorum: *Egredietur*, inquit, *virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet.* (e) Dixisse poterat, & flos de virga, sed maluit *de radice*: ut unde virgam, inde florem duxisse originem demonstraret. Inde igitur sumpta caro, unde orta Virgo: nec nova in Virgine, quæ prodiit ex radice.

C A P U T XI.

Continuatio considerationis de Deo.

Forte subſtomacharis, ſi adhuc pergitur quærere, quid eſt Deus? Tum quia toties jam quæſitum eſt, tum quia diffidis inventum iri. Dico tibi, Pater Eugeni, ſolus eſt Deus, qui fruſtra nunquam quæri poteſt, nec cum inveniri non poteſt. Doceat te de hoc experimentum tuum; aut ſi non, experto credito, non mihi, ſed Sancto, qui ait: *Bonus eſ Domine ſperantibus in te, animæ quærenti te.* (f) Quid ergo eſt Deus? Quod ad univerſum ſpectat, finis: quod ad electionem, ſalus: quod

(e) Iſai. 11, v. 1. (f) Thren. 3, v. 25.

quod ad se, ipse novit. Quid est Deus? Voluntas omnipotens, benevolentissima virtus, lumen æternum, incommutabilis ratio, summa beatitudo, creans mentes ad se participandum, vivificans ad sentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, justificans ad promerendum, accendens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, formans ad benevolentiam, moderans ad sapientiam, roborans ad virtutem, visitans ad consolationem, illuminans ad cognitionem, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circumdans ad securitatem.

CAPUT XII.

Deum & bonorum operum pium remuneratorem & scelerum æquissimum vindicem esse.

Quid est Deus? Non minus pœna perverforum, quam humilium gloria. Est enim rationabilis quædam æquitatis directio, inconvertibilis atque indeclinabi-

lis, quippe attingens ubique, cui illisa
omnis pravitas conturbetur necesse est.
Quidni in hanc omne tumidum vel dis-
tortum impingat & conquassetur? Væ
universo, quod obvium forte offenderit
cedere nescia rectitudo; nam & fortitudo
est. Quid inquis voluntatibus tam contra-
rium & adversum, quam semper conari,
impingere semper, & frustra? Væ oppo-
sitis voluntatibus, solam suæ profecto
aversionis referentibus pœnam. Quid tam
pœnale, quam semper velle, quod nun-
quam erit? Quid tam damnatum, quam
voluntas addicta huic necessitati volendi
nolendique, ut ad utrumlibet jam, sicut
nonnisi perverse, ita nonnisi misere mo-
veatur? In æternum non obtinebit, quod
vult; & quod non vult, in æternum ni-
hilominus sustinebit. Digne omnino, ut
qui ad nihil afficitur unquam, quod de-
ceat, ad nihil unquam, quod libeat, eva-
dat. Quis hoc facit? Rectus Dominus Deus
noster, qui & cum perverso pervertitur.
Nunquam recto pravoque conveniet. Hæc
enim sibi invicem adversantur, etsi non
invicem

invicem lædant. Læſio alterius eſt, abſit ut Dei. *Durum tibi eſt*, inquit, *contra ſtimulum calcitrare*. (g) Hoc eſt, non ſtimulo durum, ſed calcitranti. Eſt & turpium pœna Deus: Lux eſt enim. Et quid tam inviſum obſcœnis flagitioſisque mentibus? Profecto *omnis, qui male agit, odit lucem*. (h) Sed dico: nunquid non potuerunt declinare? Minime omnino. Lucet ubique, etſi non omnibus. Denique in *tenebris lucet & tenebræ eam non comprehendunt*. (i) Videt tenebras lux, cui hoc eſt videre, quod lucere: ſed non viciffim a tenebris ipſa videtur, quia tenebræ eam non comprehendunt. Et videntur ergo, ut confundantur: & non vident, ne conſolentur. Nec modo a luce: & in luce videntur. A quo, vel quibus? Ab omni vidente, ut pro multitudine intuentium ſit confuſio multa. At nullus de tanta numeroſitate ſpectantium moleſtior oculus ſuo cujuſque. Non eſt aſpectus ſive in cœlo, ſive in terra, quem tenebroſa conſcientia

(g) Aſtor. 9, v. 5. (h) Joan. 3, v. 20.

(i) Joan. 1, v. 5.

scientia suffugere magis velit, minus possit. Non latent tenebræ vel seipsas. Se vident, quæ aliud non vident. Opera tenebrarum sequuntur illas, nec est, quo se abscondant ab aliis, ne in tenebris quidem. *Hic est vermis, qui non moritur*, (k) memoria præteritorum. Semel injectus, vel potius innatus per peccatum, hæsit firmiter, nequaquam deinceps avellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eaque pascit, esca utique inconsumptibili, perpetuat vitam. Horreo vermem mordacem, & mortem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis & vitæ morientis.

Hæc secunda mors, quæ nunquam peroccidit, sed semper occidit. Quis det illis semel mori, ut non moriantur in æternum? Quid dicunt montibus: *Cadite super nos, & collibus, operite nos*, (l) quid nisi mortem mortis beneficio aut finire aut evadere volunt? Denique, *invocabunt mortem*, ait, *& non veniet*. (m) Intuere
id

(k) Isai. 66, v. 24. (l) Luc. 23, v. 30.

(m) Apoc. 9, v. 6.

id clarius. Constat immortalem animam esse, nec aliquando absque sua memoria vivere, ne non animam aliquando esse contingat. Itaque durante anima, durat & memoria. Sed qualis? Fœda flagitiis, horrida facinoribus, vanitate tumida, contemptu hispida & neglecta. Quæ priora, transierunt & non transierunt. Transierunt a manu, sed non a mente. Quod factum est, factum non esse non potest. Proinde etsi facere in tempore fuit; sed fecisse in sempiternum manet. Non transit cum tempore, quod tempora transit. In æternum ergo necesse est cruciet, quod perperam te egisse in æternum memineris. Experiri erit hoc veritatem vocis illius: *Arguam te & statuam contra faciem tuam.* (n) Dominus locutus est, cui omne adversum & sibi adversari necesse est, ut sit fera querela: *O custos hominum! quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihi met ipsi gravis?* (o) Ita est, o Eugeni. Non potest Deo esse contrarium quid, & sibi met cohærere: sed qui arguetur a Deo,

(n) Ps. 49, v. 21. (o) Job. 7, v. 20.

Deo, arguetur & a se ipso. Non est sane jam tunc, quod aut veritatem dissimulet ratio, rationis intuitum anima declinet, membris avulsa corporeis & in sese collecta. Quo enim id valeat, sopitis conclusisque in morte sensibus, per quos utique curiosius exire, & a se ire solebat in eam, quæ præterit, mundi hujus figuram? Vides turpibus nihil deesse ad confusionem, cum producentur spectaculum fieri Deo, angelis, hominibus, sibi ipsis? O quam male mali omnes locati sunt, utique oppositi torrenti huic directæ æquitatis, & huic lumini propalatae veritatis expositi. Nonne hoc est perpetuo tundi, perpetuoque confundi? *Duplici contritione*, ait ille, *contere eos, Domine Deus noster.* (p)

CAPUT

CAPUT XIII.

*De longitudine, latitudine, profunditate
& sublimitate Dei profunde & ele-
ganter discurret.*

Quid est Deus? Longitudo, latitudo, sublimitas & profundum. Quid? inquis. Tenemus te quaternitatis, quam abominatus es, professorem. Minime. Abominatus sum, & abominor. Visus sum protulisse plura, sed unum est. Unus Deus signatus est pro captu nostro, non pro suo statu. Divisus est hic, non ille. Voces diversæ, semitæ multæ: sed unum per eas significatur, unus quæritur. Non divisiones substantiæ in quaternario isto expressæ sunt; non dimensiones, quales in corporibus intuemur; non distinctio personalis, qualem in Trinitate adoramus; non numerus proprietatum, qualem personis ipsis inesse fatemur, etsi non aliud a personis. Alioquin hoc singulum horum in Deo, quod quatuor simul; hoc quatuor ipsa, quod singulum est. No-
bis

bis autem, quia non possumus cum Deo simplicitate contendere, dum contendimus apprehendere unum, occurrit veluti quadruplicatum. Facit hoc *speculum* & *ænigma*, (q) per quod solum interim videri datur. Cum autem videbimus *facie ad faciem*, *videbimus sicuti est*. (r) Nec enim jam tunc fragilis acies mentis nostræ, quantumlibet vehementer intendens, aliquatenus resiliet, diffilietve in suam pluralitatem. Colliget sese magis, adunabit, conformabitque unitati illius, vel potius unitati illi, ut una uni facies respondeat faciei. Nempe *similes ei erimus*, *quia videbimus eum sicuti est*. Beata visio! ad quam merito suspirabat, qui ait: *Exquisivit te facies mea, faciem tuam Domine requiram*. (s) Et quia adhuc in quærendo res est, interim ascendamus quadrigam illam, utpote infirmi & imbecilles, indigentes tali vehiculo, si forte vel sic apprehendamus, in quo apprehensi sumus, id est, hujus ipsius vehi-
culi

(q) 1 Cor. 13, v. 12. (r) 1 Joan. 3, v. 2.

(s) Ps. 26, v. 8.

culi rationem. Nam hoc monitum habemus ab ipso auriga & primo currus hujus exhibitore, ut studeamus *comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum.* (t) Comprehendere dixit, non cognoscere, ut non curiositate contenti scientiæ, tota cura fructui inhiemus. Non in cognitione est fructus, sed in comprehensione. Alioquin *scienti bonum & non facienti*, ut ait quidam, *peccatum est ei.* (u) Et ipse Paulus alio loco: *Sic currite, inquit, ut comprehendatis.* (x) Quid sit comprehendere, inferius declarabo.

Quid igitur est Deus? Longitudo, inquam. Quid ipsa? Aeternitas. Hæc tam longa, ut non habeat terminum, non magis loci quam temporis. Est & latitudo. Et ipsa quid? Caritas. Quibus & ista terminis angustetur in Deo, qui nihil odit eorum, quæ fecerit? Denique solem suum oriri facit super bonos & malos, pluit super

(t) Ephes. 3, v. 18. (u) Jacob. 4, v. 17.

(x) 1 Cor. 9, v. 24.

per justos & injustos. Ergo & inimicos concludit finus ille. Nec hoc quoque contentus, evadit in infinitum. Omnem non modo affectionem, sed & cognitionem excedit, adjiciente Apostolo & dicente: *Scire etiam supereminentem scientiæ caritatem Christi.* (y) Quid plus dicam? Aeterna est. Nisi quod hoc plus forsitan est, quia æternitas est. Vides tantam esse latitudinem, quantam & longitudinem? Utinam sic videas non tantam esse, sed ipsam: id esse unam, quod alteram; non minus unam quam duas, nec plus duas quam unam. Deus æternitas, Deus caritas est: longitudo sine distensione. In utroque pariter locales quidem excedit temporalesque angustias, sed libertate naturæ, non enormitate substantiæ. Tali modo immensus est, qui omnia fecit in mensura; & quamvis immensus, hic tamen modus & ipsius immensitatis.

Quid item Deus? Sublimitas & profundum. In altero supra omnia, in altero infra omnia. Liquet in Deitate nusquam

(y) Ephes. 3, v. 19.

quam claudicare æqualitatem, stare eam undique firmiter, constare immobiliter sibi. Sublime, potentiam; profundum, sapientiam ejus considera. Ex æquo & ista respondeant sibi, dum & sublimitas & inattingibilis, & profunditas æque inscrutabilis cognoscatur, Paulo admirante & exclamante: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt judicia ejus & investigabiles viæ ejus!* (z) Libet & nos exclamare cum Paulo, horum utcunque intuentes in Deo, & cum Deo simplicissimam unitatem: *O sapientia potens, attingens ubique fortiter! O potentia sapiens, disponens omnia suaviter!* (a) Res una, effectus multiplex, operationesque diversæ. Et illa una res est longitudo propter æternitatem; latitudo propter caritatem, sublimitas propter majestatem, profunditas propter sapientiam.

N 2

CAPUT

(z) Rom. II, v. 33.

(a) Sap. 8, v. I.

CAPUT XIV.

Modum, quo prædicta secundum Apostolum comprehendere possimus, ostendit.

Novimus hæc. Num ideo & arbitramur nos comprehendisse? Non ea disputatio comprehendit, sed sanctitas; si quomodo tamen comprehendendi potest, quod incomprehensibile est. At nisi posset, non dixisset Apostolus: *Ut comprehendamus cum omnibus Sanctis.* (b) Sancti igitur comprehendunt. Quæris quomodo? Si sanctus es, comprehendisti, & nosti: si non; esto, & tuo experimento scies. Sanctum facit affectio sancta, & ipsa gemina: timor Domini sanctus & sanctus amor. His perfecte affecta anima, veluti quibusdam duobus brachiis suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet & ait: *Tenui eum, nec dimittam.* (c) Et timor quidem sublimi & profundo, amor lato & longo respondet. Quid tam timendum quam potestas, cui non potes resistere; quam sapien-

(b) Ephes. 3, v. 18. (c) Cant. 3, v. 4.

sapientia, cui abscondi non potes? Poterat minus timeri Deus, alterutro carens. Nunc autem perfecte oportet timeas eum, cui nec oculus deest omnia videns, nec manus potens omnia. Quid item tam amabile, quam amor ipse, quo amas, & quo amaris? Amabiliorem tamen juncta æternitas facit, quæ dum non excidit, foras mittit suspicionem. Ama igitur perseveranter & longanimiter, & habes longitudinem: dilata amorem tuum usque ad inimicos, & latitudinem tenes. Esto etiam in omni sollicitudine timoratus, & sublime profundumque apprehendisti.

Aut si mavis quatuor æque tuis, divinis quatuor respondere; facis hoc, si stupes, si paves, si ferves, si sustines. Stupenda plane sublimitas majestatis: pavenda abyssus judiciorum. Fervorem erigit caritas, æternitas perseverantiam sustinendi. Quis stupet, nisi qui contemplatur gloriam Dei? Quis pavet, nisi qui scrutatur profundum sapientiæ? Quis fervet, nisi qui meditatur caritatem Dei? Quis sustinet & perseverat in amore, nisi

qui æmulatur æternitatem caritatis? Nempe æternitatis quamdam imaginem perseverantia præ se fert. Denique sola est, cui æternitas redditur, vel potius quæ æternitati hominem reddit, dicente Domino: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* (d)

Et nunc adverte in quatuor istis contemplationis species quatuor. Prima & maxima contemplatio est admiratio majestatis. Hæc requirit cor purgatum, ut a vitiis liberum, & exoneratum peccatis, facile ad superna levet: Interdum quoque vel per aliquas morulas stupore & ecstasi suspensum teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic; est enim intuens judicia Dei. Quo fane pavido aspectu, dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat ad sapientiam, humilitatem servat. Virtutum siquidem bonum quoddam ac stabile fundamentum, humilitas. Nempe si nutet illa, virtutum aggregatio non nisi ruina est. Tertia contemplatio occupatur,

(d) Matth. 10, v. 22.

patur, vel potius otatur circa memoriam beneficiorum; & ne dimittat ingratum, sollicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Propheta loquens ad Dominum: *Memoriam abundantiae suavitatis tuæ eruēt abunt.* (e) Quarta quæ retro sunt obliviscens, in sola requiescit expectatione promissorum: quæ cum sit meditatio æternitatis (siquidem quæ promittuntur, æterna sunt) longanimitatem alit, & perseverantiæ dat vigorem. Puto jam facile est quatuor nostra hæc quatuor illis Apostoli assignare, dum longitudinem comprehendit meditatio promissorum, latitudinem recordatio beneficiorum, sublimitatem contemplatio majestatis, profundum inspectio judiciorum. Quærendus adhuc fuerat, qui nec satis adhuc inventus est, nec quæri nimis potest: at orando forte quam disputando dignius quæritur, & invenitur facilius. Proinde is fit finis libri, sed non finis quærendi.

F I N I S.

N 4

DIVI

(e) Ps. 144, v. 7.

DIVI

BERNARDI

MEDITATIONES

DEVOTISSIMAE.

Ad humanæ conditionis cognitionem.

Alias, Liber de Anima.

CAPUT I.

De dignitate hominis.

Multi multa sciunt, & seipfos nesciunt:
 alios inspiciunt, & se ipsos deserunt.
 Deum quærunt per ista exteriora, dese-
 rentes sua interiora, quibus interior est
 Deus. Idcirco ab exterioribus redeam ad
 interiora, & ab interioribus ad superiora
 ascendam; ut possim cognoscere, unde ve-
 nio, aut quo vado, quid sim, vel unde
 sim: & ita per cognitionem mei, valeam
 pervenire ad cognitionem Dei. Quanto
 namque in cognitione mei proficio, tanto
 ad cognitionem Dei accedo.

2. Secundum interiorem hominem tria in mente mea invenio, per quæ Deum recolo, conspicio & concupisco. Sunt autem hæc tria; memoria, intelligentia, voluntas five amor. Per memoriam reminiscor, per intelligentiam intueor, per voluntatem amplector. Cum Dei reminiscor, in memoria mea eum invenio; & in ea, de eo, & in eo delector, secundum quod ipse mihi donare dignatur. Intelligentia intueor, quid sit Deus in se ipso, quid in Angelis, quid in Sanctis, quid in hominibus, quid in creaturis. In se ipso est incomprehensibilis, quia principium & finis, principium sine fine, finis sine fine. Ex me intelligo, quam incomprehensibilis sit Deus, quoniam me ipsum intelligere non possum, quem ipse fecit. In Angelis est desiderabilis, quia in eum desiderant prospicere. In Sanctis est delectabilis, quia in eo assidue felices lætantur. In creaturis est admirabilis, quia omnia potenter creat, sapienter gubernat, benigne dispensat.

3. In hominibus est amabilis, quia eorum Deus est, & ipsi sunt populus ejus. Ipse in eis habitat tanquam in templo suo, & ipsi sunt templum ejus. Non dedignatur singulos atque universos. Quisquis ejus meminit, eumque intelligit, ac diligit, cum illo est. Diligere eum debemus, quoniam ipse prior dilexit nos. Ad imaginem & similitudinem suam nos fecit, quod nulli alii creaturæ donare voluit. Ad imaginem Dei facti sumus, hoc est, ad intellectum & notitiam Filii, per quem intelligimus & cognoscimus Patrem, & accessum habemus ad eum. Tanta cognatio est inter nos & Dei filium, quod ipse Dei filius imago Dei est, & nos ad imaginem ejus facti sumus. Quam cognationem, etiam ipsa similitudo testatur: quoniam non solum ad imaginem, sed & ad similitudinem ejus facti sumus. Oportet itaque id, quod ad imaginem est, cum imagine convenire, & non in vacuum nomen imaginis participare.

4. Repræsentemus ergo in nobis imaginem ejus in appetitu pacis, in intuitu
verita-

veritatis, & in amore caritatis. Teneamus eum in memoria, portemus in conscientia, & ubique præsentem veneremur. Mens siquidem nostra eo ipso ejus imago est, quo ejus capax est, ejusque particeps esse potest. Non propterea ejus imago, quia sui meminit mens, seque intelligit, ac diligit: scilicet, quia potest meminisse, intelligere ac diligere, a quo facta est: quod cum facit, sapiens ipsa fit. Nihil enim tam simile est illi summæ sapientiæ, quam mens rationalis: quæ per memoriam, intelligentiam, & voluntatem, in illa Trinitate ineffabili consistit. Consistere autem in illa non potest, nisi ejus meminerit, eamque intelligat ac diligit. Meminerit itaque Dei sui, ad cujus imaginem facta est; eumque intelligat, diligit atque colat, cum quo potest semper esse beata.

5. Beata anima, apud quam Deus requiem invenit, & in cujus tabernaculo requiescit. Beata, quæ dicere potest: Et qui creavit me, requievit in tabernaculo meo, negare siquidem requiem cæli non poterit.

rit. Cur ergo nos deferimus, & in his exterioribus Deum quærimus, qui apud nos est, si nos velimus esse apud Deum? Revera nobiscum est, & in nobis: scilicet adhuc per fidem, donec videre mereamur per speciem. Novimus, inquit Apostolus, habitare Christum per fidem in cordibus nostris; quia Christus in fide, fides in mente, mens in corde, cor in pectore. Per fidem ergo recolo Deum creatorem, adoro redemptorem, expecto salvatorem: credo videre in omnibus creaturis, habere in meipso; & quod his omnibus ineffabiliter jucundius atque beatius est, cognoscere in seipso. Patrem namque & Filium cum sancto Spiritu cognoscere, vita est æterna, beatitudo perfecta, summa voluptas.

6. Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quanta claritas, quanta suavitas, & quanta jucunditas maneat nos in illa visione; quando Deum facie ad faciem videbimus, qui est lux illuminatorum, requies exercitorum, patria redeuntium, vita viventium, corona

rona vincentium. Ita in menta mea, quandam imaginem illius summæ Trinitatis invenio, ad quam summam Trinitatem recolendam, inspiciendam & diligendam, ut ejus recorder, ea delecter, & eam complectar & contempler, totum id quod vivo, debeo referre. Mens imago Dei est, in qua sunt tria, id est, memoria, intellectus, & voluntas. Memoriae attribuimus omne, quod scimus, etiam si non inde cogitemus. Intelligentiæ tribuimus omne, quod vera cogitando invenimus, quod etiam memoriæ commendamus. Per memoriam Patri similes sumus; per intelligentiam, Filio; per voluntatem, Spiritui sancto. Nihil in nobis tam simile Spiritui sancto est, quam voluntas, vel amor, five dilectio, quæ excellentior voluntas est. Dilectio namque donum Domini est, ita quod nullum hoc dono Dei est excellentius. Dilectio namque quæ ex Deo est, & Deus est, proprie Spiritus sanctus dicitur, per quem caritas Dei diffusa est in cordibus nostris, per quem tota Trinitas in nobis habitat.

CAPUT II.

*De miseria hominis, & examinatione
extremi judicii.*

I. **S**ecundum exteriorem hominem, de parentibus illis venio, qui me ante fecerunt damnatum, quam nascerer. Peccatores peccatorem in peccato suo genuerunt, & de peccato nutriverunt. Miseri miserum in hanc lucis miseriam induxerunt. Nihil ex eis habeo nisi miseriam, & peccatum, & corruptibile hoc corpus, quod gesto. Ad illos vero festino, qui morte corporis hinc exierunt. Cum eorum sepulchra respicio, non invenio in eis nisi cinerem & vermem, fœtorem & horrorem. Quod ego sum, ipsi fuerunt: & quod ipsi sunt, ego ero. Quod sum ego? Homo de humore liquido. Fui enim in momento conceptionis de humano femine conceptus: deinde spuma illi coagulata modicum crescendo caro facta est. Postea plorans & ejulans, traditus sum hujus mundi exilio; & ecce jam morior
plenius

plenus iniquitatibus, & abominationibus. Jam jam præsentabor ante districtum judicem, de operibus meis rationem redditurus.

2. Væ mihi misero, cum venerit dies illa judicii, & aperti fuerint libri, in quibus omnes mei actus & cogitationes, Domino præsentandæ, recitabuntur. Tunc demisso capite, pro confusione malæ conscientiæ, in judicio coram Domino stabo trepidus & anxius; utpote commemorans scelera commissa meorum. Et cum dicetur de me. Ecce homo & opera ejus; reducam ante oculos omnia delicta & peccata mea. Quadam namque vi divina fiet, ut cuique sua opera, bona vel mala, in memoriam revocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, ut accuset vel excuset scientia & conscientiam, atque ita simul & singuli, & omnes judicentur. Judicium faciet justorum quisque suorum. Cunctaque cunctorum cunctis, arcana patebunt. Quod enim nunc confiteri erubescimus, tunc omnibus manifestabitur: & quicquid hic dissimulan-
do

do palpamus, totum illic vindex flamma comburet. Ignis ubique ferox ruptis regnabit habenis. Quantoque diutius Deus nos expectat, ut emendemus, tanto districtius judicabit, si neglexerimus.

3. Cur ergo tantopere vitam istam desideramus, in qua quanto amplius vivimus, tanto plus peccamus? Quanto est vita longior, tanto culpa numerosior. Quotidie namque crescunt mala, subtrahuntur bona. Assidue variatur homo per prospera & adversa, & ignorat quando moriatur. Sicut enim in cœlo stella coruscans velociter currit, & repente deficit; & sicut scintilla ignis subito extinguitur, & in cinerem redigitur: Sic cito finitam datur istam cernere vitam. Deum enim libenter ac jucundissime moratur homo in mundo, diuque se victurum arbitratur, ac multa in longa tempora disponit agenda, subito rapitur in mortem, & ex improvviso anima aufertur a corpore. Veruntamen, cum magno metu, magnisque doloribus, anima separatur a corpore. Veniunt enim Angeli assumere illam,

illam, ut perducant eam ante tribunal
judicis metuendi. Et tunc illa memorans
opera sua mala & pessima, quæ die noctu-
que gessit, contremiscit, & quærit illa
fugere, induciasque petere, dicens: Da
mihi vel unius horæ spatium.

3. Tunc quasi loquentia simul opera
dicent: Tu nos egisti, opera tua sumus:
non te deferemus, sed tecum semper eri-
mus, tecum pergemus ad judicium. Vi-
tia quoque multis & multiplicibus crimi-
nibus eam accusabunt, multaque falsa te-
stimonia adversus illam intervenient,
quanquam vera ad damnationem ejus fa-
tis possent sufficere. Dæmones vero ter-
ribili vultu & horribili aspectu eam ter-
rebunt. Ingenti furore eam persequentur
& comprehendent, tam terribiliter, quam
horribiliter, volentes retinere & posside-
re, nisi sit, qui eripiat. Tunc anima inve-
niens oculos clausos, & os, aliosque cor-
poris sensus, per quos solebat egredi &
delectari in his exterioribus: revertetur
ad se, & videns se solam & nudam, in-
genti horrore concussa, desperatione de-

ficiet in se, & cadet sub se. Et quia amore mundi & carnis voluptate, Dei amorem dereliquerat; derelinquetur a Deo misera, in hora tantæ necessitatis, atque dæmonibus tradetur in inferno crucianda. Sic anima peccatoris in die qua ignorat, & hora qua nescit, rapitur a morte, & segregatur a corpore, pergitque miseriis plena, tremens & dolens. Et cum nullam excusationem habeat, quam pro peccatis suis possit ostendere, contabescit & per timefcit ante Deum apparere.

4. Ingenti horrore concutitur, & multiplicibus cogitationum æstibus agitatatur, cum urgente solutione carnis, & subductis e medio omnibus, se & illum terminum considerat, cui appropinquat, & post paululum hoc invenit, quod in perpetuum mutari non poterit. Considerat plane, quam districtus veniat æternus iudex; & ante severitatem tantæ justitiæ quas rationes vitæ suæ ponat. Sic enim cuncta opera, quæ intelligere potuit, devitavit; ventura tamen coram districto iudice, illa magis, quæ in semetipsa non intel-

intelligit, pertimescit. Crescit pavor cum cogitat, quod viam vitæ hujus nequaquam sine culpa transire potuit. Nec hoc quidem, quod laudabiliter vixit, sine aliquo reatu est, si remota pietate judicetur. Quis enim considerare valeat, quanta mala per momenta temporum perpetramus, & quanta bona facere negligimus? Sicut enim peccatum est perpetratio mali, sic delictum est desertio boni. Gravis siquidem jactura est, cum nec bona facimus, nec bona cogitamus, sed cor nostrum per vana & inutilia finimus vagari. Nimis tamen difficile est cor tenere, & ab illicita cogitatione servare. Nimis etiam difficile est terrenas occupationes absque peccatis ministrare. Quapropter nullus semetipsum dijudicare & comprehendere perfecte potest: sed multis cogitationibus occupatus, sibimetipsi aliquo modo manet incognitus, ut omnino quod tolerat, nesciat. Propterea urgente exitu subtiliori terretur metu. Quia et si illa, quæ scit, nunquam se prætermisisse meminit, formidat tamen ea, quæ nescit.

C A P U T III.

De dignitate animæ.

1. **O** Anima, Dei insignita imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cum Angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, ditionis particeps; quid tibi cum carne, unde ista pateris? Propter carnem, aliena peccata tibi imputantur: & tuæ justitiæ quasi pannus menstruatus reputantur: atque tu ipsa ad nihilum es redacta, & quasi nihilum & inane reputata: Nihil aliud est caro (cum qua tanta est tibi societas) nisi spuma caro facta, fragili vestita decore: sed erit, quando erit cadaver miserum & putridum, cibus vermium. Nam quantumcunque excolatur, semper caro est. Si diligenter consideres, quid per os, & nares, cæterosque corporis meatus egrediatur, vilius sterquilinum nunquam vidisti. Si singulas ejus misérias enumerare velis, quam sit onerata peccatis, irrita

tita vitiis, pruriens concupiscentiis, occupata passionibus, polluta illusionibus, prona semper in malum, & in omne vitium proclivis, plenam omni confusione & ignominia invenies. Propter carnem, homo vanitati similis factus est: quia ex illa vitium concupiscentiæ traxit, quo captivus teneatur; & incurvatur, ut diligat vanitatem, & iniquitatem operetur.

2. Attende, homo, quid fuisti ante ortum, & quid es ab ortu usque ad occasum; atque quid eris post hanc vitam. Profecto fuit, quod non eras: postea de vili materia factus, & vilissimo panno involutus, menstrualis sanguine in utero materno fuisti nutritus, & tunica tua fuit pellis secundina. Sic indutus & ornatus venisti ad nos; nec memor es, quam fit vilis origo tua. Forma, favor populi, fervor juvenilis opesque, subripere tibi noscere, quid sit homo. Nihil aliud est homo, quam sperma foetidum, faccus stercoreum, cibus vermium. Post hominem vermis, post vermem foetor & horror: Sic in non hominem vertitur omnis

homo. Cur ergo superbis, homo, non attendens quod fuisti vile semen, & sanguis coagulatus in utero? deinde miseriis hujus vitæ expositus & peccato, postea vermis, & cibus vermium futurus in tumulto? Quid superbis, pulvis & cinis, cujus conceptus culpa, nasci miseria, vivere pœna, mori angustia? Unde superbit homo, cujus conceptio culpa, nasci pœna, labor vita, necesse mori? Cur carnem tuam pretiosis rebus impinguas, & adornas, quam post paucos dies, vermes devoraturi sunt in sepulchro? animam vero tuam non adornas bonis operibus, quæ Deo & Angelis ejus præsentanda est in cœlis?

3. Quare animam tuam vilipendis, & ei carnem præponis? Dominam ancillari, & ancillam dominari, magna abusio est. Totus quidem iste mundus ad unius animæ pretium æstimari non potest. Non enim pro toto mundo Deus animam suam dare voluit, quam pro anima humana dedit. Sublimius ergo animæ pretium, quæ non nisi sanguine Christi redimi potuit.

Quam

Quam ergo commutationem dabis pro anima tua, qui pro nihilo das illam? Nonne Dei filius, cum esset in sinu Patris, a regalibus sedibus pro ea descendit, ut eam liberaret a potestate diaboli? Quam cum vidisset peccatorum funibus irretitam, jam jamque dæmonibus tradendam, ut morte perpetua damnaretur: flevit super illam, quæ flere se nesciebat. Nec solum flevit, sed etiam occidi se permisit, ut pretioso sanguinis sui pretio etiam redimeret. Aspice mortalis, pro te datur hostia talis. Agnosce homo, quam nobilis est anima tua, & quam gravia fuerunt ejus vulnera, pro quibus necesse fuit Christum Dominum vulnerari. Si non essent hæc ad mortem, & mortem sempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei filius moreretur. Noli ergo vilipendere animæ tuæ passionem, cui a tanta majestate tantam vides exhiberi compassionem. Fudit ipse lacrymas pro te; lava & tu per singulas noctes lectum tuum cordis compunctione, & lacrymarum assiduitate. Fudit ipse sanguinem

O 4

suum

suum; funde & tu tuum quotidiana corporis afflictione. Quem si semel ponere pro Christo non potes, saltem mitiori quodam, sed longiori martyrio, pone. Noli attendere, quid caro velit, sed quid spiritus poscit. Tunc enim gloriosus erit, cum ad Deum suum redierit: ita tamen, si de corpore nullum peccatum secum tulerit, & deterferit omne fordidum.

4. Si vero dicis, durus est hic sermo, non possum mundum spernere, & carnem meam odio habere: dic mihi, ubi sunt amatores mundi, qui ante pauca tempora nobiscum erant? Nihil ex eis remansit, nisi cineres & vermes. Attende diligenter quid sunt, vel quid fuerunt. Homines fuerunt sicut tu; comederunt, biberunt, riserunt, duxerunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descenderunt. Hic caro eorum vermibus, & illic anima ignibus deputatur, donec rursus infelici collegio colligati, sempiternis involvantur incendiis, qui socii fuerunt in vitiis. Una namque pœna implicat,

plicat, quos unus amor in crimine ligat. Quid profuit illis inanis gloria, brevis lætitia, mundi potentia, carnis voluptas, falsæ divitiæ, magna familia, & mala concupiscentia? Ubi risus, ubi jocus, ubi jactantia, ubi arrogantia? De tanta lætitia, quanta tristitia? Post tantillam voluptatem, quam gravis miseria? De illa exultatione ceciderunt in magnam miseriam, in grandem ruinam, & in magna tormenta. Quicquid illis accidit, tibi accidere potest, quia homo es. Homo de humo, limus de limo. De terra es, & de terra vivis, & in terram reverteris; quando venerit dies illa ultima, quæ subito venit, forsitan hodie erit. Certum est, quia morieris; sed incertum, quando, aut quomodo, vel ubi. Quoniam mors ubique te expectat: tu quoque si sapiens fueris, ubique eam expectabis. Si carnem sequeris, punieris in carne. Si in carne delectaris, cruciaberis in carne. Si curiosas vestes requiris, pro ornatu vestium subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt ver-

mes. Justitia enim Dei aliud judicare non potest, nisi quod merentur opera nostra. Qui enim plus diligit mundum quam Deum, sæculum quam claustrum, gulam quam abstinentiam, luxuriam quam castitatem; sequitur diabolum, & ibit cum eo in supplicium æternum.

5. Quis putas tunc mæror erit, quis luctus, quæ tristitia, cum separabuntur impii a consortio Sanctorum, & visione Dei; & traditi in potestatem dæmonum, ibunt cum ipsis in ignem æternum, ibique semper erunt sine fine in luctu & gemitu? Procul quippe a beata paradisi patria exulati, cruciabuntur in gehenna perpetua, nunquam lucem visuri, nunquam refrigerium adepturi; sed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec inde unquam liberandi. Ubi nec qui torquet, aliquando fatigatur; nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis ibi consumit, ut semper reservet: sic tormenta aguntur, ut semper renoventur. Juxta vero qualitatem culpæ, pœnam sustinebit unusquisque gehennæ: &

& similis culpæ rei sui similibus jungentur cruciandi. Nihil aliud ibi audietur, nisi fletus & planctus, gemitus & ululatus, mærores atque stridores dentium: nihilque ibi videbitur, nisi vermes, & larvales facies tortorum, atque teterrima monstra dæmonum. Vermes crudeles mordebunt intima cordis. Hinc dolor, inde pavor, gemitus, stupor, & timor horrens. Ardebuntque miseri in igne æterno, in æternum & ultra. In carne cruciabuntur per ignem, in spiritu per conscientientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis, mors animæ & corporis, sine spe veniæ & misericordiæ. Sic tamen morientur, ut semper vivant: & sic vivent, ut semper moriantur. Ita anima peccatoris, aut in inferno pro peccatis cruciatur; aut in paradiso pro bonis meritis collocatur. Nunc ergo alterum e duobus eligamus, aut semper cruciari cum impiis, aut perpetualiter lætari cum Sanctis. Bonum siquidem & malum, vita & mors, ante nos sunt posita; ut ad quod voluer-

voluerimus, manum extendamus. Si tormenta non terrent nos, saltem invitent præmia.

C A P U T IV.

De præmio patriæ cælestis.

I. **P**ræmium est videre Deum, vivere cum Deo, vivere de Deo, esse cum Deo, esse in Deo, qui erit omnia in omnibus: habere Deum, qui est summum bonum. Et ubi est summum bonum, ibi est summa felicitas, summa jucunditas, vera libertas, perfecta charitas, æterna securitas, & segura æternitas. Ibi est vera lætitia, plena scientia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo. Et ibi pax, pietas, bonitas, lux, virtus, honestas, gaudia, lætitia, dulcedo, vita perennis, gloria, laus, requies, amor & concordia dulcis. Sic cum Deo homo beatus erit, in cujus conscientia peccatum inventum non fuerit. Videbit Deum ad voluntatem, habebit ad voluptatem, fruetur

fruetur ad jucunditatem. In æternitate
 vigebit, in veritate fulgebit, in bonitate
 gaudebit. Sicut habebit permanendi
 æternitatem, sic cognoscendi facilitatem,
 & quiescendi felicitatem. Civis siquidem
 erit illius sanctæ civitatis, cujus Angeli
 cives sunt, Deus Pater templum, Filius
 ejus splendor, Spiritus sanctus charitas.
 O civitas cœlestis, mansio secura, patria
 fertilis & ampla, totum continens, quod
 delectat, populus sine murmure, incolæ
 quieti, homines nullam indigentiam ha-
 bentes. Quam gloriosa dicta sunt de te,
 civitas Dei: sicut lætantium omnium ha-
 bitatio est in te. Omnes lætantur in læti-
 tia & exultatione, omnes delectantur de
 Deo, cujus aspectus pulcher, facies de-
 cora, eloquium dulce. Delectabilis est ad
 videndum, suavis ad habendum, dulcis
 ad perfruendum. Ipse per se placet, &
 per se sufficit ad meritum, sufficit ad
 præmium, nec extra illum quicquam
 quæritur: quia totum in illo invenitur,
 quicquid desideratur. Semper libet eum
 aspicere, semper habere, semper in illo
 delectari,

delectari, & in illo perfrui. In illo clarificatur intellectus, & purificatur affectus ad cognoscendam & diligendam veritatem. Et hoc est totum bonum hominis, nosse scilicet & amare creatorem suum.

2. Quæ ergo nos agit vefania, vitiorum fitire absynthium, hujus mundi sequi naufragium, vitæ labentis pati infortunium, impiæ tyrannidis ferre dominium; & non magis convolare ad sanctorum felicitatem, ad Angelorum societatem, ad solemnitatem supernæ lætitiæ, & ad jucunditatem contemplativæ vitæ; ut possimus intrare in potentias Domini, & videre superabundantes divitias illas bonitatis ejus? Ibi vacabimus & videbimus, quam dulcis est Dominus, & quam magna multitudo dulcedinis ejus. Videbimus gloriæ decorem, Sanctorum splendorem, & regiæ potestatis honorem. Cognoscemus Patris potentiam, Filii sapientiam, Spiritus sancti benignissimam clementiam: & ita habebimus notitiam illius summæ Trinitatis. Nunc corpora
per

per corpus videmus; imagines etiam corporum, spiritu cernimus; tunc vero ipsam Trinitatem puro mentis intuitu videbimus. O beata visio, videre Deum in seipso, videre in nobis, & nos in eo, felici jucunditate, & jucunda felicitate! Quicquid desiderabimus, totum habebimus, nihil amplius desiderantes. Et quicquid videbimus, amabimus, ipso amore beati. Beati dulcedine amoris, & suavitate contemplationis. Hæc erit summa illius felicitatis. Quoniam intelligetur in suo puro esse sincera divinitas, comprehendetur in ea incomprehensibilis Trinitas. Patebunt arcana divinitatis, videbitur & amabitur Deus; & hæc visio & delectatio, totum cor hominis implens & satians, tota erit illius beatitudinis consummatio. Una erit omnium lingua, jubilatio indefessa, unus affectus, amor æternus. Patebit veritas, implebitur charitas, & erit integra corporis & animæ societas, fulgebit sicut Sol humanitas glorificata. Quieta erit & concors carnis & spiritus societas. Angelorum & hominum

num unum erit gaudium, unum colloquium, unum convivium. Non languebit amor, nec liquefiet dilectio. Præsentibus omnibus bonis, nulla erit dilationis afflictio; quoniam beatifica divinæ majestatis præsentia, omnibus erit omnia: & erit communis omnium omnipotentia, sapientia, pax, justitia, & intelligentia. Non erit in illa pace diversitas linguarum, sed pacifica & concors concordia morum & affectuum. In torrente illius voluptatis, nihil ultra appetet cumulata satietas; tanta erit felicitas. Ibi siquidem erit cumulus felicitatis, supereminens gloria, & superabundans lætitia.

3. Sed ad hæc quis idoneus? Profecto verus pœnitens, bonus obediens, amabilis socius, fidelis servus. Verus pœnitens semper in labore & dolore dolet de præteritis, laborat pro futuris cavendis. Vera siquidem pœnitentia est, sine temporis intermissione de peccatis dolere; sic plangere commissa, ut non committantur plangenda. Irrisor namque est & non verus pœnitens, qui adhuc agit, quod

quod pœniteat. Si ergo vis verus pœnitens esse, cessa à peccato, & noli amplius peccare: quoniam inanis est pœnitentia, quam sequens coinquinat culpa. Omnis bonus obediens dat suum velle & suum nolle, ut possit dicere: Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. Paratum, quodcunque præceperis facere: paratum ad nutum, nutu citius obedire: paratum tibi vacare, proximis ministrare, meipsum custodire, & in cœlestium contemplatione requiescere. Amabilis socius omnibus est officiosus, & nulli onerosus. Omnibus est officiosus; quia devotus ad Deum, benignus ad proximum, sobrius ad mundum: Domini servus, proximi socius, mundi Dominus: Superiora habet ad gaudium, æqualia ad consortium, inferiora ad servitium. Nulli est onerosus, sed inferiora redigit ad utilitatem mediorum, & ad honorem superiorum; superiora sequens, inferiora trahens; ab illis possessus, ista possidens. Fidelis servus est in contemplatione Dei, & custodia sui.

4. Custodiæ ergo tuæ adhibe prius omnem diligentiam: deinde intelligens, te nunquam posse sufficere ad te custodiendum tua industria, divinam implora clementiam: itemque ad contemplandam in te Creatoris tui voluntatem bonam & beneplacentem atque perfectam, Angelicam exora tutelam; patrociniumque omnium cum Christo regnantium super te roga: curre per singulos, supplica singulis, & simul omnibus clama, & dic: Misere mini mei, misere mini mei, saltem vos amici mei. Recipite fugitivum vestrum, sed fratruelem, sed consanguineum in sanguine Redemptoris. En, pauper stat ad ostium, clamat & pulsat: Aperite pulsanti, & conducite eum usque ad Regem; ut prostratus coram eo, indicem ei omnes misérias & omnes necessitates, quas patior. Ad extremum vero, Prælato tuo cor tuum cum omni ingenio configna: nullum in eo remaneat peccatum, quod non pura confessione deleatur. Jesum Christum etiam super cor tuum sicut signaculum pone. Cum enim
Chri-

Christus cordis ostium custodit, & est cordis ostiarius, ut per illum ingrediantur & egrediantur omnes familiæ cordis, consequenter adsunt millia millium Angelorum, ad fores exteriorum sensuum excubantium: nec audet alienigena irrumpere terribiles illas acies, propter ostiarii reverentiam & Angelorum custodiam.

CAPUT V.

Quomodo homo debet se examinare.

I. **I**ntegritatis tuæ curiosus explorator vitam tuam in quotidiana discussione examina. Attende diligenter, quantum proficias, vel quantum deficias: qualis sis in moribus, & qualis in affectibus; quam similis sis Deo, vel quam dissimilis; quam prope, vel quam longe, non locorum intervallis, sed morum affectibus. Stude cognoscere te; quia multo melior & laudabilior es, si te cognoscis, quam si te neglecto cognosceres

cursum siderum, vires herbarum, complexiones hominum, naturas animalium, & haberes omnium cœlestium & terrestrium scientiam. Redde ergo te tibi: & si non semper vel sæpe, saltem interdum. Rege tuos affectus, dirige actus, corrige gressus. In te nihil remaneat indisciplinatum: pone omnes transgressiones tuas ante oculos tuos. Statue te ante te tanquam ante alium, & sic temetipsum plange. Plora iniquitates & peccata, quibus Deum offendisti: indica ei miserias tuas, ostende illi malitiam adversariorum tuorum. Cumque coram eo in lacrymis te maceraveris, precor te, ut memor sis mei.

2. Ego enim ex quo cognovi te, in Christo diligo te; & illuc mentionem tui defero, ubi & illicita cogitatio supplicium, & honesta promeretur præmium. Ad altare namque Dei cum peccator sto, sed sacerdos, tui me comitatur memoria. Tu vero mihi vicem reddes, si me amaveris, & orationum tuarum participem feceris. Ibi recordatione tecum
esse

esse præsens desidero, ubi pro te, & tuis familiaribus, devotas preces coram Deo fundis. Nec mireris, si dixi, præsens: quoniam, si me amas, & ideo amas, quia imago Dei sum, ita tibi præsens sum, ut tu ipse tibi, Quicquid enim tu es substantialiter, hoc ego sum. Imago enim Dei est omnis anima rationalis. Proinde, qui in se imaginem Dei quærit, tam proximum quam se quærit. Et qui illam in se quærendo invenerit, in omni homine eam cognoscit. Visio enim animæ intellectus est. Si ergo te vides, me vides, qui nihil aliud sum, quam tu. Et si Deum diligis, me imaginem Dei diligis; & ego Deum diligendo, diligo te. Et ita dum unum quærimus, & ad unum tendimus, semper invicem præsentes sumus, sed in Deo, in quo nos diligimus.

C A P U T VI.

Quod homo debet esse intentus psalmodiæ.

Cum ad adorandum five ad psallendum Ecclesiam intraveris, fluctuantium cogitationum tumultus exterius relinque, curamque exteriorum penitus obliviscere, ut soli Deo possis vacare. Fieri enim non potest, ut aliquando cum Deo loquatur, qui cum toto mundo etiam tacens fabulatur. Intende ergo illi, qui intendit tibi: audi illum loquentem tibi, ut ipse exaudiat te loquentem sibi. Ita fiet, si divinis laudibus solvendis, debita reverentia & sollicitudine assistas, super singula verba divinæ scripturæ diligenter intendas. Non quod ego ista faciam dico, sed quod facere vellem: & non fecisse pœnitet, & non facere piget. Tu vero, cui major gratia concessa est, votis & devotis precibus pias aures Domini ad te flecte; lacrymis & suspiriis pro tuis excessibus illum clementer exora; atque canticis spiritualibus, in omnibus

nibus operibus suis illum lauda & glorifica. Nil enim magis supernis civibus spectare libet, nil Regi summo jucundius exhibetur, sicut ipse testatur: Sacrificium laudis honorificabit me. O quam felix esses, si spiritualibus oculis semel intueri posses; quomodo præveniunt principes, conjuncti psallentibus in medio juvenularum tympanistriarum? Videres procul dubio, qua cura, quove tripudio interfunt cantantibus, assistunt orantibus, adsunt meditantibus, supersunt quiescentibus, providentibus atque procurantibus præsunt. Diligunt siquidem suos concives supernæ potestates; & pro iis, qui hæreditatem capiunt salutis, solícite congaudent, omnes confortant, instruunt, protegunt, providentque omnibus. Omnes enim ipsi desiderant adventum nostrum, quoniam ipsi de nobis expectant civitatis suæ ruinas restaurari. Diligenter quærunt, & audiunt libenter bona de bonis, solíciti discurrunt, medi inter nos & Deum, nostros gemitus fidelissime ad eum portantes, ipsiusque gra-

tiam devotissime ad nos reportantes. Non dedignabuntur esse focii nostri, qui jam facti sunt ministri nostri. Exultare eos fecimus, quando conversi sumus ad pœnitentiam. Festinemus ergo de nobis eorum lætitiā adimplere.

Væ tibi, quicumque es, qui desideras redire ad vomitum, reverti ad lutum. Putasne placatos eos habebis in iudicio, quos tanto & tam sperato privare vis gaudio? Exultaverunt, quando venimus ad religionem, tanquam super his, quos ab ipsa inferni porta cernerent revocari. Quid vero tunc erit, si ab ipsa janua paradisi viderint redire, & retrorsum abire eos, qui jam alterum pedem habebant in cœlo? Nam sic corpora inferius, sed corda sursum. Curramus ergo non passibus corporis, sed affectibus, sed desideriis, sed suspiriis; quoniam non solum Angeli, sed & Angelorum creator nos expectat. Expectat nos Deus Pater tanquam filios & hæredes, ut constituat nos super omnia bona sua. Expectat nos Dei Filius, tanquam fratres & cohæredes

des, ut fructum suæ nativitatis & pretium sui sanguinis Deo Patri offerat. Expectat nos Spiritus sanctus; ipse siquidem est charitas & benignitas, in qua ab æterno prædestinati sumus; nec dubium, quin prædestinationem suam adimpleri velit. Ergo quia omnis cælestis curia expectat nos, & desiderat; desideremus eam, quanto possumus desiderio. Cum magna namque confusione & rubore ad illam veniet, quisquis videre eam vehementer non desiderat. Quicumque vero jugi oratione & assidua cogitatione in illa conversatur, & securus hinc egredietur, & cum magna lætitia recipietur in illa. Ubicumque ergo fueris, intra te ipsum ora. Si longe fueris ab oratorio, noli quærere locum, quoniam tu ipse locus es. Si fueris in lecto, aut in alio loco, ora, & ibi est templum.

3. Frequenter orandum, & flexo corpore mens est erigenda ad Deum. Sicut enim nullum est momentum, quo homo non utatur vel fruatur Dei bonitate & misericordia: Sic nullum debet esse mo-

mentum, quo eum præsentem non habeat in memoria. Sed dicis: Ego quotidie oro, & orationis meæ nullum fructum video; sed sicut accedo ad illam, sic & redeo: nemo mihi respondet, nemo loquitur, nemo quippiam donat, sed incassum laborasse videor. Sic loquitur humana stultitia, non attendens, quid inde Veritas promittat, dicens: Amen dico vobis; quia quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. Noli ergo vilipendere orationem tuam, quoniam ille, ad quem oras, non vilipendit eam; sed antequam egrediatur de ore tuo, ipse scribi eam jubet in libro suo. Et unum e duobus indubitanter sperare debemus, quoniam aut dabit nobis, quod petimus, aut quod nobis noverit esse utile. Cogita itaque de Deo, quicquid melius potes; & de te, quicquid deterius vales. De illo amplius credere debes, quam cogitare potes. Omne tempus, in quo de Deo non cogitas, hoc te computes perdidisse. Omnis siquidem res aliena est a nobis, tempus autem tantum

tum nostrum est. Vaca ergo; & ubicunque fueris, tuus esto. Noli te tradere, sed commendare. Quocunque loco consistis, cogitationes tuas iacta in Deum, & aliquid salutare in animo tuo versa. Omnis siquidem locus ad meditandum congruus est. Tota ergo felicitate animum colligens, libere tecum habita; & in latitudine cordis tui deambulans, ibidem cænaculum grande stratum Christo exhibe. Mens namque sapientis semper est apud Deum. Illum semper ante oculos habere debemus, per quem sumus, vivimus & sapimus. Ipsum namque ut essemus, habemus auctorem; ipsum etiam ut sapientes simus, debemus habere doctorem; & ut beati simus, internæ suavitatis largitorem. Et in hoc imaginem ejus, hoc est, illius summæ Trinitatis, in nobis cognoscimus. Nam sicut ille est, & sapiens est, & bonus est; sic & nos pro modulo nostro & sumus, & nos esse scimus, & id esse & nosse diligimus.

4. Utere igitur teipso velut Dei templo, propter illud, quod in te est simile Deo. Honor siquidem Deo summus est, illum venerari & imitari. Imitaris, si pius es. Templum enim sanctum est Deo, mens pia; & altare optimum, cor ejus. Veneraris, si misericors es, sicut ipse omnibus misericors est. Hostia siquidem acceptabilis est Deo, facere bonum omnibus pro Deo. Fac omnia sicut filius Dei, ut dignus sis eo, qui te dignatus est filium vocare. In omnibus vero quæ agis, Deum esse præsentem cognosce. Cave ergo, ne in eo quod male delectat, vel visio tua vel cogitatio tua te moretur: nec dicas neque facias quod non licet, etiamsi libet; nec aliquo facto vel signo Deum offendas, qui ubique præsens cernit, quicquid facis. Magna custodia tibi necessaria est, quoniam ante oculos judicis vivis, cuncta cernentis. Cum illo tamen semper es securus, si talem te præparaveris, ut tecum esse dignetur. Si tecum non est per gratiam, adest per vindictam. Sed

væ tibi, si ita tecum est. Imo væ tibi, si ita tecum non adest. Illi namque irascitur Deus, quem peccantem non flagellat. Nam quem flagellando non emendat, in futuro damnat.

CAPUT VII.

Mortis consideratio.

I. **C**ertum est, quoniam mors ubique minatur tibi: diabolus insidiatur, ut rapiat animam tuam, quando egredietur de corpore. Tu vero noli timere: quoniam Deus, qui in te habitat, (si tamen in te habitat) eripiet te & a morte, & a dæmone. Fidelis enim socius est, nec deserit sperantes in se, nisi ipse prior deferatur. Deseritur autem, cum cor per pravas & inutiles cogitationes vaga mente discurret. Idcirco omni sollicitudine & custodia illud custodire & tenere debes, ut in illo Deus requiescere possit. In omni namque creatura, quæ sub sole mundi vanitatibus occupatur, nihil humano corde sublimius, nihil nobilius,

bilis, nihil Deo similius reperitur. Quapropter nihil aliud quærit a te, nisi cor tuum. Munda ergo illud per puram confessionem, & assiduam orationem; ut mundo corde Deum videre possis, per continuam Dei circumspeditionem. In omni loco esto ei subjectus & intentus; & compone mores tuos, ut sis in te placatus. Dilige omnes homines, & omnibus te amabilem exhibe, ut sis pacificus, & Dei filius. Sic eris bonus monachus, sanctus, humilis, & rectus: & cum talis fueris, memento mei.

2. Væ mihi, qui ista dico, & ista non facio: & si aliquando facio, non diu persevero. Ista habeo in memoria, & non servo in vita. Habeo in sermonibus, & non in moribus. Legem in corde & in ore tota die ruminor, & contraria legi ago. Lego de religione in ea, & plus diligo lectionem quam orationem. Veruntamen nihil aliud me docet divina scriptura, nisi religionem amare, unitatem fervare, charitatem habere. Ego autem miser & miserabilis, citius curro
ad

ad lectionem quam ad orationem; libentius volo legere, quam Missas auscultare. Expectat me aliquis volens de necessitate sua mihi loqui: ego vero librum aliquem accipio, quem ille vel ille vellet habere; lego in eo, & legendo amitto fructus charitatis, pietatis affectus, compunctionis fletus, Missarum utilitatem, cœlestium contemplationem. Nil tamen in hac vita dulcius sentitur, nihil avidius sumitur, nil ita mentem ab amore mundi separat, nil sic animam contra tentationes roborat, nil hominem ita excitat & adjuvat ad omne opus bonum & ad omnem laborem, quam gratia contemplationis.

CAPUT VIII.

Qualiter homo debeat intente orare.

1. **M**iserere mei Deus, quoniam ibi plus pecco, ubi peccata mea emendare debeo. In monasterio namque sæpe dum oro, non attendo quid dico. Oro quidem ore, sed mente foris vagante

te, orationis fructu privor. Corpore sum interius, sed corde exterius; & ideo perdo quod dico. Parum enim prodest, sola voce cantare, sine cordis intentione. Propterea magna perversitas, imo magna infania est, quando cum Domino majestatis loqui in oratione præsumimus, & insensati aurem avertimus, & ad nescio quas ineptias convertimus cor. Magna quoque infania, & graviter vindicanda, cum vilissimus pulvis loquentem ad se audire dedignatur creatorem universitatis. Ineffabilis vero est dignatio divinæ bonitatis, quæ quotidie conspicit nos infelices aures invertentes, obdurantes corda, & nihilominus clamat ad nos, dicens: Redite prævaricatores ad cor. Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.

Loquitur mihi Deus in psalmo, & ego illi, nec tamen cum psalmum dico, attendo, cujus psalmus sit. Idcirco magnam injuriam Deo facio, cum illum precor, ut meam precem exaudiat; quam ego, qui fundo, non audio. Deum precor, ut mihi intendat, ego vero, nec mihi

mihi nec illi intendo, sed quod deterius est, immunda & inutilia in corde versando, fœtorem horribilem ejus aspectibus ingero.

C A P U T IX.

De instabilitate cordis humani.

I. **N**ihil est in me corde meo fugacius; quod quoties me deserit & per pravas cogitationes diffluit, toties Deum offendit. Cor meum, vanum, vagum, & instabile: dum suo ducitur arbitrio, & divino caret consilio, in seipso non potest consistere, sed omni mobili mobilius per infinita distrahitur, & hac atque illac per innumera discurret. Et dum per diversa requiem quærit, non invenit, sed in labore miserum, a requie vacuum manet. Sibi non concordat, a se dissonat, a se resilit, voluntates alternat, consilia mutat, ædificat nova, destruit vetera, destructa reædificat, eadem iterum atque iterum alio & alio modo mutat & ordinat; quia vult & non vult, nun-

Q

quam

quam in eodem statu permanet. Sicut enim molendinum velociter volvitur, & nihil respuit, sed quicquid imponitur, molit, si autem nihil apponitur, seipsum consumit: sic cor meum semper est in motu, & nunquam requiescit: sed sive dormiam, sive vigilem, somniat & cogitat, quicquid ei occurrit. Et sicut molendinum arena, si imponatur, exterminat, pix inquinat, palea occupat: sic cor meum cogitatio amara turbat, immunda maculat, vana inquietat & fatigat. Ita cor meum, dum futurum non curat gaudium, nec divinum quærit auxilium, ab amore cœlestium elongatur, & in amore terrestrium occupatur.

2. Cumque elabitur ab illis, & involvitur in istis, vanitas illud recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, voluptas seducit; luxuria polluit, torquet invidia, turbat iracundia, cruciat tristitia: sicque miseris casibus submergitur omnibus vitiis, quoniam unum Deum (qui ei sufficere poterat) dimisit. Per multa dispergitur, & huc illucque quærit, ubi requi-

requiescere possit; & nihil invenit, quod ei sufficiat, donec ad ipsum redeat. A cogitatione in cogitationem ducitur, & per varias occupationes & affectiones variatur; ut saltem varietate ipsarum rerum impleatur, quarum qualitate satiari non potest. Sic labitur cordis miseria, subtracta divina gratia. Cumque ad se revertitur, & discutit, quod cogitavit, nil reperit, quia non opus fuit, sed importuna cogitatio, qua componit multa de nihilo: sic denique decipit imaginatio, quam dæmonum format illusio. Imperat mihi Deus, ut præbeam illi cor meum; & quia imperanti Deo non sum obediens & subditus, mihi sum rebellis & contrarius. Unde mihi subjugari non potero, donec illi fuero subiectus; mihi-que serviam nolens, qui ei nolo servire volens. Idcirco plura machinatur cor meum uno momento, quam omnes homines perficere possent uno anno. Cum Deo non sum unitus, & ideo in meipso sum divisus. Cum illo vero uniri non possum, nisi per charitatem; nec subjici,

nisi per humilitatem; nec vere humilis esse, nisi per veritatem.

3. Expedit ergo, ut in veritate me discutiam; & cognoscam, quam vilis, quam fragilis, & quam labilis sum. Deinde, cum omnes misérias meas cognovero, necesse est, ut illi inhæream, per quem sum, sine quo nihil sum, & nihil facere possum. Et quia a Deo peccando recessi; nisi per veram confessionem ad illum redire non possum. Fateri ergo oportet, quod fatendum est: quia nunquam eo modo, aut ea intentione, qua peccavi, peccata confessus sum; nec omnium recordatus sum, aut propter vetustatem, aut propter multitudinem: si autem confessus sum, non pure confessus sum propter turpitudinem: confessionem etiam meam divisi, ut diversis Sacerdotibus diversa manifestarem; & ita venia carui, ad quam per partes pervenire putavi. Execranda namque fictio est, peccatum dividere, & superficietenus radere, non intrinsecus eradicare. Non enim utilis est confessio, nisi sit in oris veritate, & cordis

cordis puritate. Et ut tres sint, qui testimonium nobis dicant in cœlo, Pater, Filius, & Spiritus sanctus: addamus testes sacerdotes cordi nostro, & ori, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

4. Sed dicis: Sufficit mihi soli Deo confiteri, quia sacerdos sine eo a peccatis me absolvere non potest. Ad quod non ego, sed beatus Jacobus respondet, dicens: Confitemini alterutrum peccata vestra. Conveniens namque valde est, ut nos, qui peccando Deo contumaces fuimus, pœnitendo supplices sacerdotibus & ministris ejus simus; ut homo, qui ad gratiam conservandam mediatore non eguit, jam eam recuperare non nisi per mediatorem hominem possit. Gemat ergo & suspiret, & anxius pro peccato timeat & expavescat; sollicitus discurrat, auxiliares & intercessores quærat: prosternat se humiliter homini, qui humiliter astare noluit creatori. Nam & hoc saluberrimum est, ut homo corde pœniteat, & ore delictum suum

suum confiteatur: quatenus Deus, qui prius adest per gratiam, ut cor ad pœnitentiam compungat, deinde adsit, ut confitenti peccatorum veniam tribuat. Quod si forte peccator vere pœniteat, sed intercurrente articulo necessitatis ad confessionem pervenire non possit, confidenter credere debemus, quod summus sacerdos complet in eo, quod mortalis non potuit. Et jam apud Deum factum constat, quod homo quidem vere voluit, sed non valuit adimplere; quia confessionem non contemptus exclusit, sed impedivit necessitas.

CAPUT X.

De peccato non excusando.

I. **I**n capitulo, ubi peccata mea emendare debui, peccata peccatis addidi. Cum de illis accusatus fui, aut aliquo modo excusavi, aut ex toto negavi, aut, quod deterius est, defendi, & impatienter respondi, cum nullum sit peccatum, a quo non sim contaminatus, aut

con

contaminari non possim. Justum est ergo, ut omni occasione remota emendationem promittam, undecunque aut a quocunque accuser, quatenus sic liberari valeam a peccato perpetrato vel perpetrando.

C A P U T XI.

Quam sit malum alios non corrigere.

1. **M**ultitudinem iniquitatum mearum expavescens, aliorum transgressionem reprehendere timui; & ideo mortis auctor extiti, quia virus, quod clamando expellere potui, non expuli. Indignatus sum adversus alios, qui me de vitiis meis reprehendebant, & quos amare debui, odivi. Illa, quæ mihi nocebant vel displicebant, desideravi ut non essent: sciebam tamen, quod in natura fui erant bona, & a bono factore facta; sed ideo mihi nocebant, quia malus eram & male illis utebar. Nihil enim mihi contrarium est, nisi ego ipse. Mecum est, quicquid mihi nocere potest, & ego ipse mihi

farcina sum. Optavi etiam, ut Deus peccata mea nesciret, ut punire nollet, aut non posset; & ita volui Deum esse insipientem, injustum, & impotentem: quod si esset, Deus non esset. Non est superbia super superbiam meam. Propterea longe a salute mea verba delictorum meorum. Suspecta est siquidem Deo superbia, & odiosa, nec fieri potest, ut cum eo in gratiam revertatur. Diversum utriusque hospitium; nec in eodem cohabitare animo, quibus non licuit cohabitare in cælo. In cælo nota est; sed velut immemor, qua via inde cecidit, illuc postea redire non potuit. Cum aer pluvia vel nimio frigore aut calore turbatus fuit, contra Deum inique murmuraui. Omnia namque, quæ ad usum vitæ accepimus, ad usum culpæ convertimus. Quapropter justum est, ut qui in cunctis peccavimus, in cunctis feriamur. Sæpe ad sacrum mysterium vocem meam fregi, ut dulcius cantarem; & magis delectabar in vocis modulatione, quam in cordis compunctione: Deus vero, cui non abs-

con-

conditur, quicquid illicitum perpetratur, non quærit vocis levitatem, sed cordis puritatem. Nam dum cantor mulcet populum vocibus, Deum irritat pravis moribus.

2. Licentiam loquendi vel aliquid faciendi, sæpe nimia importunitate vel calliditate a prælatis meis extorfi: non attendens miser, quoniam ille se decipit, qui occulte vel aperte fatagit, ut hoc ei pater spiritualis injungat, quod ipse desiderat. Acum vel cultellum, vel aliquid vile, multoties nimium desideravi, nec confessus sum, quia peccatum non æstimabam, propter rei vilitatem. Veruntamen non multum distat, quæcunque substantia vilis vel pretiosa requiratur, dum æqualiter sit corruptus affectus. Non enim cultellus in vitium est, sed cultelli appetitus; neque aurum in vitium est, sed auri cupiditas. In labore non laboravi, quantum debui, vel quantum potui. In silentio etiam fui otiosus, quod est maximum peccatum. In silentio namque nemo sic debet esse otiosus, ut in eo-

dem otio utilitatem non cogitet proximi; nec sic actuosus, ut contemplationem non requirat Dei. Parum enim proficit, qui alteri non prodest, cum potest. De vitiis meis multoties me jactavi, putans, esse insigne virtutis, ubi erat lapsus criminis. De virtutibus etiam vitia feci. Justitia namque dum suum modum excedit, crudelitatis vitium gignit: & nimia pietas dissolutionem disciplinæ parturit: sic sæpe vitium est, quod virtus putatur. Sic remissa segnities, mansuetudo creditur; & pigritiæ vitium quietis virtutem imitatur. Finxi me esse, quod non eram: dixi me velle, quod nolebam, vel nolle, quod volebam. Aliud ore dicebam, & aliud corde volebam: & ita sub ovina pelle, vulpinam conscientiam conservabam. Vulpina plane conscientia est tepida conversatio, animalis cogitatio, ficta confessio, brevis & rara compunctio, obedientia sine devotione, oratio sine intentione, lectio sine ædificatione, sermo sine circumspeditione.

3. O quum dura mihi sunt ista, quæ loquor! quoniam meipsum loquendo ferio. Veruntamen, quia me peccatorem non nego, sed peccatum meum cognosco: erit fortasse apud Deum pium iudicem ipsa cognitio culpæ, impetratio veniæ. Dicam ergo, dicam miseriam meam, si forte sua pietas moveat illum. Dicam peccatum meum; quoniam notitia peccati, initium est salutis. Magnam porto coronam, & vestem rotundam: regulam servo jejuniorum, statutis psallo horis; sed cor meum longe est a Deo meo. Exteriorem superficiem intuens, salva mihi omnia arbitror, non sentiens vermem interiorem, qui interiora corrodit. Unde Oseas: Comederunt alieni robur meum, & ignoravi; & ideo pergens totus in ea, quæ foris sunt, & ignarus interiorum meorum, sicut aqua effusus sum, & ad nihilum redactus sum, sum præteritorum obliviscens, præsentium negligens, futura non providens. Ingratus sum ad beneficia, pronus ad mala, & tardus ad bona.

CAPUT XII.

Quomodo se debet unusquisque considerare.

I. **S**i me non inspicio, nescio meipsum:
Si autem me inspicio, tolerare non possum: Tanta invenio in me, quæ digna sunt reprehensione & confusione; & quanto me subtilius sæpius discutio, tanto plures abominationes in angulis cordis mei invenio. Ex quo namque peccare cæpi, nunquam unum diem sine peccato transire potui; nec adhuc peccare cesso: sed de die in diem peccata peccatis addo, & ea, quæ præ oculis habeo, inspicio, nec gemo: erubescenda video, nec erubesco: dolenda intueor, nec doleo. Quod est mortis signum, & damnationis indicium. Membrum enim, quod dolorem non sentit, mortuum est; & morbus insensibilis est incurabilis. Levis sum & dissolutus, nec me corrigo, sed ad peccata, quæ confessus sum, quotidie redeo: nec caveo foveam, in quam miser ego cecidi, vel alios cadere feci,
aut

aut vidi. Cumque plorare & orare deberem pro malis, quæ feci, & bonis, quæ neglexi, proh dolor! versum est mihi in contrarium. Nam tepui & frigui a fervore orationis, & jam sine sensu frigidus remansi: & ideo flere meipsum non possum, quoniam gratia lacrymarum recessit a me.

C A P U T XIII.

De præsentia conscientiae ubique.

I. **P**eccata mea celare non possum, quoniam quocunque vado, conscientia mea mecum est, secum portans, quicquid in ea posui, five bonum, five malum. Servat vivo, restituet defuncto depositum, quod servandum accepit. Si male facio, adest illa; si autem bene facere videor, & inde extollor, adest illa. Adest vivo, sequitur mortuum: ubique mihi gloria vel confusio est inseparabilis, pro qualitate depositi. Sic sic in domo propria & a propria familia habeo accusatores, testes, iudices, & tortores. Accusat me conscientia.

scientia, testis est memoria, ratio iudex, voluptas carcer, timor tortor, oblectamentum tormentum. Quotquot enim fuerint oblectamenta mala, tot erunt tormenta dira in pœna. Nam inde punimur, unde delectamur.

C A P U T XIV.

De tribus inimicis hominis.

I. **A**djuva me Domine Deus meus, quoniam inimici mei animam meam circumdederunt: corpus scilicet, mundus & diabolus. A corpore fugere non possum, nec ipsum a me fugare. Circumferre illud necesse est, quoniam illigatum est mihi: perimere non licet, sustentare cogor; & cum illud impinguo, hostem meum adversum me nutrio. Si enim fatis comedero, & id robustum fuerit, sanitas & fortitudo ejus mihi adversatur. Mundus vero circumcingit & obsidet me undique: & per quinque portas, videlicet per quinque corporis sensus, scilicet visum, auditum, gustum, odora-

odoratum, & tactum, sagittis suis me vulnerat, & mors intrat, per fenestras meas in animam meam. Respicit oculus, & mentis sensum avertit. Audit auris, & intentionem cordis inflectit. Odoratus cogitationem impedit. Os loquitur, & fallit. Per tactum, ardor libidinis, pro aliqua parva occasione excitatur, & nisi illico respuatur, subito totum corpus occupat, vincit, & incendit. Primo carnem cogitatione modicum titillat: deinde, delectatione turpi mentem maculat; & ad extremum per consensum pravitatis, sibi mentem subjugat. Porro diabolus, quem videre non possum, & ideo minus ab eo mihi cavere, tetendit arcum suum; & in eo paravit sagittas suas, ut vulneret me repente. Narravit, ut absconderet laqueos suos, & dixit: Quis videbit eos? Laqueum posuit in auro & argento, & in omnibus, quibus abutimur, cum illis male delectamur & illaqueamur. Nec solum laqueum posuit, sed & viscum. Viscus est amor possessionis, affectus cognationis, cupiditas

tas honoris, & carnis voluptas; quibus anima inviscatur, & irretitur, ne pennis contemplationis per plateas supernæ Sion volare possit. Sagittæ diaboli sunt, ira, invidia, luxuria, & cætera, quibus anima vulneratur. Et quis est ille, qui jacula ejus ignea extinguere possit? Proh dolor! his telis superatur sæpe anima fidelis.

2. Heu mihi, quia undique bella mihi video, undique tela volant, undique tentamenta, undique pericula. Quocunque me vertam, nulla securitas est. Et quæ mulcent, & quæ tristant vel molestant, omnia timeo, esuries & refectio, somnus & vigiliæ, labor & quies, pugnant contra me. Non minus suspectus est mihi jocus, quam ira: multos siquidem jocando scandalizavi. Nec minus prospera vereor, quam adversa. Prospera namque suavitate sua incautum me faciunt, & decipiunt: adversa vero, quia aliquid amaritudinis habent, velut potiones amaræ me suspectum & timidum faciunt. Magis timeo malum, quod facio
in

in abscondito, quam quod in aperto. Malum namque, quod nemo videt, nullus reprehendit: & ubi non timetur reprehensor, & securius accedit tentator, & facilius perpetratur iniquitas. Nimirum utrobique timendum: & sicut in hostili regione versantibus, hac illacque circumspiciendum est, & ad omnem strepitum circummagenda est cervix. Caro suggerit mihi mollia, mundus vana, diabolus amara. Quia quoties carnalis cogitatio mentem importune pulsatur, de cibo & potu, de somno, cæterisque similibus ad carnis curam pertinentibus, caro mihi loquitur. Cum de ambitione sæculi, de iactantia, de arrogantia, cogitatio vana in corde versatur, de mundo est. Quando autem ad iram, & iracundiam, & amaritudinem animi provocor, diabolica suggestio est; cui non aliter, quam ipsi diabolo resistendum est: nec aliter ab eo cavendum, quam ab ipsa damnatione. Dæmonum officium est, suggestiones malas ingerere: nostrum est, illis non consentire. Nam quoties resistimus, diabolum superamus,

Angelos lætificamus, Deum honorificamus. Ipse enim nos horatur, ut pugnemus: adjuvat, ut vincamus. Certantes in bello spectat, deficientes sublevat, vincentes coronat.

C A P U T XV.

Caro hominis unde sit, & quid pariat.

I. **C**aro mea de luto est, & ideo lutosas & voluptuosas cogitationes ab illa habeo: vanas & curiosas a mundo, a diabolo malas & malitiosas. Isti tres inimici me impugnant & persequuntur, nunc quidem aperte, nunc vero occulte; semper autem malitiose. Diabolus namque plus confidit in adiutorio carnis; quoniam magis nocet domesticus hostis. Illa vero ad subversionem meam cum illo fœdus iniit; utpote de peccato nata, & in peccato nutrita; vitiis corrupta ab ipsa origine, sed multo amplius vitiata prava consuetudine. Hinc est, quod tam acriter concupiscit adversus spiritum: quod assidue murmurat, & impatiens est disciplinæ:

plinæ: quod illicita suggerit, nec rationi obtemperat, nec inhibetur ullo timore. Huic accedit, hanc adjuvat, hac utitur tortuosus ille serpens, hostis humani generis; cui nullum aliud est desiderium, nullum negotium, nullum studium, nisi perdere animas nostras.

2. Hic est, qui jugiter malum machinatur, argute loquitur, artificiose suggerit, callide decipit. Illicitos motus insufflat, & venenatas cogitationes inflammat; movet bella, nutrit odia, incitat gulam, movet libidinem, desideria carnis instigat, & peccati occasiones parat, & mille nocendi artibus corda hominum pulsare non cessat. Hinc est, quod baculo nostro nos cædit, & manus nostras proprio cingulo ligat; ut caro, quæ data est nobis in adjutorium, fiat nobis in ruinam & scandalum. Gravis lucta & grave periculum est, adversus domesticum hostem pugnare, maxime cum nos advenæ simus, & ille civis. Ille suam inhabitat regionem, nos exules sumus, & peregrini. Magnum quoque discrimen est

adversus diabolicæ fraudis astutiam, tam crebros, imo continuos sustinere conflictus; quem astutum fecit tam natura subtilis, quam longa exercitatio malitiæ hujus.

C A P U T XVI.

Deprecatio pro seipso.

1. **E**ripe me de inimicis meis, Deus meus, & ab his, qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me. Ego vero, qui usque ad hunc diem contra me vixi, jamjam per tuam gratiam mihi vivere incipiam. Sic enim in hoc mundo vivere debemus, ut cum corpus cæperit a vermibus devorari in sepulchro, anima lætetur cum Sanctis in cælo. Illuc spiritus dirigendus est, quo est iturus. Illuc festinare debemus, ubi semper vivamus, & ubi mori amplius non timeamus. Si sic amamus istam labilem & caducam vitam, ubi cum tanto labore vivimus, ubi comedendo, bibendo, dormiendo, vix carnis necessitatibus satisfacimus: multo
magis

magis amare debemus vitam æternam, ubi nullum laborem sustinebimus ubi summa semper jucunditas, summa felicitas, felix libertas, & felix beatitudo; ubi similes erunt homines Angelis Dei, & fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris eorum. Qualis putas tunc erit splendor animarum, quando solis splendorem habebit lux corporum? Nulla erit ibi tristitia, nulla angustia, nullus dolor, nullus timor, nullus ibi labor, nulla mors, sed perpetua sanitas semper ibi perseverat.

2. Non suggerit ibi malitia, nec carnis miseria, nulla est ibi ægritudo, nulla omnino necessitas: non est ibi fames, non sitis, non frigus, non æstus, non lassitudo jejunii, nec ulla tentatio inimici, nec peccandi voluntas, nec delinquendi facultas: sed totum lætitia, totum exultatio possidet: homines quoque Angelis sociati, sine ulla carnis infirmitate in perpetuum manebunt. Ibi erit jucunditas infinita, beatitudo sempiterna; in qua, qui semel suscipitur, semper tenetur. Ibi

est requies a laboribus, pax ab hostibus; amœnitas de novitate, securitas de æternitate, suavitas atque dulcedo de Dei visione. Et quis non illic habitare vehementer desideret, & propter pacem, & propter amœnitatem, & propter æternitatem, & propter Dei visionem? Nullus est ibi peregrinus, sed quicunque illuc venire merebuntur, securi in propria patria manebunt semper læti, & semper satiati de visione Dei. Et quanto plus aliquis hic Deo obediens fuerit, tanto ampliorem ab eo mercedem ibi recipiet: quantoque amplius Deum amabit, tanto propius videbit, quem cernere cupit.

C A P U T XVII.

De brevi vita hominis.

1. **D**ies hominis sicut umbra super terram, & nulla est mora, & tunc proprie nihil est, cum stare videtur. Cur ergo thesaurizat in terra homo, cum sine dilatione transeat, & illud quod colligitur, & ipse qui colligit? Et tu homo, quem

quem fructum expectas in mundo; cujus fructus ruina est, cujus finis mors est? Utinam sciperes & intelligeres ac novissima prudenter provideres! Scio quendam, qui per annos plurimos tecum familiariter vixit, ad mensam tuam sedit, cibum de manu tua sumpsit; in sinu tuo dormivit; cum voluit, tecum colloquium habuit. Hic jure hæreditario servus tuus est. Sed quia ab ineunte ætate delicate nutriti eum, & virgæ pepercisti, contumax effectus est. Levavit calcaneum suum super caput tuum, & te in servitutem redegit, & tui crudeliter dominatur. Sed fortasse dices: Quis est hic? Vetus homo tuus: qui conculcat spiritum tuum: qui pro nihilo habet terram desiderabilem: qui sola, quæ carnis sunt, sapit. Homo iste a nativitate cæcus est, & surdus & mutus; inveteratus dierum malorum: rebellis virtuti & veritati; inimicus crucis Christi. Deridet innocentem & simpliciter transeuntem. Ambulat in magnis & mirabilibus supra se: arrognantia ejus est plus quam fortitudo ejus;

ejus; nullum reveretur: dicit in insipientia sua: Non est Deus. Tabescit bonis, & malis pascitur alienis: immundis cogitationibus pascitur, non fatigabitur in illis transgrediens usque ad finem: dispergit & dissipat propria sicut prodigus, cupit & rapit aliena sicut avarus: turpitudinem, ignominiam congregat sibi; simulans & callidus provocat iram Dei.

2. Homo iste totus in peccatis natus est, & sic nutritus, amicus iniquitatis, filius mortis, vas iræ in contumeliam, aptus ad interitum. Qui cum talis sit, enarrat justitias Dei, & assumit testamentum ejus per os suum. Odit disciplinam, projicit Dominum suum post dorsum suum. Cum videt furem, currit cum eo, & cum adulteris portionem suam ponit. Adversus filium matris suæ ponit scandalum; super terram etiam thesaurizat iram in die iræ. Vult a te hæreditatem tuam tollere, & desuper terram auferre; & tu tantam injuriam non vindicas, sed dissimulas: nec ei verbum durum loqueris, nec vultum iratum ostendis, sed blandienti

dienti tibi arrides. Ludis cum illusore; nescis quia Ismael est, qui tecum ludit. Ludus iste non est pueritiæ, nec simplicitatis, vel innocentiae; sed illusio est animæ, sed persecutio, sed mors. Jam te in foveam, quam fecit, præcipitavit. Jam effeminatus es, jam iugo miserrimæ servitutis pressus, sub pedibus ejus misere & viliter conculcaris. O miser, miserabilis homo, quis te liberabit de vinculo improperii hujus? Exurgat Deus, & cadat armatus iste: cadat & conteratur inimicus homo, contemptor Dei, cultor sui; amator mundi, servus diaboli. Quid tibi videtur? Si recte sentis, mecum dic: Reus est mortis: crucifigatur. Noli ergo dissimulare, noli differre, noli parcere; sed festinanter, audacter, instanter crucifige hominem istum, sed cruce Christi, in qua est salus & vita; ad quem si ex corde clamaveris, crucifixus tuus audiet te, benigne respondens: Hodie mecum eris in paradiso.

3. O Christi pietas, o inopinata salus miseri! Tam gratuita est & prompta dilectio,

lectio Dei, tam stupenda dulcedo, tam inopinata dignatio, tam invicta mansuetudo; ut qui ad eum clamaverit, exaudiat illum: quoniam misericors est. O quanta est misericordia Dei, quam ineffabilis mutatio dexteræ excelsi! Heri eras in tenebris, hodie in splendore lucis. Heri in ore leonis, hodie in manu mediatoris. Heri in porta inferni, hodie in deliciis paradisi. Sed quid profunt hæ litteræ admonitionis, nisi deleas de libro conscientiæ tuæ litteras mortis? Quid profunt præscripta, lecta & intellecta, nisi temetipsum legas, & intelligas? Da ergo operam internæ lectioni, ut legas, inspicias, & cognoscas teipsum. Legas, ut diligas Deum, ut pugnes & vincas mundum & omnem inimicum: quatenus labor convertatur in requiem, luctus in gaudium; & post tenebras hujus vitæ, videas ortum surgentis auroræ, videas etiam meridianum solem justitiæ; in quo sponsum cum sponfa prospicies unum eundemque Dominum gloriæ, qui vivit & regnat per infinita sæcula.

Finis Meditationum D. Bernardi.

Bernard

De consideratione ad Eugenium III. ... opuscula

Heidelberga 1788

P.lat. 314

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10742863-1

VD18 14399423-001